

GÁL LÁSZLÓ:

ÚRNÁL NAGYOBB ÚR

Olcso igékkel vakított kába,
más Keze lába
meddig leszel?
Ne nézd lopott-e, örökölt-e,
szállj vele örök póri porbe,
mert elveszel!
Kit sajnálsz? Kölykét, vagy babáját?
Igát felejtés, vagy husángját,
mi torolatlanul porolt?
Vissza nem jöhet, ami volt!
se az örökkön másért-munka,
se a gyalázat, se az alázat!
Úrnál nagyobb úr, aki lázad,
s a legnagyobb a nép!

A fejed emeld föl legelébb!
A hangod emeld föl legelébb!
s ne felejtse soha a multad
és ne felejtse soha apád!
Ha tiéd a föld s ahol a tiéd
ott van hazád!

Nyisd ki a szád!
És ordíts: enyém, enyém a föld!
Én áztam és fáztam mindig érte,
én gázoltam szennybe trágyalébe,
és az én vérem rajt' a piros pipacs!

S a liszt, amiből nem jutott kenyér,
gyermekkorától rabolt kiskanász
fiam miatt fehér!
A veríték is enyém és a vér,
ahogy enyém volt a nyár meztelen
és cafat rongyaimban a tél . . .

Most meghallják, csak kiálts és kiálts!
most megnyered az örök póri pört . . .
döngve és döntve, a multat elöntve —
magyar paraszt!
megindult a föld!

RÉGI HIBÁK — ÚJ FŐLADATOK

Irta: Góteszmau Tibor

»...Hazánk összes népei az új Jugoszláviát Titó politikáját, a Népfront programját vallják magukénak... Az egyedüli kivéteit a magyar kisebbség képezi... Ennek alapvető oka, hogy a kisebbségre megtartották befolyásukat a leplezett fasiszta elemek, melyek olyan irányban hatnak a tömegekre, hogy Jugoszláviát nem saját, hanem idegen földként tekintsek«. (Gyilasz)

Sok becsületes vajdasági magyar demokratának pirult el arca, amikor a fenti súlyos mondatokat olvasta a nagytekintélyű beográdi folyóirat hasábjain. Súlyosak ezek a szavak, de igazak. Nyíltan és őszintén tárják fel a való helyzetet, a mi valóságunkat. Korbácsütés szemünk közé, vád gyengeségünk ellen. — de együttal felhívás a tetre is!

A fenti sorok 1945 decemberében jelentek meg, hét hónappal a fasiszmus feletti tegyveres győzelem és több, mint egy évvel Jugoszlávia magyarlakta vidékeinek felszabadítása után. Van okunk pirulni. Ez a hosszú idő nem volt számunkra elegendő, hogy elszakítsuk a magyar dolgozók tömegeit a régi, reakciós, népellenes, idegen érdekek zsoldjában álló mézesszavú vezetőitől. Mérgező hazugságaik, »magyarkodással«, »hönfűbűvel« álcázott gyűlölködésük, irredenta szószba kevert burzsu-j-nagybirtokos jajveszékélések még mindig utat és hitet találnak a széles magyar tömegek soraiban.

Ne keressük ennek okait külföldön, ne magyarázzunk mindent a határon túli eseményekkel, még akkor sem, ha azoknak van is némi szerepük a helyzet ilyen alakulásában. Sa, át portánkon nézzünk szét: Vajjón megtett-e mindent a Népfrontba tömörült demokratikus magyarság, hogy elvállassa a magyar dolgozókat a nyakán ülő fasiszta hiénáktól, kiknek egyetlen célja saját osztályhelyzetük alapjainak megőrzése, kerüljön az tengernyi vérbe is, egész nemzetek boldogulásába.

Vajjón kiálltunk-e nyíltan és bátran saját népünk elé, hogy leplezzük a heréket, reakciósaínkat, törtéiben bujkáló fasisztáinkat?

Következetesek voltunk-e a Horthy megszállás katonai-állami rablógépezetének igazi megvilágításában?

Elmondottuk-e elégszer népünknek a fehér paripán nyargaló dovas-tengerész 1919-es ellenforradalmának égbekiáltó gaztetteit?

Megtettünk-e m i n d e n t, hogy a szláv népekkel való testvériség, egység, a testvéri együttműködés minél maradandóbb és mélyebb gyökert verjen népünk szívében?

Igen kevés kivétellel, minden bizonnyal, csak nemmel felelhetünk.

Nem voltunk fáradhatatlanok népünk felvilágosításában, nem voltunk bátrak ellenségeink leleázásában és kiirtásában.

Sokak népszerűtlenségüket féltették, másokban még a még nem egészen levedett sovimizmus gátoita az egyedül célravezető utat.

Ezek tények, melyeket mindannyian becsülettel be kell, hogy valljunk.

A küszöbön álló új év folyamán azonban feltétlen le kell, hogy vessük ezeket a gátló terheket. Az új esztendő nagy és fontos feladatokat tartogat számunkra. Ezekre tökéletesen fel kell készülnünk, hogy maradéktalanul megvalósíthassuk őket. Éket kell vernünk a becsületes dolgozó magyar nép és a maroknyi fasiszta burzsoá ivadék közé. El kell őket szigetelnünk a tömegektől. Végérvényesen lehetetlenné kell őket tennünk. Egyszer s mindenkorra le kell, hogy kerüljenek a porondról.

Kik is voltaképpen ezek az urak? Honnan, melyik rétegből és osztályból származnak? Kétségtelen, hogy a reakció tüzelőj és kenyéradói elsősorban a letűnő tökéletesen osztlányos osztály megzűdelt maradványai, kiknek gazdasági létérdekeik forognak kockán. Romlott önzésükben semmitől sem rettennek vissza, népükkel semmi sem fűzi őket össze — a pór nép, a földmunkások határtalan kizsákmányolásán kívül: Éhber és munka látástól vakulásig volt ezeknek a sorsuk és az urak az ő munkájukból éltek. Gazdasági erejüket a politikában mindig érvényre mutatták, a hatóságokat, vagy lepénzelték, vagy máskép tartották kezükben. Szegény nép mellettük bármilyen többséget is képviselt, nem juthatott szóhoz.

Ma a helyzet úgy alakult, hogy az élődikeket lehetetlenné tehetjük. A néphatóságokat nem vesztegethetik meg, a munkást törvények védik és ők maguk is tudják védeni önmagukat. A föld népe sorsának eligazítására pedig itt van a föld reform. Ennek a végrehajtásához a napokban hozzáfogunk.

Útött az óra, hogy a földnélküliek kihúzzák a nincstelenek verejékével öntözött földet a henylő urak és zsíros parasztok talpa alól, hogy valóra váljon a jelszó: a föld azé, aki megműveli.

Rövidesen összecölnek falvaink népei, hogy itélkezzenek: kiknek kell adni és kitől elvenni. A magyar földmunkás és szegény paraszt maga veszi el évszázados kizsákmányolójától, a magyar úrtól és a magyar paraszttól a földet. A nagybirtokosok kezéből kiesszik az aranyat lőző föld. A földesúr és gazd' uram nem lesznek többé kiskirályok. Szegény családok százai nem függnék majd a földes úr kényétől és az ispán úr szeszélyétől. A kulák megszűnik kuláknak lénni — és a proletár, a nincstelen nem lesz többé kizsákmányolt pária.

Az évszázadok óta föld után vágyódó magyar szegénység végre földhöz jut. És a földjének birtoklása szakadékok hasát közé és a föld eddigi bitorlói közé. És ennek meg kell történnie. Dolgozók és berék egy kasban nem élhetnek tovább. Nem forrhatnak egységbe. A népfront a becsületes dolgozók frontja.

Az üzérkedők, feketebőrzések és csempészek második számú veszedelmes közellenségei a demokráciának. Számukra a mi hazánk nem baha. Ki kell őket közösíteni. A néphatalom már eddig is hatalmas csapásokat mért rájuk és a jövőben még erőteljesebben lép fel ellenük. Aljas üzleteik lebonyolítása mellett »biztos« híreket terjesztenek, »beavatottan« magyarázzák az egyes rendelkezéseket — egyszóval a magyar nép boldogítóinak szerepét játszik. Ezek megfélemlés szoros kapcsolatban állanak a gazdasági nehézségekkel küzködő néppel, számuk nem is csekély és épen ezért veszedelmesek.

Velük szemben megalkuvásnak helye nincs. Sokan az aktivisták közül is abba a hibába esnek, hogy ezen elemek aljas üzelmét felett szemet hunynak; mondván: hogy így legalább hozzá jut a nép valamihez. És ez gyakori jelenség. Ugyanakkor elfelejtik, hogy a néphatóságok elől eldugott, csempészett, sokszor lopott árúról van szó, amely a

megszabott áron jutna a nép kezébe, ha azzal hatóságaink rendelkez-
nének és még kevésbé veszik észre, hogy így egy ártalmas, munka-
kerülő ellenséges réteg jut szóhoz, kerül a széles tömegekkel összeköt-
etésbe, hogy azokat súlyos gazdasági sarcolás mellett politikai rom-
lottságával is megmételje.

Minden lépésen fel kell vennünk ellenük a harcot. A nép előtt kímé-
letlenül le kell őket lepleznünk. Teljes meztelenségben kell bemutat-
nunk piszkos mivoltukat, társadalmunkra kártékony működésüket és
bíróságaink, mint a dolgozó nép legádázabb ellenségeit kell, hogy el-
ítéljük őket.

És végül itt vannak még, különböző okokból közöttünk, svábok és
nyilasok. Népuralmunk nagylelkűségét azzal hálálják meg, hogy egy
jöttányit sem mondanak le a múltban tele szájjal és véres kézzel hir-
detett fasiszta nézeteikről. Ezek ma még együtt élnek becsületes dolgo-
zóinkkal és különösen városainkban érezhető kártékony hatásuk.
Családi körben, szomszédoknál és kocsmáskorál fejtik ki tényke-
désüket. Hitlert, Horthyt, Szálásit még ma is népszerűsítik. Közle-
dő »nagy változásokról«, angol-orosz »összeütközésről« és ehhez hasonló
érdekességekről beszélnek. Néphatóságokról, Titóról, a népfrontról,
kommunistákról habzó szájjal terjesztik aljas rágalmaikat. A magyar nép
demokratizálódásának útján komoly veszélyt jelentenek. Ott kell őket
lepleznünk, mint népünk és hazánk veszett ellenségeit, ahol találko-
zunk velük. Szű módjára fúrják és mocskolják a magyar nép becsületét,
elsősorú kerékkötői az egység és testvériség politikája végrehajtásá-
nak. Minden becsületes magyarnak kötelessége, hogy felismerje őket és
mint bélpoklosokat messze elkerülje.

Hogy ne legyen okunk szégyenkezésre, hogy teljes erőnkkel be-
kapcsolódhassunk a Jugoszláv Népköztársaság nagy építő munkájába:
szakadékat kell robbantanunk a garázdálkodó reakció és a kötelességet
becsületesen és kitartóan teljesítő, dolgozó magyar nép közé.

Ékverésről beszélünk — egységre és testvériségre gondolunk. Mert
e hatalmas, felbecsülhetetlen örökértékű jelszavakat csak akkor kövác-
solhatjuk élő valósággá, ha elválasztjuk a jót a rossztól — a becsüle-
tetet a gáztól — a dolgozók emberi életéért küzdő Vajdaság magyar-
ságát a ma még körében élő minden ízében ártalmas és népellenes
magyar reakciótól.

1946 népünk próbaköve lesz. Rendíthetetlen a hitünk, hogy meg-
álljuk a próbát.

♦♦♦♦♦

PAJZS PÁL :

Akármilyen messzi vagyok,
idehangzik zengő hangod
Nagy Alföldnek pogány népe.

Zengő hangod idehangzik,
gémeskutad idelátszik
s a délibáb álomképe.

Idelátszik gémeskutad,
búd, bánatod, téves utad.
Csúf lesz a délibáb vége
Nagy Alföldnek pogány népe.

ÚJÉVI GONDOLATOK

Irta: Steinfeld Sándor

Jelen számunkkal a HÍD tizedik évfolyamába lép. Nem kis jelentőségű tény ez, ha meggondoljuk, hogy kisebbségi lap vagyunk, hogy a HÍD megindulása előtt és után is jelentkeztek már tájékkonk magyar nyelvű folyóiratok. De ahogy föltűntek, úgy ki is múltak, mert egynek kivételével (a Kalangyára gondolok) nem kapván sehonnan anyagi támogatást, megjelenésüket be kellett szüntetniök. A Kalangya mesterséges életbentartása mellett mi sem szól élesebben, mint annak példányszáma. (Ha jól emlékszem, a hatszázat nem haladta meg a nyomdászámán föltüntetett mennyiség.) Egyedül a HÍD vitte föl nyolc év alatt, betöltéséig, ezerhatszázra és minden intézményes anyagi támogatás nélkül fönntartotta önmagát és terjeszkedett úgy belső terjedelemben — 32 oldalról 64-re szélesedett — mint példányszámban. (Olvasóinak száma is napról napra nőtt, míg elérte a majd 20 ezeres tábort.)

És ez nem véletlen, sem valamilyen különös szervező és hírverő-képesség gyümölcsöző eredménye. A HÍD írásaival, bátor kiállításával a tömegek lapja lett, mert azok megszerették és magukévá tették. Hivatást töltött be, ezért maradt fenn és úgy írt, ahogyan azt az idő megkívánta és akiknek írt, megértették.

A múltban kiverkedett népszerűségét nem halványította el a sötét emlékü, kakastollas-akasztófás »fölszabadítás« sem. Ezt bizonyítja, hogy a négy év után újra meginduló HÍD ötezer példányát szinte a megjelenés pillanatában kapkodják szét. Nem napilap, nem Színházi Élet, hanem komoly folyóirat a mi lapunk. Nem tudom, hogy Magyarországon jelent-e meg komoly folyóirat valaha is százezres példányszámban? Mert százalékban ennyinek felel meg a mi mai példányszámunk. És mindez a közismert és közmondásos bácskai közönyben. Jövő nyenkorig a tervünk, hogy megkészezzük jelenlegi példányszámunkat. Mert van olvasó, ha jó az írás és ha eljuttatják hozzá.

Még csak a jelentés látott napvilágot, hogy a Vajdasági Magyar Kultur Szövetség megindítja a HÍD-at és a pósta már öntötte régi ismerős és ismeretlen olvasóink és barátaink leveleit, előfizetéseit, üdvözlőleteit és aföötti örömlük tolmácsolását, hogy a HÍD ismét megjelenik. Csak három levélből idézek. Az első egy munkásé, a másik egy földmunkásé, a harmadik egy szellemi munkásé.

»A Magyar Szöböl értesültem, hogy a sötét erőszak által földre tiport jugoszláviai magyar dolgozók egyetlen folyóirata ismét megjelenik, aminek igen örülök...«

»Kedves Elvőársak! A HÍD megjelenése alkalmából üdvözlünk benneteket, mint régi barátok. A HÍD-at mi már régen vártuk, úgy mondvá türelmetlenkedtünk és készültünk kérdést intézni hozzátok, hogy mért nem adjátok már vissza a mi szeretett Hídunkat, de mivel hogy megjelent, most öröm tölti el szívünket, hogy a nagy megpróbáltatás után újra kezünkbe vehetjük ezt a sok lelket irányító folyóiratot...«

»Ha vannak nekünk való jobb könyvek, értesítsetek, mert nagy szükség van könyvekre. Ami volt, azokat mind meg kellett semmisítenünk 1941-ben, mert letartóztattak minket és többeket közülünk ki is végeztek, mint Tápai Sándort, Recsó Antalt és még másokat.«

»Annai szenvedés után jól esik hallani a jövő hitét, gondolatát, reményét. Nem hiába harcolt az ifjúság és lett földönfutó, nem hiába fosztottak meg bennünket jogainktól... Harcoljatok tovább a HÍD őszinteségével, lelketek fanatizmusával a nagy vívmányokért. Harcoljatok tovább és világosítsátok be a legeszményibb emberi jósággal az Életet. Előre lankadatlanul a teljes győzelemig!»

És még egy küldeményt említünk meg. Szuzáról jött, Baranyából, a vitanú házált halt Kis Ernőnk falujából: Egy előfizetési gyűjtőiv. Telidestele.

Septében csak három kiválasztott írás ez, de ilyenek a többi hozzánk w-tézett sorok mind. És büszkék vagyunk rájuk.

Új év kezdetével szokás is, szükséges is és rendjén való programot adni a jövőre. Első számunk bevezető cikkében ezt részletesen ki is fejtettük, úgy hogy szinte fölöslegesnek tűnik ilyen rövid idő múltával újra erről beszélnünk.

Mégis le kell szögeznünk, hogy minden örökkel és tudásunkkal *hazánk újjáépítését* kell szolgálunk és olvasóinkra is ebben az irányban hatunk. Csakis olyan írás jelenthet meg lapunkban, amely *minden ízében, minden szavával* ezt a célt műveli és erősíti. Jelen számunkban közöljük egy máli időjosi olvasónk, Taipai Jánosnak írását. Amit írt, az jó, de sokkal jobb lenne, ha a legidőszerűbb kérdésről, a földosztásról is szólt volna. Ezért kérjük munkatársainkat, hogy az újjáépítést szemelőtt tartva a legégetőbb kérdésekről, a legteljesegebből írjanak. A költök ugyanúgy, mint szépíróink, mert csak így viteljük ügyünk, népünk és hazánk ügyét előre, karöltve testvérepeinkkel. Az elvont bölcselekedés csak akkor érdekes, ha öntudatunkat fejleszti és akaratainkat acélozza. *Más programunk nincs.*

A napokban egy régi ismerősömmel beszélgetve a következő véleménynyhatottam: »Jó a lapotok, de a régi valahogy jobb volt, *harciasabb*. Igaz, most határon vagytok és így tulajdonképen ehéz is támadni, harcolni.« Tudom, többen gondolkodnak így, nemcsak a HÍD-ről, de minden másról általában, amely azelőtt a rendszert rohamozta és ellenzéki sorban harcolt. Sőt sokan így vélekednek aktivistáink közül is. »Hja, könnyű volt az valamikor«, vagy »Könnyű nekik a tömegeket megmozgatni, ellenzéki sorban küzdenek.« (Olyan államok demokráciájára gondolnak, ahol a reakció uralkodik.)

Mivel ismerősömmnek a válasszal adós maradtam, de mert a fenti nézet megtehető széles körökben elterjedt, ezt nem hagyhatom szó nélkül.

Minket minden más párttól-mozgalomtól az különböztet meg, hogy *harcolunk és harcolunk*. Még a célunk sem változott: az emberi jólét megteremtése a földön a dolgozók összesége számára. A múltban is, most is a reakció ellenverekedtünk. Csak a jelszavak formája változott. Ma harcolunk nem rombol, hanem épít. Az igaz, hogy ez nagyobb erőt kíván és kitartást, de annál létekel-emelőbb. Mert kíméletlen a mi harcunk és áldozatokat is kíván. Most nem életet és nem vért áldozunk, de időnket, idegeinket, pillanatnyi kényelmünket. És csak a megszokás vakasága nem látatja, hogy a küzdelem ma is tovább folyik, tovább kell, hogy menjen! De nem a nagyobb bérért, hanem a többet, a jobban termelésért. Mert ez mindennek az alapja. Mert *miénk a gyár és miénk a föld*. És ezért harcolunk a munka jobb megszervezéséért, a kultúráért, a kivított szabadság megőrzéséért. *Magunkért harcolunk.*

És mit tehetünk mi, mit tehet folyóiratunk ebben a harcban?

Sokat. Rengeteget.

Egy pillanatra sem szabad felednünk, hogy népünknek, dolgozóinknak — a Magyar Szó mellett — mi vagyunk egyetlen nyomtatott írása. Már múltunk miatt is sokat várnak tőlünk. És teljes joggal.

Ott kell lennünk az élen minden megmozdulásnak. Vezetnünk és tanácsolnunk kell népünket. Ki kell úzni belőle a revizionista örület ördögét és új életre, szabadságra kell nevelnünk. Szabadságra, de nem olyanra, hogy a demokratikus jogokat a demokrácia ellen fordítsa. Meg kell tanúnia, hogy élen

a szabadsággal, de ne hogy visszaéljen jogaival. És mindenek előtt valósággá kell váltanunk a testvériség egység jelszavát.

Nagy föladatok ezek. De nemcsak a magunk erejére támaszkodunk. A Vajdasági Magyar Kultúr Szövetség kibontakozó munkája gyümölcsözi már eredményeit. Megjelenik a Naptár, megjelenik a szótár, megjelenik a daloskönyv, az előadandó színdarabok gyűjteménye és könyveket adunk ki. És nincs meszsze már az idő, hogy megjelenjék a Szervezett Munkás is. Minden csak attól függ, hogyan nyújtanak nekünk olvasóink *írásaikkal* segítséget.

De ez nem elég. Mélyebben kell bekapcsolódnunk a Népfront munkájába. Anyagot kell adnunk az olvasó csoportoknak és sajtóbizottságainknak a sor, hogy megszólaltassák a dolgozó népet, mert ez nem *csak* a napisajtó kötelessége.

Ezen felül itt van Népszínházunk és itt vannak lelkesen dolgozó színészeink. Itt vannak iskoláink és ha a megszállás gyászos múltjának acsarkodó jelszavaitól megzavartan is, de itt van az ifjúságunk. Ezt az ifjúságot átnevezni és a népi demokrácia csatásorába állítani olyan föladat, amely minden áldozatot megér.

Mind-mind össze kell fognunk egy lelkes egészbe és föl kell ráznunk dolgozó népünket aéltségéből. Minden téren föl kell emelnünk dolgozóink színvonalát, elsősorban politikailag, mert csakis az írástudatlanság, a lelki sötétség, az elmaradottság jelképei a 30 és 35%-os nemzeti szavazók.

És pillanatnyilag, mint mindegyikünk legfontosabb föladata: földnélküli tömegeinket a földosztásban cselekvő részvételeire bírni.

Ne feledjük, hogy minden hibát, minden mulasztást dolgozó testvéreink számon kérnek tőlünk. És joggal teszik ezt. Mert mi vagyunk a felelősek, hisz mi vagyunk az élen.

♦♦♦♦♦

PAJZS PÁL:

OTTHON

Otthon most új erők ébrednek,
Otthon most gőzölög a lép,
És furcsa nagy léptekkel megy az idő
Mind'g tovább, tovább.

Otthon még nem hangzik madárdal
E ködös, hideg hajnalon.
De titkos szavak súgnak, búgnak
A fáradt magyar parlagon.

Otthon még sötét és ómos az ég;
A lápi lidércok áncot lejtének,
De megremeznek a bűzakalászkok
S megindulnak az ősi kanászok:
Valamit tudnak, valamit sejtének.

Otthon még bergőzös álmát alussza,
Ezernyi megcsat, fáradt béres;
De jön a hajnal, a jövő hajnal,
Vad ökölsapással, gányos kacajjal;
A holnap hajnala dalos és véres.

Otthon most új erők ébrednek,
Otthon most gőzölög a lép,
És furcsa nagy léptekkel menekül az idő
Mind'g tovább, tovább.

(Ukrajna 1943)

ÚJ VILÁGOT ÉPITÜNK

Írta: Talpai János

A nevem Talpai János. Régi munkás családból származom. Telecskán születtem 1898-ban. Ott is nevelkedtem és laktam 1938-ig Ősmerem a HID-at, az akkori években folytatott harcait. Ősmerem a HID-ban leköszölt írásokat, Közvetlen munkatársam Telecskán Szabó Mihály munkás volt, akit a magyar fasiszta megszállók 1941 nyarán elfogtak és nyolc évi börtönre ítélték. Egy társát négy évre, kettőt két évre. Szabó elvtársunk két társával ma sincs meg. Valószínűleg elnyelte őket valamelyik voronyezsi tömegsír, ahova a magyar megszállók kénysermunkára vitték.

Most itt élek Mali-Igyoson. 1938 óta itt folytatom a munkát elvtársaimmal karöltve.

Ezek a hangzatos szavak úgy tűnnek föl sokak előtt, a munkások, dolgozó parasztok és szellemi munkások között, mintha olyan idegen, szokatlan, lehetetlen csoda volna. Pedig nem olyan túl nagy kérdés ez az új világ, amelybe az újonnan született Jugoszlávia, a népek testvériségének hazája tartozik. És ezt kell nekünk felépítenünk. És ez nem kérdés, hanem kötelesség. Kötelessége mindenkinek, aki testileg, vagy szellemileg dolgozik és aki itt akar élni.

Nézzük csak miben is kell, hogy ez megnyílvánuljon és eredményeket hozzon. Először, mint az szabad néphez illik, szabad országban, szabad szemmel, nyílt és helyes gondolatokkal kell járnia minden magyarnak, hogy meglássuk azon munkákat, melyeket el kell végeznünk. Ezen munkák azok, amiket naponta elvégzünk. Ezek az apró munkák jelentősége annyi, mint a biztos alapon nyugvó épület falait rakni. És addig rakjuk, míg kész nincs az épület. Így dolgozunk célszerűen.

1.

Nézzük csak meg a szakszervezetek munkáját a szervezés terén. A munkás-ság zömének még idegen a szabadság. Homályosan látják csak az utat. Nem ösmerik a szervezethez rejlő erőt. Nem látják, hogy Titó Jugoszláviája a dolgozók országa és megtestesítője mindannak, ami a dolgozók jobb létét, családjaik boldogságát jelenti. Ennek a helytelen álláspontnak gyökerei nemcsak a fasiszta megszállás idejéből erednek, hanem az évszázados elnyomás-talajába nyúlnak vissza. Pedig a szabadság a dolgozó emberiség legnagyobb és legrehezebben kiharcolt vívmánya, amelyet minden dolgozó embernek értékelnie kell. Ezért kell erősítenünk a szakszervezeteket, hogy olyanok legyenek, mint a szikla és megállhassák helyüket országunk felépítésének nehéz munkájában. A vezetőségbe széles látókörű, politikailag képzett embereket kell, előre kidolgozott terv szerint beválasztanunk. Fölvilágosító előadásokat kell tartanunk. Meg kell ismertetnünk a fölzsabadító harcok vívmányait, amelyek a dolgozó emberiség életszínvonalának felemelésében fognak megnyílvánulni. Rá kell világítanunk arra, hogy szervezkedési és szólásszabadság van és egyenjogúság. Ezzel élni is kell tudnunk. Hogy ezt elérjük, látogatnunk kell a szakszervezeteket. Vita estéket kell rendeznünk. Olvasóköröket kell szerveznünk, falvak és városok különböző pontjain. Így ha tanulunk, rájövünk arra, hogy mit jelent a szabadság. Ez nemcsak kötelességet, hanem felelősséget is jelent. Először a néppel, azután önmagunkkal szemben. Így felismerjük azt, hogy saját szervezetségünk és munkánk által felemelhetjük népünk és hazánk életszínvonalát. Saját kezdeményezéssel rohammunkát kell végeznünk, mert ma ez az út a többtermeléshez, a jóléthez. A szakszervezetek kiépítése ezzel párhuzamosan biztosítja a többtermelés fokozását. Így a mezőgazdaságban, mint az iparban fokozott erővel, megfeszített szellemi munkával kell dolgoznunk, hogy eredményeket mutathassunk fel. Ne várjuk, hogy majd elintézi más, majd elvégzi más azt a munkát, amelyet családunk, népünk, hazánk érdekében nekünk kell megcsinálnunk. Mert

akkor a mi életszínvonalunk nem emelkedik soha. Hiába panaszkodunk, hogy nincs ruha, vagy cukor. De ha minden erőnket és tudásunkat a munkába adjuk, akkor haladunk az újjáépítés terén szabadságunkért és jólétünkért.

2.

Az újjáépítéssel kapcsolatban hozzá kívánok szólni a most megalakulófélben levő termelőszövetkezetekhez. Ezen szövetkezetek megszervezése időszzerűvé vált és őket a legszelesebb termelő rétegek bevonásával kell megszerveznünk. Az ilyen szövetkezetek kiépítése megkönnyíti a termelés menetét és az árúcsereforgalmat. Ennek következtében megkönnyül a szövetkezetbe tömörült földművesek munkája a termelésben. Gépesíteni kell a mezőgazdaságot. A szövetkezet mindenfajta gépet be tud szerezni és ennek folytán könnyebben fokozzuk a termelést. Az idény-munkákat rövidebb idő alatt befejezhetjük és így időt nyerünk. Ezt az időt felhasználjuk arra, hogy a parasztság, az évszázadok óta állati sorsba döntött parasztság önművelődését elősegítse. Hogy újságot és könyveket olvashasson. És így megismerkedik az új világ, az új élet menetével, kultúrájával, szellemi és gazdasági életével. És így önmagát is megismeri.

A termelőszövetkezetek segítségével és azok tervszerű munkálkodásával megkönnyül az árúcsereforgalom kiépítése és lebonyolítása. Ezzel is hozzájárulunk ahhoz, hogy saját életszínvonalunk emelésével egyúttal segítjük az új Jugoszláviát, amely a mi hazánk. És hozzájárulunk annak felépítéséhez. Mirdazok a földművesek, akik figyelemmel kísérik a világ eseményeit, bátran hozzá segíthetnek ezen fontos termelőszövetkezetek kiépítéséhez. Ezen fontos intézmény terjesztése jelen-tősen hozzájárul a letűnt világ korhadt és kivénhedt gazdasági rendszerének az éltakarításához. A mult a parasztságot vas korlátok közé szorította. Ezt a keserű multat egy pillanatra sem szabad felednünk. Szabad hazánkban, amely százazrek véréből született meg, új élet sarjad. Új élet számunkra is, a föld rabjai számára.

Ennek tudatában a dolgozók világának új szellemétől áthatva kell elkezdennünk a munkát szabad hazánk szabad népeinek testvéri szeretetétől támogatva önmagunk, családunk, népünk és hazánk boldogabb jövőjének építésén és istápolásán

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

GALAMB JÁNOS:

PROLETÁROK DALA

**Voltunk az élet keserősége —
Miénk volt minden szenvedés és jaj...
A könny és verejték golgotáját
Jártuk vértköpő, hörgő tüdőbajjal.**

**Betegen, fáradtan vonszoltuk testünk,
Kakasszóra sötét utcákon át,
Ökölheszorult kézzel — és némán,
Gyűlölködve lestük a virradást...**

**Fekete sorunk ezreket számlált,
Kik esőbe, szélbe, hóba jártuk
— Fényes paloták szolgálai gyanánt —
A megdagadt külvárosi kátyút.**

**És mégis hittük: itt majl az óra:
A zsarnok bilincs lehull a porba
S a vörös nap éltető sugara
A sötétséget odvába fojtja...**

**Mi álltuk s álljuk ma is a harcot
S diadalra visszük a lét igazát:
Rohammunkával teremtjük meg a
Munkások, parasztek közös államát!**

A FÖLDKÉRDÉS

Irta: Olajos Mihály

A földkérdéshez alapján három kérdés tartozik:

1. a föld birtokviszonyainak kérdése — ide tartozik a földreform is;
2. a föld megművelő, a parasztság társadalmi állásfoglalásának kérdése: a parasztkérdés — ide tartozik a parasztság szövetkezése a munkássággal, a népi értelmiséggel és
3. a föld kihasználásának, termőképességének növelése a dolgozók társadalmának közös jóléte érdekében — ide tartozik a népi vagyont képező, továbbá a földreformok folytán a parasztság tulajdonába jutott, vagy már előzőleg a kisparasztság tulajdonában volt, nagyszámú kisbirtok, kisgazdaság gépesítésének, korszerűsítésének kérdése is.

Korszakunknak, mai időnknek fő jellemvonását a világ szabadságszerező, demokratikus népi erői által folytatott küzdelem határozza meg, az elnyomó törekvésű világreakció és annak bárhol jelentkező ügynökségei ellen. A népi demokrácia harcosa szerte a világban a dolgozó nép. Jelszava: biztonság és béke a népek egyenjogú együttműködése és önrendelkezési joga alapján, testvéri népek boldog világának építésére. Tiszta népi demokrácia, teljes népszabadság megvalósítása. Szabadságot, elemi emberi szabadságot minden népek, a szociális igazság megteremtése és nem utolsó helyen — földreform: annak a tulajdonába juttatni a földet, aki azt megmunkálja.

A Hitler-ellenes szövetkezés teljes győzelmével végződött második világháború világtörténelmi jelentőségű eltolódásokat eredményezett az eseményeket mozgató erők viszonyában. A szabadságszerető népi erők, élükön a munkások, parasztok és a népi értelmiség szabad hazájával a Szovjetunióval ebből a küzdelemből óriási mértékben megnövekedve, szilárdabb egységbe tömörülve, a küzdelemtől megacélozottan kerültek ki. Éppen ezért a végbemert erőviszony eltolódás a haladó erők javára, a népellenes elnyomó erők rovására történt. Ez a helyzet világviszonylatban, ez a helyzet az egyes országok, főleg európai országok, de kivált a kelet és délkelet-európai országok eseteiben.

A Vörös Hadsereg és a vele szövetséges hadseregek győzelmei, illetőleg a fasiszták és mindenfajájú csatlósai elkergetése folytán, a népi erők egész sor közép-, kelet- és délkelet-európai államokban leörték a népellenes, népelnyomó, fasiszta, félfasiszta csoportok, pénzmágnások, uszorások, grófok, bárók, bojárok, pánok, szpahik, junkerek uraimát és ezek helyén kiépítették a demokratikus népi uraimat, mely az alapvető népi tömegek, a munkások, parasztok és népi értelmiségiek érdekeit védi. A dolgozó nép teljes szabadsága a Szovjetunióon kívül is egész sor országra kiterjed. Ennek az erőeltolódásnak, a népi erők túlsúlybajutásának, a demokratikus, népi uralomnak köszönhető, hogy egész sor országban napirendre tűzték és gyorsan és gyökeresen megoldják az egyik legnagyobb, de mindenesetre legrégebbi társadalmi kérdés — a földreformot.

Jugoszlávia, Bulgária, Magyarország, Albánia, Románia, Lengyelország föld-nélkülieinek, vagy szegényparasztságának többévszázados, évezredek vágya: saját birtokába kapni meg azt a földet, amelyet verítékével öntöz — megvalósult, vagy megvalósulóban van. Mindezekben, az országokban ugyanis, vagy már

végrehajtották, a gyökeres és igazságos földreformot, amely a földet megművelőnek birtokába juttatta, mint Lengyelországban, Magyarországon, Romániában; vagy már meghozták a törvényt rá, hogy azt hamarosan végrehajtsák — mint Jugoszláviában —, vagy készülnek arra, hogy törvénybe iktassák.

Ezekben az országokban az elűzött fasiszta, félfasiszta hatóságok makacsul védik a feudalizmus maradványait, a manubirtokokat, vagy a tőkés vállalatok kezében lévő nagybirtokokat és minden esetben olyan rendszerek fenntartói, védői voltak, melyekben a föld legnagyobb része a nép kiszákmányolóinak kezében volt, míg a földművelők, vagy szegényparasztok, akik a földet megművelték, verejékkel, sőt vérükkel öntözték — csak rabjai lehettek a földnek. A föld, amit annyira szerettek, csak erejüket szívta, életüket emésztette, de nem lehetett jólétük forrása. Ilyen kiszákmányoló rablógazdálkodást folytattak a fasiszták, ilyen igazságtalan földbirtokviszonyt igyekeznek fenntartani a reakció szerte a világban, ahol csak teheti, ilyen embertelen viszonyok védői, fejlesztői voltak az említett országokból elűzött hatóságok elődei a hűbéri, nemesi korszakokon át visszamenőleg, egész az ókori hűbéri és rabszolga-rendszeréig. Jugoszlávia, Magyarország, Románia és a többi országok minden ezektől irredói, hatalmai — nevezték azokat Hitler-pribékeknek, Péter királyunk, Sándor királynak, Horthy Miklósnak, Antonescunak, Maniunak, Bratjanunak, vagy gyűjtő néven fasiszta megszállóknak, nagyszerb hegemonista klikknek, Hitler magyar fasiszta csatlósainak, vasgárdista bandáinak, mind-mind a föld becsületes dolgozóinak kiszápolozói, durva elnyomói voltak. Szöges csizmával taposták a földnélküli dolgozók és parasztok legégetőbb vágyát — hogy övék legyen a föld. A középparasztokról pedig a hetedik bőrt is lenyúzták adókkal, vámokkal, uzorával. A mi hazánk népeinek története épp úgy, mint az évezredek magyarult, a földet megművelők elnyomatásának, raboskodásának története, a föld rabjai által földért, szabadságért folytatott harc ezeréve. És ugyanez a többi országok népeinek története is. Ezt az embertelen állapotot dönti le a dolgozó népsorra, mindazon államokban, ahol teljesen felszabadult. Ezeket a megváltó hatalannak hit, igazságtalan birtokviszonyokat számolják fel Jugoszlávia, Magyarország, Lengyelország és a többi országok parasztaival, amikor maguk kezébe veszik az őket megillető földet és egymás között felosztják.

Jugoszláviában is, mint minden országban, ahol a nép még nem hajította végre a gyökeres földreformot szintén messzemenően igazságtalan birtokviszonyok alakultak ki. A föld jelentős része nagybirtokosok kezén volt. Ezek a nagybirtokok, az egyházi nagy vagyonokkal a hűbériség bástyáit képezték. A föld másik jelentős része a bankok, iparmágnások, kereskedők, ügyvédek, kulákok kezébe került. Ide vándorolt a föld az agyonra adósodott, adékkal, vámokkal, uzorakamatokkal agyonnyúzott, mindenükből kiforgatott kisparasztok földje. Így lettek a kisgazdákból törpebirtokosok, ezekből pedig földnélküliek.

Jugoszláviában 208 nagybirtokhoz 390 ezer hektár föld tartozott, ugyanakkor 337 ezer törpebirtokosnak csak 540 ezer hektár földje volt. Tehát a 208 nagybirtokos mindegyikére átlag 1874 hektár föld jut, míg a 337 ezer törpebirtokos mindegyikére mindössze 1,6 hektár esik. Csak Szerbia területén 900 volt az 50 hektárnál nagyobb gazdaságok száma. Ezekhez a gazdaságokhoz összesen 75 ezer hektár föld tartozott, 120 nagybirtokos 35 ezer hektár földet birtokolt.

Hazánk dolgozó népe — köztük a föld dolgozója is — kivívta szabadságát. Népuralmunk, földmunkásaink és szegényparasztjaink, de együttal egész dolgozó népünk érdekében is, meghozta a földreform törvényt. Ezzel a törvénnyel hazánk dolgozó népe kiragadja a földet a nagybirtokosok, kulákok, pénz- és iparmágnások — egyszóval a földművelő nép kiszápolozóinak kezéből és azeknek a földet művelőknek kezébe adja, akiknek egyáltalán nincsen földjük, vagy kevés földjük van. A törvény kimondja: »Azé legyen a föld, aki megműveli!« Ennek

végrehajtásával megvalósul legforróbb vágya mindazoknak, akik azelőtt csak a más földjén izzadtak.

A törvény kisajátítja az összes 25 hektárnyi termőföldet, vagy 45 hektárnyi összterületet meghaladó föld és erdőbirtokokat. Kisajátítja a pénzintézetek, iparvállalatok, társulatok és egyéb jogi személyek földbirtokát, ugyancsak kisajátítja az egyházak, kolostorok, vallási intézmények földbirtokait 10 hektáron, kivételes esetekben 30 hektáron felül. Ez a kisajátítás nem csak a földre, hanem a gazdasági felszerelésekre, épületekre is vonatkozik és ellenszolgáltatás nélkül történik. Kisajátítja továbbá a törvény a nagygazdákat 20—35 hektáron felüli földjét is, valamint a nem földműveléssel foglalkozó magánszemélyek 2—5 hektáron felüli földtulajdonát. A földalapba kerül továbbá népeink árulóinak, az elfűzött fasisztáknak, háborús bűnösöknek, a nép ellenségeinek, valamint a kitélepítésre váró németeknek elkobzott vagyona is. Ugyancsak a szétesztandó földalapba kerülnek a háború folytán gazda és örökös nélkül maradt földek. Mindezt a földet földmunkások és kevés földdel rendelkező parasztok kapják oly módon, hogy gazdaságuk 5 hektárnyi legyen. A kapott föld azonnal a földosztásban részesült egyén öröklendő tulajdonába megy át, azt telekkönyvileg mindjárt a nevére írják.

A törvénynek ezek a rendelkezései bizonyítják Titó marsalunk ama kijelentését, hogy gyökeres földreformot csinálunk.

Volnak földreformok a régi Jugoszláviában is. A fasiszta magyarok is csináltak földreformot, de ezek nem tüntették el a nagybirtokokat, nem adták a földet a dolgozók kezébe. Ezek csak képmutatásra, a nép szemébe porhintésre szolgáltak. Keveseknek adtak ugyan földet, de az illetők egyéb segítség híján nem tudtak boldogulni. A földosztásból mindig kizárták a nemzetiségeket, így az egész földreform a soványizmus, a gyűlölet szítására szolgált.

A mi dolgozó népünk által végrehajtandó földosztás gyökeres lesz. Egy csapásra felszűnt minden nagybirtokot. Alaposan kirántja a szőnyeget a föld dolgozóinak kizsákmányolói alól. De egyúttal arról is gondoskodik a törvény, hogy a régi igazságtalan állapotok soha vissza ne térhessenek. Kimondja, hogy 20 évig tilos a kapott földet eladni, eltulajdonítani, vagy bérbeadni. Azt is biztosítja a törvény, hogy a föld új elfoglalói fel tudják virágoztatni gazdaságukat, mert a földdel együtt, — amint mód nyílik arra, — gazdasági felszerelést, szerszámot is ad. Egyébként a mezőgazdasági gépállomások hálózatának erősítésével, a traktorok százaival és ezreivel, módot nyújt államunk minden dolgozónak a föld megművelésére.

A mi földreformtörvényünk hazánk minden népének vívmánya. Hogy létrehozassuk, hazánk minden népe harcolt, éppen ezért hazánk minden népének földmunkásait és szegényparasztjait földhöz juttatja. Most földet kapnak a magyar földnélküliek is a testvéreikkel dolgozóival együtt. »Akié a föld, azé a haza!« — mondogatták a dolgozók, a jugoszláviai magyar falusi szegénység birtokába kapja a földet, melyen dolgozik, övé a föld, tehát övé a haza is, ez a haza, a Jugoszláv Népköztársaság, amelyben élünk.

A törvény ott juttat földhöz minden földigénylőt, ahol az illető lakik, vagy a hozzá legközelebbi községben, ahol földfőlösleg van. Ámde hazánkban vannak kevés termőfölddel rendelkező vidékei, sőt megművelhető földdel egyáltalán nem rendelkező részei is. Ezen vidékek földigénylőit csak máshol, legfőképpen Vajdaságban lehet kielégíteni. Ezért történik crnagoraiak, boszniaiak, szerbiaiak Vajdaságba telepítése. Ezelőtt is voltak telepítések, de a mostani minden eddigittől különbözik. Ezelőtt mindig azzal a céllal telepítettek, hogy a népeket összeveszítsék. Sokszor a helyi szegénységet üzték el földjéről és helyére telepítettek. Így uszították egyik szegény népet a másik ellen. Most nem ez történik. Azok, akik hozzánk jönnek testvéreink voltak még mielőtt idejöttek volna. Har-

cosok, hősök, a mi szabadságunkért is harcoltak. A föld magyar dolgozói földet kapnak. Ez azoknak is köszönhető akik hozzánk jönnek bármely részéről hazánkban. Nem foglalni, hanem építeni, dolgozni jönnék a mi Vajdaságunk felvirágoztatására. Ők üzték ki földünkről a németeket és fasiszta csatlósait — igazságosan megilleti tehát őket az a föld, amelyhez jutnak. A helyi földnélküliek pedig elfoglalják a helyi nagybirtokosok és egyéb igazságtalanul birtoklók földjét.

A törvényt a nép harcolta ki, a nép képviselői hozták meg, maga a nép fogja végrehajtani is. A kisajátítás nyilvános tárgyalásokon történik. A földnélküliek maguk mondják meg kiknek a földbirtokát éri a törvény, mekkorák az egyes kisajátítandó birtokok, kinek mennyi földet hagyjanak és végül kiknek osszák ki a kisajátított földeket. Maguk a föld dolgozói veszik el a földet azoktól, akiket nem illet meg. Ők maguk rendelkeznek azzal a földdel, melyen annyit görnyedeztek. — Ily széles és nagy a mi népünk szabadsága. Ezzel válik dolgozó népünk ereje mindennél hatalmasabbá.

A fasiszta reakció azzal ijesztette a parasztokat, hogy amerre a Vörös Hadsereg megy mindenkinek elveszik a földjét. A mi földreformunk élő bizonyított ez állítás hazug mivoltáról. Csak azoktól veszi el a földet, akik azon nem dolgoznak, akik azt igazságtalanul bitorolják, de meghagyják azoknak, akik azt saját kezükkel művelik. Földreformtörvényünk megvédi a középparasztot — nem veszi el földjét. Aki maga dolgozik földjén, még ha nagygazda is 20—45 hektár földet meghagynak neki. Az elvett földért is kártérítést kap, akár a nemföldműves középpolgár is, akinek 2—5 hektáron felüli földjét sajátítja ki a törvény. Arról pedig, hogy a földreform a 10—20 holdas kisgazdák földjét elvegye — szó sincs. Éppen a fasiszták és néparuló támogatói voltak azok, akik uszrakamatokkal, vámmal, árverési dobszóval kiforgatták földiéből a védtelen közép- és kisgazdát. A gazdatársadalomnak a mi törvényeink éppen védelmet nyújtanak.

Az az ijesztgetés is fasiszta humbugnak bizonyult, hogy köztulajdonba vesznek minden földet. A mi törvényeink éppen magántulajdonba, örökölhető telekkönyvi tulajdonba adja a földet megmunkálónak. Ha azonban akadnak földművesek, akik termelészövetkezetet létesítenek és kapott földjüket közösen akarják megmunkálni, a törvény az ő akaratukat is tiszteli.

Akadnak püspökök, akik pásztorievelükben a földreformot egyházüldözésnek minősítették. Az igazi keresztény ember csak tiltakozhat az ellen, hogy a dolgozó nép évezredek vágyának megvalósulását egyházüldözésnek, vallásellenesnek bélyegezzék. Ha egyes püspököknek fáj, hogy a nép nagybirtokukat felosztja, az azt jelenti, hogy ők továbbra is kizsákmányolni, nyomorúságban szeretnék tartani a népet, tehát nem jót, hanem rosszat akarnak a népnek, nem barátjai, hanem ellenségei. A törvény az egyházaknak csak 10 hektáron, sőt bizonyos esetekben 30 hektáron felüli földjét veszi el, tehát hagy a püspököknek is. habár ők ezután sem dolgoznak rajta.

A törvény még kimondja, hogy a földalap egy részét meghagyják államvagyonban mintagazdaságok létesítésére, minőségi vetőmagok előállítására, tenyészállatok felállítására, mezőgazdasági iskolák, intézmények, gépállomások és ültetvénytelepek részére. Ez az intézkedése a törvénynek nagy jelentőséggel bír a földbirtok viszony és az egész földkérdés megoldásának szempontjából. Az államvagyonokon ugyanis megmutatják népünknek, hogyan lehet a mezőgazdaságot korszerűsíteni. Jófaíta magvakat és jó állatfajtákat fognak kitenyészteni földművelő népünk számára. Így a földhöz jutott parasztság hatalmas segítséget kap országépítő munkájában.

Az eddigi igazságtalan birtokviszony rendezése hazánkban óriási jelentőséggel bír. Nagy lépés a szociális igazság megvalósításában, hatalmas csapás népeink ellenségére, a reakcióra és óriási győzelme hazánk dolgozó népeinek, a munkásoknak, parasztoknak és népi értelmiségieknek. A földreform végrehajtásával erősítjük demokráciánkat, szilárdítjuk népeink frontját, növejtjük hazánk, a Föderatív Jugoszláv Népköziársaság erejét, ezzel pedig hozzájárulunk a népek békéje, biztonsága és boldog jóléte érdekében folytatott harchoz.

Nézzük meg a helyzetet másutt.

Milyen állapotokat számolt fel a Vörös Hadsereg által felszabotott magyar nép? Milyen helyzetnek vetett véget a fiatal magyar demokrácia?

Magyarországon 1935-ben 1 millió 600 ezer földtulajdonnal rendelkező egyőnnek összesen 16 millió hold földje volt. Az 1 millió 600 ezer földtulajdonos közül 12 ezer birtokos rendelkezett százholdnál nagyobb földbirtokkal és ezek összesen 7 millió 700 ezer hold földet tartottak kezükben. Ugyanakkor az egész országban 1 millió 200 ezer ősholdsnál szegényebb törpebirtokos mindössze 1 millió 600 ezer holddal rendelkezett. Ez azt jelenti hogy a földtulajdonosoknak mindössze 1%-a — a felsőtízezer —, az egész földvagyon 48%-át, tehát majdnem felét tartotta kezében, míg a földtulajdonosok 72%-a, a földvagyonnak mindössze 10%-val rendelkezett. A 12 ezer nagybirtokos ötszörannyi földet birtokolt, mint amennyit az 1 millió 200 ezer törpebirtokos magáénak mondhatott. A 12 ezer nagybirtokos mindenyikére 620 hold jutott, míg az 1 millió 200 ezer törpebirtokos mindenyikére átlag 1 hold esett. Ezt a helyzetet betetőzte még az a szörnyűség, hogy a 12 ezer nagybirtokos közül 1070, tehát a földtulajdonosok 0.07%-a, 4 millió 800 ezer hold földet, tehát a földvagyon 20%-át tartotta kezében. A nemesi arisztokrácia maga háromszorannyi földet tartott kezében mint 1 millió 200 ezer törpebirtokos. Az Eszterháziak öbbször annyi földje, Festetics Sándor a nyilas gróf 113 ezer holdja, vagy az egyház 946 ezer holdja még ezek között is a díszpéldányok.

Ugyanekkor az országban több mint 600 ezer földnélküli agrárproletár, cseléd, kommuneciós, napszámos volt.

Ezek az adatok bizonyították, hogy a nemesi arisztokrácia volt Magyarország valódi ura. Később pedig a fináncióke és ipari iőke, kőakulásával az arisztokrácia összeházasodott az ipar és pénzügnús családokkal, így alakult ki Magyarországon az a félhűbéri, romlottóságában páratlan, urakodói klikk, amely a magyar népet, de főleg a föld dolgozóit a legembertelenebbül kizsákmányolta, a legkíméletlenebb elnyomatás alatt tartotta. Horthy uralma — ezeknek az uralma volt. A Horthy-Magyarország egész államgépezete ezeknek az érdekeit védte a dolgozó magyarokkal szemben. Ezeknek az érdekekben ködöttek börtönbe, akasztófára a magyar nép harcosait, ezeknek az érdekeikért, vad kapzsiságuk kielégítéséért, váit Horthy és Szálasi Magyarországa a hitleri fasizmus esztőlő-szává, ezek érdekeikért folyt két évtizeden át a sovinszta, revizionista propaganda a magyar és szomszéd népek összevesztésére, amely terzsekkedés szörnyű áldozatokat követelt a magyar néptől is. A magyar felsőtízezer érdekekben gyilkolták le a vajdasági szlávok ezreit, ezek érdekekben akasztották fel Mayer Otimárukat, verék agyon Vukovics Mátéukat. Ők lérdék halálba pizkos érdekeikért a magyarok százezreit a keleti fronton. Ők segítették a német fasiztákat a magyar városok és falvak kirablásában, pusztításában, a zsidók és magyar antifasizsták kíméletlen gyilkolásában. Végül: az ő kezükkel szorakék visszaállítani a Kisgazdapártba bebűit »belvárosi kisgazdáka, akik a magyar népvrovására külföldön ravaszkodó Eckhardt Tibor urasítására régi receptre újra

megkísérik feltámasztani a revizionizmust, Magyarországot pedig ismét a szomszédos népeket veszélyeztető, de a magyar népre halálosan veszélyes hódítórekvések központjává tenni.

A Vörös Hadsereg halálos csapást mért Hitler magyarországi csatlósaira. Magyarország: előnyomulásával megsemmisítette, vagy elűzte a Gestapó hóhérait, Horthy pribékjeit, Szácsi csöcselékét és ezzel kiragadta Magyarországot évezredes ellenségünkre, a németnek halálos öleléséből, visszaadta függetlenségét és megszabadította a magyar népet kapzsi elnyomótól. A teljes szabadságra jutott fiatal magyar demokrácia pedig minden erejével dolgozik egy új, békeszerető, a szomszéd országokkal barátságban élő, a szomszéd népekkel együttműködő, törekvő Magyarország kiépítésén. Ebben az országban a hatalom a népé — a föld pedig azé, aki megműveli.

Hogy ez mennyire így van azt legjobban bizonyítja a demokratikus magyar nép első nagy lépése — a földreform végrehajtása. Horthy kormányai néhány ezer hold földet osztottak évenkéntéként a nép szemébe. Közben mindig arról panaszkodtak, hogy mily óriási erőfeszítésekkel is mi csoda hosszú időre van szükség a földreform megvalósításához. A szabadsághoz jutott magyar földnélküliek fél év alatt a gyakorlatban is megődozták a kérdést; elfoglalták a földet és felosztották azok között, akiket megillet. Felosztottak minden 100 holdnál, Budapest környékén minden 50 holdnál nagyobb birtokot. Összesen több mint 5 millió hold földet osztottak fel. Hatszáz ezer család jutott ezzel földhöz és kielégítették a falusi szegénység 2/3 részét. A földosztás megvalósításával — amint azt a magyar nép leghüségesebb és legharciasabb vezére Rákosi Mátyás mondta — a magyar demokrácia ledöntötte a reakció legerősebb oszlopát. Megvalósult a föld dolgozóinak évezredes álma: övék lett a föld, a sajátjukon dolgoznak. A földhözjutottak százai pedig új bizalommal néznek jövőjük elé és erősítik a demokratikus erőknél azt a frontját, amely minden erejét latba veti a nép szabadságának megvédéséért és jólétének kivívásáért folytatott küzdelemben.

A demokratikus Románia népe a Groza Péter kormányának vezetése alatt folyó év márciusában szintén felszámolta a bojárak és fincoligarchia uralmának legerősebb oszlopát: a nagybirtokot. A földosztás előtt Romániában 12 ezer földbirtokosnak ugyanannyi földje volt, mint 2 millió parasztnak. A földreform kivette a földet a bojárak kezéből és átadta a földnélkülieknek és szegényparasztoknak. Erre az úgynevezett történelmi pártokba — Maniu és Brătianu pártjába — tömörült reakció szabotázzsal felelt. Sőt a szabotálást elkezdte mindjárt a Vörös Hadsereg bevonulása után. A múlt év őszén a román nagybirtokosok a földnek mindössze 6%-át művelték meg és többet nem is akartak megműkálni. Ámde a föld dolgozóit észrevették a reakció ravaszkodását, amelyel éhhalálra ítélte a dolgozó népet és ők maguk munkálták meg azt a földet, amit a bojárak parlagon akartak hagyni. A földreform minden 50 hektárnál nagyobb területet felszított. De másban is gyökeres változtatásokat hozott a Groza kormány: eltörölte a szegényparasztok adóságait. Ezek az adóságok a legsötétebb népelnyomó és fasiszta urakban idején szédítő magasságokat értek el. A parasztok adósága az egész földvagyon két-háromszorosát tette ki. A nép, demokrácia uralomra jutásával ez az állapot egycsapásra megszűnt. Románia dolgozóit pedig örököndnek maiféle előtt, hogy a régi állapotok soha vissza ne jöjjenek, kivívott szabadságukat pedig minél jobban hővitsék, minél erősebbre képtésék. Románia földhözjutott parasztsága meghuslya a romániai reakció pokoli terveit.

Ugyaníyon, vagy teljesen hasonló gazdaságtalan és sötét helyzetet számolt fel a demokratikus lengyel nép is. Körük szakadtáig védtek a tartománykiterjedésű földbirtokokkal rendelkező lengyel páncs hatalmuk alapját — a nagy-

birtokot. Ámde a felszabadult lengyel parasztok nem akartak újból azoknak az elnyomatása alá kerülni, akik azelőtt úgy kezelték őket, mint a barmokat, sőt annyira se becsülték. Ezért első lépésük felszabadulásuk után az volt, hogy felosztották a földet maguk között és ezt tőlük többé senki soha el nem veheti. — Így foglalja el a földet az albán paraszt, a bulgár paraszt és így foglalják majd el a többi országok dolgozói is.

(befejezése a köv. számban)

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

JÓZSEF ÁTILA:

B Ű Z A

3	Zúdul a szél a rétekre, sőhajunkkal keveredve. Dohog a föld, zúg a búza, Zeng a búza.
1, 2 2	
1	Verejtékünk egy-egy cseppje száraz földdel gyúrva egybe búzaszem a búzaszáron. Zúg a búza.
1, 2	
I. szóló Két női hang 3 2 1, 3 2, 3	Kenyér magva tőke magva, megy a csűrbe fut a bankba. Hozzánk nem ér, csak a hangja: Zúg a búza.
2 1 3 1, 2, 2 (tompán)	Nő a búza, logy az inség. acsarkodik az ellenség. Nem menekül a fasizmus! S zúg a búza.
I, II, III szóló 1, 2, 3	— Ahol nővök, táborom van, hadirend a táboromban, golyó, sortűz kalászsomban zúg a búza.
I szóló III szóló 1, 2, 3	Ide, aki földet szántott! Ide, aki traktort gyártott! Segítetek, proletárok! Zúg a búza!

A második szakasz elejétől kezdve három női hang halkán mondja: »Zúg a búza«, aláfestve a kórust, amely aláfestés a szakasz utolsó soránál fölerősödik.

A harmadik szakaszt már három női hang és három világos férfihang festi alá, a negyedik szakaszt három női hang, három világos férfihang és három sötét férfihang, az ötödik szakaszt négy női hang, négy világos férfihang és négy sötét férfihang.

A hatodik szakaszban a kísérő hangok egyre erősödnek, a szólók meg túlkiáltják a kíséretet, azonban a végén már az egész kórossal együtt harsognak a kísérő szólamok is: »Zúg a búza!«

A kórus beosztásánál a következőképpen értelmezzük a számozást:

1: világos férfikórus	I: világos férfiszóló
2: női kórus	II: női szóló
3: sötét férfikórus	III: sötét férfiszóló

A DEMOKRÁCIA KÉT RENDSZERE

Irta : Braun István

A nyugateurópai polgár először a szovjet-német háború kitörésekor kellett, hogy észnevegye, hogy életét eddig kínai fal zárta körül. A háború folyamán azután látnia kellett, hogy amíg ő a nyugati féltekén élve azt hitte, hogy minden ismer, amit ismernie kell, Keleten olyan dolgok történnek, melyeknek letezéséről fogalma sem volt. Főszre kellett vennie, hogy amíg az előtte ismert világ »demokratikus«, szabadságot hirdető országai hetek, sőt napok alatt tették le a fegyvert a fasiszta hordák előtt, Keleten szikla szilárdan áll egy birodalom, mely minden külföldös kikötés és hosszadalmas diplomáciai megbeszélés nélkül élére áll a leigázott népek szabadságmozgalmának, hogy azt végül diadalra vigye és ezzel diadalra vigye a demokrácia halhatatlan eszményét is.

A háború rést ütött a Kínai falon. És ezen a résen egy óriás körvonalai bontakoznak ki, egy óriásé, melynek több mint 25 éve jóslóják vesztét, melyet ebben a háborúban nem védett sem az Atlanti- sem a Csendes-Oceán, az állig felfegyverzett, vak gyűlölettel átítatott, embervérre szomjazó, rablásra és gyilkolásra vágyó Hitler-nemzedék ellen és a harcból mégis győztesen került ki. Az a rejtelmes erő, mely a győzelmet kivívta, nem más, mint 200 millió ember egységes akarata. — Pontosan az, aminek a neve: demokrácia.

Kétségtelen, hogy a nyugateurópai és a keleteurópai demokráciákban különbségek vannak, azonban ezek a különbségek csupán azt jelentik, hogy ez a két világ más-más szemmel nézi és értelmezi a demokráciát; egyik a régi tokésszellemmel, a másik a haladó, a népi szellem tekintetével. Az egyik a tőkés, vagy polgári demokrácia, a másik a szociális, vagy népi demokrácia.

Athén és Róma idejében született meg az a rendszer, mely a túlvilág kegyelméből való uralkodó helyett, magának a népnek adta a jogot, hogy az saját sorsáról döntsön. Ez a demokrácia úgy indult, hogy a nép a köztereken közvetlenül irányította életét. A fejlődés azonban oda vezetett, hogy az uralkodó helyett egy uralkodó osztály vette át a vezető szerepet, melynek hatalmát a polgári demokrácia látszólag közzé szorította ugyan, a valóságban azonban ezen korlátok olyan rugalmasak, amilyenek ezt az uralkodó osztály kívánja.

Kétségtelenül történt fejlődés. Az uralkodó szerepét egy réteg érdeke vette át és a nép most már nem egy lény, hanem egy réteg érdeke ellen vette fel a harcot. Kétségtelenül történt fejlődés, hiszen az ezelőtt még minden emberi jogától megfosztott rabszolgák hatalmas tömegei, ma már, legalább jogilag, csaknem mind szabadok (kivéve a nyugati demokráciák színes népeit) és rabságuk berrabsággá változott. Kétségtelen annak a jelentősége, hogy századunk harmincas éveiben Amerikában a New-Deal szorított egyet a polgári demokrácia anarchiáján, Angliában a bányák és a Nemzeti Bank áldamosítását utottunk, azonban ez a fejlődés csak irányt mutat, eredményt forradalom nélkül a nép soha el nem érhet, mert az uralkodó osztály soha békés fejlődéssel mást nem ad, mint engedményt. *A népnek azonban nem engedményre, hanem eredményre van szüksége.*

A demokráciának ma két rendszere uralkodik a világban. Az egyik oldalon áll

A n g l i a

»a demokrácia klasszikus hazája«, mint azt mondani szokták.

Ha azonban közelebbről vizsgáljuk a dolgokat, láthatjuk, hogy például a választási törvény milyen kétséssé teszi, vajjon az Angliában időnként megva-

lasztott Alsóház, valóban a nép többségét képviseli? Ez a választási törvény a nagy pártoknak teljes többséget biztosít. Ha Angliában 10 millió szavazóra 10 párt jut, melyek közül az elsőre 3 millió ember szavaz, akkor a többi pártok szavazatai elvesztik döntő értéküket, pedig 7 millió ember áll 3 millióval szemben. — Azután az Angol Felső Ház, mely az arisztokráciát, tehát csupán a nép jelentéktelen rétegét képviseli, megakadályozhatja az Alsóház határozatainak keresztülvitelét azzal, hogy azt nem fogadja el. Mind ez azonban jelentéktelen ameddig a tény mellett, hogy a 400 millióos India országa ügyeibe beleszóllhat.

Történt fejlődés Angliában is. Az angol nép a múlt században, a tragikus, dickensi munkásnyomor óta, a Chartista mozgalom elnyomása óta valóban kivívott annyit, hogy Owen kezdeményezésére az uralkodó osztály eltiltotta a 9 éven aluli gyermekek gyári alkalmazását. Sőt, olyan emberséges volt, hogy a 9—16 éves gyermekek napi munkaidejét 12 és $\frac{1}{2}$ órára csökkentette. Ugyanakkor azonban belesodorta az angol népet az imperialista háborúk sorába, melyek folyamán Anglia tízezrei milliómosokká, százezrei hullákká változtak. A megmaradt munkásság életszínvonala valóban emelkedett, ez az emelkedés azonban a törpénél is kisebb az uralkodó réteg jólétéhez viszonyítva, az áldozatokhoz viszonyítva pedig felért egy bukással. A tökéletes rendszerben rejlő törvényszerűen visszatérő válságok során azután a maga valóságában mutatkozik, mennyire ellenkezik a nép érdekeivel minden lépés, ami eddig demokratikusnak tűnt fel. Hiszen a jelentéktelen, apró pénzzel kifizetett munkásság minden válságfordulónál elveszti mindenét, míg a vagyonokat harácsoló uralkodó osztály görcsösen ragaszkodikva szerzeményéhez »beépít«, elbocsájt, de áldozatot hozni nem hajlandó. 1930-ban és az utána következő években Anglia munkásságának 20%-a volt munkanélküli, míg 1938-ban, tehát a fegyverkezés nagy iramában, másfél millió munkanélkülit mutatott ki Anglia, munkásságának tehát több mint 10%-át. A háború után megejtett választások előtt súlyos jelentőségű szocialista programmal állt a munkáspárt a nép elő és a nép hatalmas tömegekben tette magáévá azt a programot, mely nem forradalmi és megalkuvásokkal teli, de mégis egy lépés lenne bal felé. Ma azonban ugyan ez a »Munkás«-kormány Indonéziába viszi a népet és az a nép, mely kényeret és békét kívánt, ma harcot, hadijelentéseket és profuntot kap helyette.

A polgári demokrácia másik képviselője

A m e r i k a,

olyan kincset mondhat magának, mely jellemző helyzetére. Amerika valóban »Új Világ«, mely hatalmas, még ki nem merített anyagi forrásokkal rendelkezik. Természetes, hogy az a rendkívüli helyzet, melyben ez a világrész él, ranyomta bélyegét annak egész életére, politikai kiépítésére és gazdasági rendszerére is. Mégis az a demokrácia, amely Amerikában található, néhány kütnös részlettel rendelkezik. Első sorban az egyes államokban érvényes választási törvények során, néhány olyan intézkedést találunk, ahol a nép választó joga a polgárok műveltségétől, sőt anyagi helyzetétől is függ. Itt tehát a népakarat megnyilvánulásáról nem beszélhetünk. A 14 millió lelket számláló színes nép politikai jogai még papíron is csak korlátozottak. Ezzel szemben a mértelemek szabadság hazájában a szabadság még ezen felül is erősen korlátozott. Roosevelttel hivatalbajutása idején Amerika megtette az első lépést az infláció felé. 1929 és 1933 között évenként kb. 180 millió métermázsa felesleges, eladatlan és eladhatatlan búza termett Amerikában. A bankok ezrei csukták be kapuikat és százezrek, különösen az apró emberkéek, veszítették el törpe betétjüket. *Amerika lakosságának majdnem $\frac{1}{2}$ -a támogatásra szorult.* A munkanélküliek száma 12 milliót tett ki. Roosevelttel megteremtve a National Recovery Administration-t, eltörölte a parasztdósságci, csökkentette a szent dollár értékét és az állam beleszólt a termelés minden ágába. Az uralkodó réteg egy részének ellenkezése dacára újabb megalkuvás történt a nép felé, vég-

eredményben az uralkodó réteg javára. Azonban ez is csak engedmény volt és nem eredmény és a súlyos kérdéseket Roosevelt reformjai sem oldották meg, s azok nem oldódtak meg egész napjainkig, a rettenetes, véres, mindent tönkretévő, mindent elsöprő életet, leket romboló háború idejéig sem és ma. 1946 elején Amerikában 2 millió munkanélküli döngeti a polgári demokrácia falait.

A polgári demokráciák jellemzésénél meg kell még említenünk, hogy elkezvelhetetlen a demokrácia, ha az csak egy ország belső politikai és gazdasági java, míg kifelé, külpolitikailag, a legtokéletesebb erőszak irányát valja magáénak. Már pedig visszatekintve az elmondottakra, különösen Anglia történetére, azután kicsit elgondolkodva a szabad szemmel mindenki számára jól látható eseményeken, észre kell vennünk, hogy a nagyok és a hatalmasak, gazdagok és erősek, irányítják nyugaton a világ sorát, rántják magukkal a gyenge, szegény és kis népek sokkal számosabb tömegét. *Piacot keresve féktelen gazdasági szabadságuk során túlermelet javaik elhelyezésére, a piacokat egymódon túlálják meg, — fegyverrel.* Otthon nem tudnak kényeret adni, mert az uralkodó osztály nem hajlandó megosztani kincseit a dolgozókkal, félve a belső forradalomtól, más népeket akar leigázni, idegen földet elrabolni és ezt csak egy módon érheti el, — tűzzel, vassal, ártatlan vérrrel.

Éppen ezért a polgári demokrácia, imperialista tulajdonságánál fogva választható el legelősebben a Népi Demokráciától, melynek egyik és legteljesítősebb képviselője, az elmúlt világgháború hőse, az

Sz. Sz. Sz. R.

Míg a polgári demokráciák azt hiszik, hogy lassú fejlődéssel tökéletesednek, a valóságban azonban csak helyben topognak, a Szovjet demokráciája két évtized alatt megkapta végleges formáját. Intézmények, melyek nyugaton évszázadok óta megvalósíthatatlanok — mert nem felelnek meg az uralkodó osztály érdekeinek — 25 év alatt valósultak meg a demokrácia igazi formájában. Lehet, hogy ezek az új demokratikus intézmények kényszer alatt születtek, fejlődtek és alakultak ki, de kényszer alatt született meg a Magna Charta, a Bill of Right és a New Deal is. Visinszkij egyszerű észinteséggel és logikával mondja: »Az állam működése: igazgatás, a társadalmi viszony rendezése és ez menthetetlenül kapcsolatos az elnyomás, a kényszer valamilyen formájával. Minden államigazgatás természetes következménye a kényszer... Aki ezzel nincs tisztában, az nincs tisztában az állam feladatával sem.« Végeredményben meg kell állapítanunk, hogy valamilyen rendszer demokratikus voltának nem lehet jobb és tökéletesebb próbaköve, mint annak politikája. Az a kérdés, hogy vajjon a politikai vonalvezetés valójában a nép legszűlesebb rétegeit szolgálja-e. Ha pedig erre a kérdésre felelünk, a szovjet demokrácia politikai vonalvezetése minden feltétel, minden hátsó gondolat és öns érdek nélkül csak a népet, csak annak nagy tömegeit szolgálja. Háromszor változott az elmúlt 25 év alatt a Szovjet alkotmánya a színt, ahogy ezt a nép, a demokrácia törvényei alapján kívánta. Az 1918-as RSzFSzR alkotmányától kezdve, az 1924. évi alkotmányon keresztül, az 1936-ban véglegesen kialakult Sztalinai alkotmányig a nép minden rétege részt vett az Állami Alapokmány befektetésében. Athén és Róma népe, a maga idejében, a köztereken intézte ügyeit. Azt mondták Nyugaton, hogy az államügyek bonyolult volta, a nép gyarapodása és még sok minden ma már ezt lehetetlené teszi. A szovjet demokrácia bebizonyította, hogy ez hazugság. Az összejöveletek, a Népbizottság, a Városi Bizottságok intézménye lehetővé teszi, hogy a nép igenis beleszóljon sorsába. De nemcsak lehetővé teszi, meg is követeli a néptől, s az fellemlheti szavát, elmondhatja kifogásait, egyetlen szempont figyelembevételével: *ez a demokrácia nem az egyéneké, nem az osztályoké, hanem a legszűlesebb néptömegeké.* Ha ezt elveszti szem elől, bírálata elveszett. A főváros nyárspolgár ma láthatja, hogy a 16 tagállamból és 50 népcsoportból álló Szovjet nép-állam milyen rendíthetetlenül állta a harcot a világ leghatalmasabb hadseregével szemben, éveken keresztül, a második front nélkül. Lengyelország, Francia-

ország, Hollandia, Belgium, az Angol-Expedíciós Hadsereg... árulások, kishitűség, szervezetlenség, önérdék, osztályérdék és mindenütt a szörnyű bukás.. Ez volt a polgári demokrácia. Sztaljingrád, — a népi demokrácia vasökle.

És a háború után, amíg ma Amerikában és Angliában megbeszélés megbeszélést ér a hadigazdálkodást felváltó békerend megszervezéséről, a szovjet demokrácia minden megrázkódtatás nélkül folytatja a háború miatt más irányba terelődött öt éves tervének kivitelét és új termelési terv kidolgozását. Mert Amerikában és Angliában ezt a kérdést megint nem a nép tárgyalja, ott ma megint nem a nép valódi jóléte a fontos, csupán az, hogy az uralkodó réteg megtalálja a számításait, a nép pedig annyihoz jusson, hogy ne gondoljon emberi jogaira. A szovjet demokráciában az alkotmány ezt a kérdést már rége elintézte. A Sz. Sz. Sz. R. minden polgárának joga van munkára és a munkájának megfelelő fizetésre.

A szovjet demokrácia mellett most fejlődik és alakul ki a népi demokráciának még egy formája; véres, önfeláldozó harcokban, hősi küzdelemben, formálódott alakja

A FÖDERATÍV JUGOSZLÁV NÉPKÖZTÁRSASÁG

Miután a magunk házatájáról beszélünk, miután a magunk otthonáról és napjainkról esik szó, a kérdés részben sokkal könnyebb, részben sokkal nehezebb, mint az eddig tárgyaltak. Könnyebb, mert az állam kialakulásának tanúi voltunk, nehezebb, mert hiányszik a történelmi távlat. Vannak azonban kétségtelen tények, melyek nemcsak pótolják, de többet érnek a történelmi távlatnál.

A Jugoszláv alkotmánytervezetnek a néphatalomról szóló 6.§-a azt mondja: »A nép a maga hatalmát az állami hatóságoknak általa szabadon választott képviselői szerveit, a népbizottságok útján érvényesíti, melynek a helyi bizottságoktól egész a népköztársaságok nemzgyűléséig és a szövetségi nemzgyűlésig a faszizmus és a reakció ellen vívott népfelszabadító harcban születtek és fejlődtek ki és ennek a harcnak alapvívómai.«

Tudjuk jól, emlékszünk jól, hogy Jugoszlávia 1941-ben történt összeomlása után a faszizmusnak csak egy ellensége váltotta a harcot a megszállók ellen: a Kommunista Párt, Títóval az élén. Ez az ellenállási mozgalom nyíltan hirdette programját. Tító partizánjai sapkájukon viselték az ötágú csillagot. S a demokrácia soha a világon és a történelem folyamán nem aratott olyan sikert és nem igazolt olyan tökéletesen népvezért, mint ahogyan az olyan sok és kíméletlen halált osztogató népfelszabadító harc igazolta Títót és partizánjait, amikor a nép, a gyilkos megszállókkal szövetségre lépett Draža Mihajlovićot elhagyva, Tító zászlaja alá sorakozott. Elképzelhetetlen, hogy akadna ebben az országban, vagy akár külföldön olyan tárgyilagos szemlélő, aki tagadni merné azt a tényt, hogy a nép, az elnyomottak százezrei, Títóhoz és ötágú csillagot viselő partizánjai közé és mögé sorakoztak. De ha akadna olyan, aki ezt tagadná, az emlékezzék, Churchill 1944 februári beszámolójára, melyben sajnálatlalt veszi tudomásul Draža Mihajlović elpártolását és bejelenti Tító 300.000 embert számláló partizán hadseregét.

Athén és Róma népe, a demokrácia ősi képviselői, a főtereken intézték a maguk sorsát. *Jugoszlávia népei — az erdőben.*

De nemcsak az 1944-ben háromszázezer lelket számláló Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg vállott színt az ötágú csillag mellett, mert ez nem lett volna elég abban az ádáz küzdelemben. Amíg ez a hadsereg eljutott eddig a számig, amíg eljutott a győzelemig, meg kellett, hogy hódítsa a nép millióit. A küzdeni nem tudók, a gyengék, az öregek, a betegek, a dolgozók mind, mind ott kellett, hogy álljanak e mögött a hadsereg mögött munkájukkal, segítő kezükkel, hogy azt táplálják, szolgálják, mert enélkül soha nem érte volna el azt, amit ért. Nemcsak a hadsereg, a nép milliói intézték sorsukat ebben a küzdelemben közvetlenül, szabad akaratukból úgy, ahogy azt a demokrácia törvényei előírják, ahogy azt a polgári demokrácia megkívánja, de soha keresztül nem viszi.

A történelme küszöbén álló Jugoszláv népiállam demokráciájának sem lehet és nem is kell, hogy ezen felül külön próbaköve legyen, mint az, hogy ez az állam kinek, kiknek az érdekeit kívánja szolgálni.

Ez az ország egyenrangú és egyenjogú népek szövetsége. Ebben az országban nincsenek hindúk és nincsenek négerek. Ebben az országban »minden hatalom a néptől ered és a népé«, az államhatalom minden képviselőjét a nép választja »általános, egyenlő és közvetlen választások útján, szabadon.«

De nem csak politikai, hanem gazdasági téren is minden a népé, minden tőle származik, minden az ő érdekét szolgálja, minden érte van. Minden termelő eszköz a közös, a népi boldogulást szolgálja és ezek a termelő eszközök részben az állam, részben a kisemberek szervezetének, részben az egyének birlikájában vannak. A Népi életérdekei megvédése céljából a gazdasági élet irányítást kap. Irányít, mely mindenkit munkára kötelez, s mely a közösséget arra kötelezi, hogy mindenköt jutalmazzon munkájáért, de csak a munkájáért. — Magánosok, egyének kezében van a termelőeszközök egy része. A közösség azonban hóna alá nyúl a gyengének, támogatja és bátorítja a dolgozók szervezetkezését, hogy egyesült erővel keressék és találják meg a maguk boldogulását. — A föld azé, aki azt megműveli. — Az állam minden polgára egyenjogú, nemzetiségre, fajra és vallásra való különbség nélkül. Az alkotmánytervezetnek ez a szakasza olyan vívmány, melyre sem Anglia, sem Amerika demokráciája nem büszkélkedhet. Sem elméletben, sem gyakorlatban, Sem India, sem Délafrika népei, sem a négerek nem mondhatók egyenrangúaknak a többi néppel Angliában vagy Amerikában. — Az asszony egyenrangú és egyenjogú a férfivel és ugyan azon munkájáért, ugyan annyi fizetség jár. — A gyermek — a jövő. Az ártatlan, a védtelen, az öntudatlan gyermek egyenjogú, akár törvényes házasságból, akár házasságon kívül született. Nem visel többé pecsétet a homlokán olyan bűnért, melyet nem ő követett el, hanem a társadalom követett el ellene. — Teljes a lelkiismeret szabadsága. Híhet, vallhat olyan istent, aki, amilyet akar. Nincsenek elismert és el nem ismert vallások, titkos szekták, rejtve rejtgetett hitek. Az Állam gondoskodik a nép egészségéről, testi és lelki épségéről. — Nem jótékony intézmények dolga a tüdővész elleni háború, hanem az állam ügye, a k o t m á n y o s kötelessége.

Az Állami Alapokmányban lefektetett szabályok, irányelvek, jogok és kötelességek minden egyes mondata, pontja és vesszője egyetlen célt tart szem előtt, *a nép a dolgozó, a legszélesebb* tömegek érdekeit. Az új demokrácia fontosabbnak tartja a lelkek szabadságát, az arany szabadságánál. Nem jöhet gazdasági válság, nem jöhet munkanélküliség, nem jöhet nyomor! El kell pusztulniok a tüdőt fertőző, nedves, sötét zúgoknak és a lelket fertőző aranyoknak. Nem jöhet válság és nem jöhet munkanélküliség, mert a termelés úgy kap irányítást, amint a szükséglet megkívánja, ahogy az évente áradó folyót becsorítja a munkáskéz a medrébe. El kell pusztulniok az áporodott szagú viskóknak, mert az urak palotái helyett a dolgozók maguknak építenek kényelmes, emberi lakásokat. — Ez talán nem felel meg néhány tucatnyi nagyitkésnek, de a dolgozók millióinak erre van szüksége.

Akár milyen furcsán is hangzik, ez az új demokrácia valósítja meg a bibliai tanokat arról, hogy minden ember egyforma. Azokat a tanokat, melyeket a biblia álszent hirdetői prédikáltak, de megvalósítani soha nem akartak és nem akarnak. A szocializmus valósítja meg a demokráciát, minden egyes ember, az egész nép boldogulását, amit a »demokraták« hirdetnek, de soha megvalósítani nem tudtak és soha igazán megvalósítani nem akartak.

A népi demokráciának ez a formája még csak most van munkája letelejésén. Az állami élet hatalmas gépezete még csak most indult meg, azonban a most tárgyalás alatt álló Alkotmánytervezet úgy vetíti elénk a jövő életét, mint egy tiszta filmképet. S ebben a képben nem látható más, mint a népi de-

mokrácia. az igazi demokrácia életet, életet, szabadságot hirdető mása... Nem is tagadja ezt, mert nem tagadhatja ennek a rendszernek egyetlen ellensége sem. A reakció csak kétségbevonja, hogy a film valóban vetítésre is kerül. A reakció kezességet követel, kezességért kiált. »Nem látja biztosítottnak a program keresztülvitelét.«

1941-ben maroknyi ember emelte öklét a világ leghatalmasabb hadserege ellen. A reakció akkor sem tudott hinni és bízni. S ez a maroknyi ember torhetetlen hitével, háálmegevetésével és népi demokráciájával tengert szabadtított a gyűlölködő tömegére és elsöpörte, mint vihar a futóhomokot. Azok, akik ma itt a nép akaratából és a nép segítségével irányítják az új, az egyetlen igaz demokrácia életét, vérfürdőben, tűzben, viharban, rongyos ruhában, talpatlan lábbalival, pusztakézével, zsákmányolt fegyverrel, darab kenyérrel, vagy anélkül, győzelemre vitték *minden ember egyenlőségét, minden ember jogát a munkához és munkájáért a méltó élethez*, ma és holnap, a béke korszakában nem lesznek gyengébbek, nem is lehetnek azok. Nem lehetnek, mert bebizonyították, hogy nem magukért, hanem az emberiségért életüket áldozzák. Kezességet adtak, vériükkel felelnek azért, hogy jövőnk jobb, szebb és boldogabb lesz. A legszebb és legboldogabb, amit ember elérhet, mert mindenkinek egyformán méri a földi világ legnagyobb és egyetlen kincsét — munkát és kenyeret.

1941 TELÉN

Irta: Nádor Kató

Hetek óta rémület ülte meg a várost. Az utcák üresek, a környező falvakból még véletlenül sem téved be senki. A kifosztott üzletekben nincs árú, az élelem elfogyott. A mészárszékek ajtajain nehéz lakatok és az élelmiszerüzletek, gyümölcsös és zöldségárús bódék behavazott kilincsét sem érintette emberi kéz. A piszkos ablakok mögött mindenütt üres polcok és kosarak. A valamikor népes piactér is kihalt, sehol egy kocsis a nemrég még gyümölcsötől, főzeléktől roskadó asztalokról eltűnt minden. Az asszonyok karjukon üres kosarakkal idegesen, szaladgálnak fel és alá az üres piacon, hátha mégis találnak valamit, a város egyik végétől a másikig, remélve, hogy valaki majd csak bemerészkedik a falvakból.

Végre feltűnik egy asszony, aki kevés krumplit visz szatyrában. Lépten nyomon megállítják izgatott hangok. »Hol vette? Hol lehet kapni?« Alig győzi mondogatni »A sógornómtól kaptam, de hogy ad el, neki magának sincs, nekem is csak azért adott, mert beteg a gyermekem.

Az utcákon csak asszonyokat látni, a férfiak eltűntek, összeszedték valamennyit és munkára hajtották őket. A férfilakóság nagy része ott dolgozik a repülőtéren, németek őrizete mellett, térdig sárban-vízben fizes és élelem nélkül. A fardatokat puskatussal és korbáccsal serkentik gyorsabb mozgásra. De a németeken is úrrá lett a rémület. Tankjaik és stukáik védelme ellenére, fogvacogva remegnek meg, még a »partizán« szó hallatára is. Kihajítják az embereket az utak mellé. Ott 500 méterig kivágatnak minden fát, bokrot, leszedetik a kukorica szárát, elrendelik, hogy az utak mentén a jövőben csak krumplit szabad ültetni, nehogy megbújhasson ott valaki.

Amióta a partizánok belőttek a piacig, a németek sem nagyon mutatkoznak, a hídon túlra meg egyáltalán nem merészkednek.

A vonatok már hat hét óta nem közlekednek. Időnként robbanások hallatszanak. Újság nincs.

Az asszonyok összesúgnak: Hallották? Az éjjel megint túszoikat szedtek. Megjött a rendelet százat — egyért. Minden koszos németért száz szerb feje esik le. A zsidókat már mind kivégezték.

Másra fordítják a szót, mert férfi közeledik. Jól tudják kik azok a férfiak, akik most nyugodtan járkálnak az utcán, vagy ülnek a kávéházban és együtt mulatnak a németekkel. Rendőrspiclik, Gestapo besúgók, ezek a kivételezettek, vagy gazdag kereskedők, akik együtt dolgoznak a megszállókkal és veszik meg számukra az értéktelen márkáért a verejtékező néptől a búzát, gyümölcsöt, gyapjút, állatokat, bőröket, pálinkát, csillimeket stb.

Ők szabadon járhatnak hat óra után is az utcán, amikor a lakosságnak vissza kell vonulni a lakásokba, mert az autók fel-alá száguldó németek még azokat is lelővik, akik saját házuk udvarán mutatkoznak.

Ismerős asszony jön szembe velem, az arca komoly, de a szemei ragyognak. Belémkarol és már víz is magával. Kérdésemre: mi hír érkezett, boldogan suttogja. Majd elmondom odabenn. Alig érünk a téglalapados konyhába már megvillan fehér fogsora. — Nemsokára felszabadulunk, Ljig felől jönnek. Az este jött Csacsakról egy ember, meséli, hogy ott milyen élet van. Minden család kapott száz kiló búzát és egy köbméter fát. Kiverték a svábokat, úgy szaladnak, úgy a nyulak.

A bluzából egy szakadozott újságlapot húz elő: — Nézd, olvasd csak! Gyorsan kikapom a kezéből, fálom a betűket, az aláíráson megakad a szemem. Most látom először ezt a nevet: Titó.

Egyedül ülök a hideg sötét szobában. Kint köröskörül mindenütt égnék a falvak. Dübörögnek a tankok, zúgnak a teherautók, üvöltenek a stukák. A németek három hadosztály segítséget kaptak. Égő falvak jelzik útjukat. Minden férfit megölnek, sőt az asszonyokat is, azt mondják azért van világos kendő a fejükön, hogy a partizánoknak jelt adjanak vele. Büntető expedíció. A jelszavuk: a lakosság bűnös, segítette a partizánokat, el kell őket pusztítani!

Már majd minden nő fekete kendőt visel, alig van ház ahol ne gyászolnának valakit. Sortűzek ropognak, az asszonyok halálra váltan vetik a keresztet. Százszámra végzik ki az embereket minden nap.

Polgárt alig látni, az utcák tele vannak részeg német katonákkal. Az »Emberfölkötti emberek« világos nappal az utca közepén végzik el a szükségletüket, hangosan röhögve.

A lakásokból kikergetik az embereket, ha valaki nincs otthon betörik az ajtót és a hazatérő asszonyokra és gyerekekre fegyvert fognak, majd nagyokat nevetnek, amikor azok hanyat-homlok meñekülnek fel-dült otthonukból.

A mosdótálban megfagyott a víz, szobám fala olyan mintha drágakövek ékesítenék. Megfagyott rajta a nedvesség. Az éjszaka harminckét fok hideg volt. Elindulok a város felé.

Mellékutcákon megyek, gyorsan mozgok, mert a hidegtől megmevedik kezem-lábam. Arcomat a vad hideg marja, füleim, orrom égnék, mint a parázs.

Az egyik mellékutcában újra találkozom azzal az ismerős asszonnyal, akinél először láttam Titó kiáltványát. Az arca halálsápadt, mint tüzes parázs égnék szemei mély üregeiben. Olyan erővel szorította meg karomat, hogy szinte csontjaim ropogtak.

— Láttad? Láttad? — ismételte eszelősen.

Mielőtt megkérdezhetném, hogy mi történt már folytatta sírva, átkozódva, csikorgó fogakkal:

— Az átkozott csetnikek, a drázsisták, elárulták őket a németeknek, hogy minden csepp vérük változna gennyé és az utolsó falat hús élve rohadna le a csontjukról. Kétszázhatvan partizánt hoztak be, mind sebesültek, sokat a hátukon vittek a társaik. Mind csupa csont és bőr. A kötések véresek rajtuk s most mind agyonlövik őket. Alsóruhában voltak és mezítláb. Kékrefagyva, sebesülten, betegen és mezítláb . . .

A kezét szájára szorította, mintha vissza akarta volna tartani a zokogást.

Égő fejjel mentem tovább. Ahogy a főutcára kiértem, látom, hogy az utca tele van bámészkodókkal. Az emberek megálltak, mindenki egy közeledő kis csoportot nézett.

Nagyon fiatal leányt kísért több német katona. A lányon vékony kis blúz volt, házi szövésű ráncos szoknya és a kopott kendő alól kilátszott világos szőke haja. Mezítláb ment a keményre fagyott havon. A lábai kékes vörösek voltak és ahogy ment, minden lépésnél ottmaradt a hóban véres lábnyoma. Mögöttem beszédet hallottam.

— Tizenhétéves, tanítóképzői növendék, zsidó lány. Amikor a németek jöttek, falura szökött. Ott dolgozott egy parasztnál, mint cseléd. Valahogy megtudták a csetnikek és átadták a németeknek.

Már régen befordultak a Gestapo épületének kapuján, az emberek is elszéledtek. Csak én álltam még mindig a fal mellett és néztem a fagyott hóban a véres lábnyomokat.

Valievó, 1941

A FEKETE EMBER

Irta: Lóric Péter

A Vajdaság, amely a magyarok bejövetele előtt már szláv népek tanyája volt, a törökök balkáni beözönlése idején, a rigómezei csata után (1389) egyre inkább a nemzeti és joblággyi elnyomás és nyomor elől északra menekülő szerbség lakóhelyévé vált. Telepítettek szerbeket a Vajdaság területére a szerb deszpóták is, akik egyúttal magyar főurak is voltak és az akkori Magyarország területének jórésztét, mint sajátjukat birtokolták. A nagy birtokok körül folyt az állandó beháború az ország urai pl. a Hunyadiak, Brankovicsok között, akik felváltva voltak tulajdonosai a Vajdaságnak is. Brankovicsnak birtoka volt akkor egyebek között Tokaj, Munkács, Szatmármegye, Debrecen, Szolnok is északon, míg a mi vidékünkön övé volt Világos (110 falu), Becse (ötszázezer hold), Becskerek, Szlankamen, Titel, Mitrovica, Zemun, Kupinovo, a tiszamenti vidék Csurog és Zenta között és több más uradalom is. Ebben az időben a nagy nyomor, betegségek és háborúk következtében a nép sorai annyira megritkultak, hogy csak egyharmada maradt meg az egykori kisszámú lakosságnak és így — mert munkáskéz hiányában a földnek akkor sem volt értéke — a Brankovicsok, Hunyadiak s mások is más vidékről telepítettek át jobbágyokat, vagy egyszerűen átcsábították ideiglenes jobb munkafeltételekkel a más birtokáról a zsellért. Ilyen jobbágyvédő politikát folytatott és erről lett híres és népszerű Hunyadi Mátyás is; míg Brankovics idegenajkú feleségét a szerbiai nép, mint az »átkozott Jerinát« emlegette, mert az akkori idők szokása szerint urdolgával építette várait a török ellen.

Az időtájt kezdtek átlérni a természetbeni szolgáltatásokról a pénzbeli szolgáltatásokra, az egyre inkább térhódító pénzgazdaság hatása alatt és, míg a jobbágy termékeit adta az úrnak ezek a szolgáltatások sohasem lehettek túlnagyok, mert

hiszen nem kérhető az úr többet, mint amennyit fogyasztani tudott, — most a pénzköltésnek és így a pénzbeli követeléseknek semmi sem vehetett határt s a szolgáltatások egyre nőttek s velük a nyomor. Balkánon és Vajdaságban, Horvátországban vagy Magyarországon egyaránt. Az állandó háborúk, várépítések, jobbágykatonáskodás csak növelték a terheket, mert a katonáskodó jobbágy nem művelhette földjét, viszont a katonaság, a háborúskodás pusztította termését. Másrészt pedig a katonáskodás növelte önértétét, bátorságát. Az első parasztlázadás a zágrábi püspök birtokán tört ki még 1339-ben. Az 1430—37-es években Brankovics birtokán voltak lázadások, míg 1437-ben a helyi mozgalmak országos jelentőségűvé nőttek, különösen Erdély területén.

Mátyás idején egyelőre nincsenek parasztfelkelések. Maga Mátyás a nagy jobbághiányban csak négy év alatt (1480 körül) kétszázezer szerbet telepített át az akkor már török uralom alatt álló leigázott Szerbiából, Persze ez a helyzet nem tartott soká. Mihelyt volt elegendő jobbágy rögtön súlyosbították a szolgáltatásokat és megvonták és lehetetlenné tették a jobbágy költözését is. Huszonöt főúri család birtokán lakott a jobbágyok 50%-a, a huszonöt akaratától és érdekeitől függött hát az ország sorsa. A legzadagabb közöttük Zápolya János, az ország 8%-ának volt ura és birtokosa. 1495-ben az urak megtiltják a vadászatot, 1500-ban újra bevezetik a telepítés idejére felfüggesztett tized fizetését. Faháncs kenyeret eszik a jobbágy és az érsek attól fél, hogy a szerbek visszaköltöznek akár a török területre is, 1500—1508 között sok volt a szűk esztendő, 1509—1510-ben a legyöngült népet a pestis tizedelte meg. A szűk esztendő éhínséget jelentett akkoriban, mert a jobbágy az úrdolgát nem számítva is — jövedelmé kétharmad-részét (64%-át) adta nemesnek, egyháznak, államnak, míg a vadászati jog megvonása annyit jelentett, hogy a jobbágy nem írhatta földjén az elszaporodott vadat, viszont túrné kellett, ha az úr kis földesekéjét tippora vadászás közben. Így került sor az 1514-es Dózsa lázadásra a szlovén parasztlázadásával párhuzamosan. Dózsa Székely György lázadásának színtere jórészt a Vajdaság volt, Kalocsán és Bácsott gyülekeztek a kuruc »keresztiesek«; az első követeléseket a jobbágyok a földesurral szemben Aradmegyében támasztották, ahol akkor sok volt a szerb telepes és a szerb nagybirtok is. A szerb földesurak, pl. a Jaksicsok, a Petrovicsok Dózsa ellen harcoltak és Zápolyához meg Báthorihoz csatlakoztak le, míg a Bácska és Szerémség népe jórészt együtt harcolt a magyar jobbágyval. A rettentő kegyetlenséggel levért parasztlázadás után törvényt is szentesítették a terrort és jobbágyellenes valószínűségi helyzetet. 1517- és 1525-ben ezeket a törvényeket kiterjesztették a bányászokra is, akik akkor sztrájkoltak először. Érdekes, hogy a levért parasztlázadás után következett el (1521) Beograd török kézre jutása, a vérbefojtott bányászsztrájk után pedig — Mohács (1526).

A Zápolyákat, Perényieket és Báthoriakat, a Petrovicsokat és Beriszlávicokat ugyan az ország elvesztése nem túlságosan érdekelte. Megtartották hatalmukat és birtokukat, Zápolya maga meg így vált királlyá és hamarosan öpen a törökre támaszkodott a Dózsák és »Fekete emberek« népe, meg a versenytárs Habsburgok ellen. Elmúlt a török és a jobbágytelepítő Hunyadi Mátyás ideje és Petrovics Péter a Zápolya tanácsadója, aki Dózsát elfogta és Báthorinak kiszolgáltatta, most a török kezéből fogadja el Krassó és Szerény megyék birtoklását. Báthorinak egymagának nyolcvan ezer jobbágy művelő a földjét, Török Bálint meg fegyveres erővel »szerez« hat megyét birtokába.

Annál jobban érdekelte az ország elvesztése a jobbágyot és zsellért és a Szerbiából átözönlött gazdátvesztett szabadparasztot. A háború most az élet egyetlen formája lett. A »nagy háborúk« is szinte állandósultak, de mindennapi és kiküszöbölhetetlen volt az u. n. »kisháborúk«, a határviillongás. Már pedig határ akad bőven. Az ország három részre szakadt és Erdély, Habsburg-ország és török hódoltság között épp úgy kihasználják az urak a határmenti helyzetet, mint akár a vallásújítást is, hogy egymás ellen hadakozhassanak és birtokot hódíthassanak, gulyát, embert hajtsanak el. Megszűnik minden különbség háború és fosztogatás között. A jobbágy, a paraszt, a zsellér szenvedti meg ezt az állapotot. Ő szenvedti meg már magát a katonaság jelenlétét is. A katona többnyire idegen, leginkább német, odahaza is fosztogatja a népet, zsoldját soha sem kapja kézhez és kénytelen portyázni, rabolni, fosztogatni. A zsold egyre ritkább lesz, mert a pénz is egyre

ritkább ezen a vidéken. Az egykori kereskedelmi utak — Amerika felfedezése óta — ezen a tájon vesztenek jelentőségükből, mert az Atlanti Óceán vidéke válik most fontos gócponttá. A katona hát kénytelen volt fosztogatni. Kérdés csak az volt: kit fosztogat a zsoldos katona: urat-e vagy parasztot. Ez persze attól is függött, ki volt a zsoldos katona? Idegen nemzetiségű (német), vagy erre a vidékre való magyar, vagy szerb »végvidéki« — és: úrhoz kötötte-e szerződése, vagy, szokott jobbágy, szabadparaszti hajduvezérnép!

Mert ebben az időben sok volt a magyar szokott jobbágy, bujdosó szegény legény, hajdú, meg a Szerbiából török uralom alól szokott »uszkok« — kozákokhoz hasonló szabadparasztok, akit az itteni főnemesek szívesen törtek volna újra jobbágyosorba. Ezek a különböző származású szegénylegények kisebb csoportokba verődve fegyveresen jártak-keltek és sokszor elszegődtek a végvárokba zsoldosnak is. Falusi szegény papok, különösen református »prédikátorok« sokat faryáztak közöttük és szabad vitákat folytattak velük szabad életéről és jobbágyorsról.

Míg »János király«, Zápolya régi nagy ellensége volt a jobbágyoknak, Habsburg Ferdinánd, az idegen, a német még akart élni és jobbágy védő politikát hirdetett, hogy így megverje magának Zápolya ellen és török ellen a kóborló szabadcsapatokat és zsoldosokat. Persze ő is a szavaknál maradt, mert hiszen a nemesi országgyűlés, a »karok és rendek« nem szavazzák meg javaslatait.

Különösen súlyos lesz a szellér helyzete a főúri önkény idején, mert hiszen nincs saját földje és így a roboton kívül jobbágy gazdáknak is dolgozik a megélhetésért és sokszor úrdolgára is ő megy a jobbágygazda helyett.

Török uralom alatt is gyakori volt a »zulum«, a jobbágy, a »rája« kifosztása, a törvényes szolgáltatásokon túli követelés és a török namcsak a felnőttest hajtotta el, de a gyereket is elhurcolta janicárnak. Igaz nem kellett itt katonáskodnia hivatalosan a jobbágyoknak, viszont fegyvert sem hordhatott, hogy védekezzen a fojtogatók ellen. Legtöbbször persze a határmenti paraszt szenvedett, mert innen is, onnan is zaklatták és fosztogatták. Vajdaság rövid idő alatt pusztasággá változott. A szerb menekültek fegyveres kóborlók, hajdukok és zsoldosok már nem remélték ekkor, hogy szabad parasztként visszatérhetnek a török uralom alól felszabadított egykori hazájukba, Szerbiába, nem remélték ezt már a telepes szerb jobbágyok sem. De gondoltak arra, hogy új hazájukat felszabadítják a török uralom alól, hogy itt élhetnek még esetleg szabad népként, szabad parasztként. Ezt a hitet erősítette meg bennük és szervezte közöttük a hirtelen felbukkant »Fekete ember«, a Mohács utáni napokban, amikor a Bánátban a magyar-szerb földesúr, a Bácskában és Szerémségben meg a török uralkodott.

A Fekete ember legendás alakja a szerb történelemnek. Származását, kilétét ma sem tisztázta teljesen a történelemírás. A főurak azt beszélték róla, hogy Zápolya kocsisa volt, a nép hitte, hogy a szerb deszpóták, vagy a görög császárok unokája Jován Nenádnak nevezte magát és cárként tisztelték. Kis szabadcsapat élén állt és mert tisztán állott előtte a cél: szabad hazát teremteni a szabad szerb parasztnak a felszabadított Vajdaság területén és nagy kezdeti sikereket ért el — ezrével csatlakoztak hozzá a bujdosók és zsoldosok a Vajdaságból és Szerbiából. Rővidesen tizenötezer főből állott a serege s ezzel döntő jelentőségű tényező lett a Duna mentén, hiszen sem Zápolyának, sem Ferdinándnak nem volt nagyobb hadserege.

A Fekete ember nem volt fölkelő jobbágyok vezére, nem volt parasztlázadó, a Dózsák, a Gubecek, a Münzerek fájából. Nagy jelentőségre szert tett hajduvezér, vagy zsoldoskapitány volt, aki azonban nem szegődött el idegen értekek védelmébe és saját felszabadító céljaiért küzdött. Katyni zsoldos hajdúk voltak, de bujdosó szegénylegényekből váltak zsoldosokká, akik szabad hazát akartak teremteni maguknak. Jován Nenád, mint zsoldoskapitány természetesen koránan iratlan törvényei értelmében szintén kénytelen volt fosztogatni, hogy elláthassa hadseregét. Ezen a ponton múltot kivé fejlődik és hová, mivé válik mozgalma: népfosztogató zsoldosok portvázásává, vagy felszabadító háborúvá. A Fekete ember nem a jobbágyot, de a törököt és a főurakat fosztogatta. Így vált — akarva vagy nem akarva: egyre megy, de tudjuk, hogy tudatosan — népfelszabadító vezérré, aki a külső és belső elnyomó ellen harcol. Igaz rövid idő alatt sikerül is felszabadítania Bácskát a török uralom alól. Ezen a ponton vált mozgalma nemcsak a nemzeti, de a népvonalon is felszabadítóvá és hűbériség ellenessé. Annak a hírére

ugyanis, hogy birtokaik felszabadultak a török uralom alól — hazatértek az emenkült földesurak, hogy beüljenek a nép által felszabadított birtokokba. A Fekete ember nem fogadta be a nemeseket. Egykori birtokaikat a felszabadító harcosoknak juttatta szabad birtokként. Ezáltal természetesen most már újra összeközösbe került a főurakkal: Radics Bozsicscsal csakúgy, mint Török Bálinttal s másokkal. Török Bálint különösen nagy ellensége lett Jován Nenádnek, hiszen Szubotica az ő birtoka volt, most pedig a Fekete ember katonai támaszpontja lett, miután a kettejük közt lefolyt csatából Török Bálint vesztes félként került ki.

Bácska felszabadítása után a »cár« átkelt a Dunán és néhány várat el is foglalt a Szerémségben a töröktől. Ezalatt Török visszafoglalta Szuboticát, mire a Fekete ember Szegedre tette át székhelyét és folytatta a Szerémség felszabadítását a török uralom alól. Minthogy nem volt tűzérsege, Beriszláviccsal akart szövetségre lépni, de a főúr erről hallani sem akart, hiszen egyre özönlött még a szerb nép Jován Nenád hadseregébe, míg a főurak egyre inkább távolodtak tőle, a főúri birtokok fosztogatójától.

A Fekete ember korának keretei között nem szervezhette meg a felszabadított területen a gazdasági életet, nem szervezhetett sem hadi, sem ellátási ipart, sem kereskedelmet és szállítást, de mert kereskedelmi cikkekre is szüksége volt, itt-ott kénytelen volt, az idők szokásaihoz híven, kereskedő karavánokat is megszervezni. Félig rablólovag, félig néptribún így a Fekete ember, de soha nem felejté a célt: szabad haza teremtését a szerb szabad parasztnak. És míg a szerbek hivatalos vezére, a deszpota, a főúr Beriszlavics elszegődik Ferdinánd táborába, de csak miután várakra, városokra, birtokokra és pénzre ígéretet kapott, a Fekete ember, mikor a Zápolya párti főurak ellenségeskedése miatt szintén kénytelen Ferdinánddal alkudozni és táborába lépni, csak egy feltételt állít: nem birtokot a maga részére, hanem várostrom készülékeket kér hadserege részére a szent cél érdekében.

Ebben az időben, már mind a török ellen harcoló szerbek Ferdinánd mellé szegődtek, Zápolya oldalán csak a szerb főurak és jobbágy csapataik állanak. A dunai flottilla, a sajkások is elhagyják vezérüket, Radics Bozsicsot és a Fekete ember parancsnokságát ismerik el. A Zápolya párti főurak egy csatában legyőzik Jován Nenádot, de oly nagy csapatokban özönlenek átról a szökött parasztok seregébe, hogy egy percre sem gyengül meg ereje. Zápolya belátja, hogy le nem verheti a Fekete embert, megpróbálja leszerelni, magához édesgetni, csalogatni. Ez a terve sem sikerül. Ekkor emberei magukhoz csalják, megtámadják, lesből súlyos sebet ejtenek rajta. Sebesülten viszik el Szegedről egy közeli faluba, ahol Török Bálint csatlósai a már haldokló »cárt« legyilkolják (1527).

Halála után újra érvényesülnek Vajdaságban a főúri csapatok és folytatják egymás elleni birtokszerező háborúikat a jobbágy rovására. Zápolya a török kezéből fogadta el a királyi méltóságot, a Fekete ember egyik parancsnoka, Szubota Vilics szintén átlépett török szolgálatba, míg a másik parancsnok Radoszav Cselnik folytatta ugyan még a török elleni háborút, de a nagy célkitűzések nélkül, egyszerűen, mint Ferdinánd zsoldos katonája. A deszpota is átvált török szolgálatba, akár Petrovics Péter is, míg a szerb parasztok állandóan költözködnek, olyan országot keresvén, ahol nem kell hogy jobbágygá fájjenek. Ilyen országot nem találhatnak a XVI. században és így vagy jobbágygá, vagy pedig fosztogató-harcoló hajdúvá és zsoldos katonává válnak és fegyveresen várják napjuk kelését, az alkalmat egy újabb kísérletre, szabadságuk kivívására.

»Az osztályokra tagolt és osztályellentéteken nyugvó polgári társadalom helyébe olyan egyesülés kerül, amelyben minden egyes tag szabad fejlődése a többi tag fejlődésének a feltétele.« (Marksz)

A SZOVJETIPAR TÖRTÉNETE

Irta: Nádor Tamás

Nemcsak a Szovjetunió, hanem Európa, sőt az egész világ történelmében nevezetes dátum 1941 június 22.-e. Ezen a napon támadta meg a német hadgépzet a munkások és parasztok szabad államát, miután majdnem egész Európát letiporta. A nácibandák ha nem három, de legfeljebb hat hét alatt gondolták szétverni a Vörös Hadsereget és leigázni a szocializmus hazáját. A Wehrmacht eleinte tényleg nagy átmeneti eredményeket ért el: elfoglalta Szovjet-Európa nagy részét és a fasiszta hazugság bűnösökai teleugatták a világot, hogy a Vörös Hadsereget teljesen megsemmisítették és csak az utolsó halálos döfésre van szükség.

Azonban nemcsak, hogy ez nem sikerült nekik, hanem a hősi Vörös Hadsereg megállította, visszavetette őket, megtisztította a szovjetföldet a fasiszta szektől, a leigázott kelet- és közép-európai népeket felszabadította a fasiszta iga alól és majdnem négyéves önfeláldozó harc után, amelyent a történelem nem ismer, a fasiszta rablókat feltétlen megadásra kényszerítve, kítűzte a győzelem zászlaját a fasiszta fészke, Berlin felett. Ezzel az egész emberiséget, de különösen a mi népeinket, örök hálágra kötelezte.

Hogy mindezt elérhesse, a hősiességen, önfeláldozáson, a haza és szocializmus iránti határtalan szereteten, a hadviselés tudományán kívül a Szovjetunió-nak még a háborúskodás egy fontos alapjával kellett rendelkeznie. Ez a Vörös Hadseregnek minden a hadviseléshez szükséges termékekkel való ellátása volt, melynek alapja az erős ipar, elsősorban nehézipar, mely gazdaságilag képes volt az ellenséget túlszárnyalni. A Szovjetunió rendelkezett és rendelkezik ezen erős nehéziparral. Aki látta az »Urál kovácsolja a győzelmet« című filmet, meggyőződhetett a Szovjetunió hatalmas hadiipari képességéről.

Azonban a Szovjetunió, illetve elődje a cári Oroszország nem volt mindig iparilag olyan fejlett, sőt a nagyhatalmak közül a legelmaradottabb volt. A következőkben nagyvonalakban bemutatom Oroszország ipari fejlődését az iparosítás első kísérleteitől a második imperialista világháborúig. A háború alatti ipari fejlődés adatai nem állnak rendelkezésünkre, mert azokat a Szovjetunió érhető okokból ma még nem hozza nyilvánosságra.

A Szovjetunió az óriási mértékek és óriási ellentétek hazája. Területe, mely majdnem 22 millió négyzetkilóméter, a világ kb. egy hatodrésze. Legnyugatibb pontja a Balti tengeren, legkeletibb pontja a Behring-szoroson. Amikor a nap Königsbergben felkel, Gyezsnyevben lenyugszik. A Szovjetunióban mért legnagyobb meleg plusz 70, legnagyobb hideg mínusz 70 fok.

Ezen a hatalmas területen majdnem minden fajta növény megterem a gabonaféléktől a pálmáig és a hideg égővi növényekig. A világ búzatermésének 30 százaléka, árpatermésének fele, zab- és rozstermésének negyede, erdőnek harmada a Szovjetunióban van. Jelenleg csak négy növényfajta nem terem meg a Szovjetunióban: a kávé, a kakaó, a banán és a gumifa.

Hasonló a helyzet az ásványi termékekkel is. Az 1938 kiutatás szerint a Szovjetunióé volt a szénkészletek ötöde, a vasérc több mint fele, a kőolaj több mint fele, a mangánérc két ötöde, a foszforsót három ötöde stb. Az aranykészlet terén Dél-Afrika mögött a második helyen áll. A Szovjetunióban nagy mennyiségben található réz, cink, wolfram, magnézium, uránium, higany, kobalt bismut,

kálium, grafit, márvány, bazalt, azbeszt, nemes fémek stb. Csak ónt, antimont és vanadiumot nem találtak eddig a fontosabb ásványok közül.

A Szovjetúnió természeti kincseit még nem tárták föl teljesen, gazdasága nincs kiaknázva. Több ezer négyzetkilométernyi területről még nincs részletes térkép.

Az orosz iparosítás első kísérletei.

Az orosz ipar épen úgy mint Nyugateurópában először a nagy hűbéruradalmakban jelentkezett. De amíg Nyugateurópában a jobbágyok, akiknek feladata a hűbérurak szükségleteinek kielégítése volt, a viszonyok hatása alatt bizonyos előjogokhoz jutottak, Oroszországban ez nem így történt. Nyugateurópában ugyanis a hűbéruradalmak körül városok fejlődtek, melyek az uraik önkénye elől futó jobbágyok városbamenekülése következtében gyarapodtak. Oroszországban ily módon csak négy város képződött: Moszkva, Kiev, Novgorod és Pszkov. Oroszországban a jobbágyok földesuraiktól a szteppekre menekültek, ahol mint a hűbéruraktól független, szabad parasztok kezdtek új életet. Így keletkeztek az első kozáktelepülések, Céhrendszer, város Oroszországban nem volt, vagy nagyon kevés volt.

Nagy Péterig Oroszországban az iparosok majdnem kizárólag idegenek voltak. A bizánci befolyás idején a cárok hívására görögök, később németek jöttek. Számuk 17—18 ezer volt. A városokban élő oroszok nagyjából kereskedelemmel foglalkoztak.

A XVII. század végén, Nagy Péter idején, Európa már túl volt a kezdetleges kereskedelmi tőke korszakán. Az óriási léptekkel haladó polgárság különösen Angliában adóalanyból az állam ura lett és a királyi korona a haladó polgárság kezében csak gyarmati politikájának és kereskedelmi háborúinak érdekképviseelője volt. A nyugateurópai tőkés fejlődés fő jellemvonása a kifejlett pénzgazdálkodás és az egyéni kezdeményező szellem volt.

Oroszországban másmilyen volt a fejlődés vonala. Nagy Péter kénytelen volt tartós háborúj és birodalmi politikája miatt állandó hadsereget tartani, ez viszont rengeteg pénzt emésztett fel. Így már 1701-ben a hadikiadások a költségvetés 78%-át, 1706-ban pedig 96%-át tették ki. Az állam legnagyobb bevételeit az iparból és kereskedeleméből merítette. Miután Oroszországban polgári osztály nem volt, illetve csak kifejlődőben volt, a cár maga vette kezébe az ipart és kereskedelmet. Hogy pénzhez jusson, minden fontosabb cikket, sőt még a kocsikenőcsöt is, állami egyedárusítással nyilváníttotta.

Nagy Péter iparosítási politikája abban nyilvánult meg, hogy eleinte támogatta a hűbéri uradalmakban keletkező kézműipart és igyekezett azokat szervezett ipari üzemekké átalakítani. Rendelésekkel és nyersanyaggal segítette őket. Ezen üzemekben az első munkások jobbágyok voltak, akiket gazdáik kelletlenül kizsákmányoltak és ezért ezen üzemek keveset és rosszul termeltek.

Később állami üzemek alakultak, melyekben állami jobbágyok, koldusok, tolvajok, prostitúáltak, hadifoglyok, sőt katonák is dolgoztak. Ezek építették fel Szentpétervárt és utak, valamint csatornák építésére is felhasználták őket. Az állami üzemekben a munkaidő korlátlan volt, a bánásmód rossz, a munkások ellátást kaptak csak, fizetést nem. Ezen első gyárak története a legkegyetlenebb módon vérbeíjott munkáslázadások története.

Elsősorban azon üzemek fejlődtek, amelyeknek hadiipari jellegük volt. Nemsokára megjelent a külföldi tőke is, mert búsás zsákmányra volt kilátás. Előbb a hollandusok alapítottak gyárvállalatot Tulában, majd felbukkantak az angolok a Volgamentén és máshol, ahol nyersanyag és üzemanyag volt található és kohókat emeltek. Az első orosz nagyiparosok közül a Demidovok és Sztroganovok tűntek ki, akik nagyban hozzájárultak az orosz ipar fejlődéséhez.

Nagy Péter halála után Oroszország már 195 gyárvállalatot számlált, a bányavállalatokat nem számítva. Ezek között 28 szövőgyár volt és bár irástudó Oroszországban kevés volt, 4 papírgyár, amj a közigazgatás szép fejlődésére vall.

Nagy Péter művét Nagy Katalin folytatta, úgy, hogy 1775-ben Moszkvában már 113 gyárvállalat volt. Az ipar fejlődése a város lakosság hirtelen gyarapodásához vezetett, úgy, hogy 70 év alatt a városi lakosság száma megnégyszereződött.

Az orosz ipari fejlődés hőskora az első világháború előtt.

A cári Oroszország később lépett a tőkés fejlődés útjára, mint a haladó nyugati államok. Az orosz gyáripar nem fejlődhetett kellőképpen 1861-ig, a jobbágyok felszabadításáig, amikor a cári kormány a krími háborúban legyengülve és a parasztlázadásoktól megfélemlítve kénytelen volt a jobbágyságot felszámolni. A jobbágyfelszabadítás a parasztok számára nem jelentett nagy könnyebbé-
sége, mert a földet a földesuraktól kénytelenek voltak kb. két milliárd rubelért megváltani. A földesurak általi kizsákmányolás folytán a parasztok nagyrésze képtelen volt gazdaságát fejleszteni, aminek következtében a forradalomelőtti Oroszország mezőgazdasága erősen elmaradt. Ez a maga részéről gyenge terméshozamhoz és gyakori éhínséghez vezetett. Az elszegényedett paraszt kénytelen volt földjét elhagyni és a városban a gyárban munkát és megélhetést keresni.

A jobbágyság megszüntetése után az ipar gyors ütemben fejlődött. Ennek oka a cári kormány imperialista politikája és az ezzel kapcsolatban végrehajtott nagyarányú befektetései voltak. A háborúra való készülődés terén Oroszország sem akart lemaradni és elsősorban hadászati lag fontos vasútvonalait kellett kiépítenie. A XIX. század végén tíz év alatt 21 ezer kilométer vasútvonal épült ki, amj viszont mind több és több vasérc, kőszén és kőolaj termelését tette szükségessé. A bányászat, kohászat és kőolajipar ennek köszönheti addig állatlan fellendülését.

A nyugati államokkal szemben az orosz ipar igen kezdetleges volt. A orosz szervezés következtében a munkaerő aránylag drága volt, mert keveset termelt. Így például 1893-ban tíz beiga munkás annyi acélt termelt, mint amennyit Dél-
oroszlországban huszonkettő, az Urát vidékén pedig százhuszonkilenc munkás. Miután az ilyen munkaszervezés következtében az orosz ipar nem volt versenyképes, a cári kormány védővámokat létesített. Ezért az iparcikkék Oroszlországban két-háromszor drágábbak voltak mint például Angliában.

Az orosz kőolajipar fejlődése a XIX. század végére esik. Az első kút 1872-ben kezdett működni és 20 évvel később Oroszlország adta a világtermelés 51%-át. Azonban a külföldi tőkésék rablógazdálkodása miatt az orosz kőolajipar később erősen hanyatlott.

Legerősebb iparág a szövőipar volt, amely belföldi nyersanyagot, gyapjút, gyapotot, kendert és lenet dolgozott fel. Földrajzi helyzeténél fogva Oroszlország vezető szerepet játszott a nemes szőrmék feldolgozásában.

Az orosz iparban a külföldi tőke tekintélyes szerepet játszott. 1913-ban az összes befektetések 70%-a volt idegen kézben. Legerősebb a francia tőke volt, majd az angol, német, belga és amerikai.

Az orosz munkásosztályt szülőjéhez a parasztsághoz szétszakíthatatlan kötelékek fűzték. Az üzemek nagyrésztében idénymunka folyt, úgy, hogy az orosz munkás nyáron a földet művelte, télen pedig a gyárban dolgozott. A munkabérek hihetetlenül alacsonyak voltak: 1905-ben Szentpéterváron az átlagos munkabér 25—30 rubel volt havonta. A munkaviszonyok igen rosszak voltak. Csak 1897-ben korlátozta törvény a munkaidőt 11 és 1/2 órára, azonban a túlórázást megengedték és az a gyártulajdonos és munkások megegyezésétől függött. A munkások kultúrsvonala igen alacsony, 52%-uk irástudatlan volt. Az első világháború

kitöréséig a viszonyok csak romlottak, mert míg az utolsó tíz év alatt az árak 38⁰/₀-kal emelkedtek, a munkabérek csak 18⁰/₀-kal.

Az első világháború és a forradalom.

Az első világháború előeseményén Oroszország még mindig egy hatalmas agrárállam, melynek városi lakossága az összlakosságnak 14⁰/₀-a. A gyáripar általában nagy üzemekben összpontosult. Hábar számuk az összes üzemeknek csak 5⁰/₀-át teszi ki, a munkásság 54⁰/₀-át foglalkoztatják. Középipem szinte nincs.

Az üzemek általában fogyasztási és kiviteli cikkeket gyártottak. A nehézipar jelentéktelen, az ország hihetetlenül gazdág nyersanyagforrásai kiaknázatlanok. Tőke-, gép- és szakmunkáshiány jellemzi a cári Oroszországot. A fogyasztás csekély, mert a széles tömegek vásárló ereje jelentéktelen. A kevészámú munkásvédelmi törvény csak papíron létezik és az államgépezet nem tördök azok életbeléptetésével. A tőkés és a munkás, a földesúr és a muzsik között az ellentétek óriásiak és áthidalhatatlanok.

A munkások összpontosítása a nagy üzemekbe és számuk állandó növekedése azt eredményezte, hogy Oroszország munkásosztálya a politikai élet fontos tényezője lett, annál is inkább mert Oroszország munkásosztálya rendelkezett a legforradalmibb élcsapattal — a Bolsevista Párttal.

Az első imperialista világháború az orosz uralkodó osztályt teljesen kizűlletlenül találta. Az államhatalom még nem heverte ki az 1905—7-es forradalom és az orosz-japán háború okozta csapásokat. A mozgósítás a közlekedés szervezetlensége és a közlekedési eszközök hiánya következtében csődöt mondott.

A mezőgazdaság és az ipar terén sem volt jobb a helyzet, mint a közlekedésben. Úgy a mezőgazdaságot, mint az ipart megbénította a munkaerő hiánya, amihez még az angol szénzállítmányok kimaradása következtében előállott szénhiány járult. A gyáripar 70⁰/₀-a kizárólag hadicélokot szolgált és csak 6⁰/₀-a termelt a polgári szükségletek kielégítésére szolgáló cikkeket.

A cári bürokratizmus teljesen csődöt mondott és ezért a magántőke vette kezébe először a közlekedés, majd az egész gazdasági élet megszervezését.

Az élet a háború alatt mind súlyosabbá vált. Az árak 333⁰/₀-kal emelkedtek, az udvar és az arisztokrácia korrupciója botrányossá fajult. A munkásság helyzete mind elviselhetlenebb lett. Mind szélesebb tömegek ismerték fel, hogy ebből a helyzetből csak egy kiút van: a cári önkényuralom megszüntetése. A cárizmus végórát élte. A polgárság a válságot államcsinnyel akarta megoldani, de a bolsevikik által vezetett dolgozó nép, a saját maga módján oldotta meg.

1917 februárjában győzött a polgári demokrata forradalom, de az u. n. ideiglenes kormány sem nem tudta sem nem akarta kielégíteni a népet, amely azt óhajtotta, amit a bolsevikik követeltek és ígértek a népnek: »kenyeret, békét és földet«. November heted kén, a proletárforradalom győzelme napján, új hatalom született meg Oroszországban, új korszak kezdődött az emberiség történetében.

A hadikommunizmus.

1917 november 7-én kezdődött és 1921 március 21-én végződött a Szovjet-unió történetének azon korszaka, amelyet hadikommunizmusnak nevezünk. Ez a korszak a proletárforradalom vívmányának, a proletárdiktatúrának megőrzéséért folytatott súlyos harcok ideje. A polgárháború és a külföldi beavatkozások tönkretették az egész országot és úgy a mezőgazdasági, mint az ipari termelés végzetesen csökkent.

A földreform volt a szovjetállam alapja, az a nagy vívmány, mely a munkásság és a parasztság közötti szétszakíthatatlan köteléket megteremtette. A földreform értelmében 1917 november 11-én az összes nagy- és középbirtokok kártérítés nélkül azok tulajdonába mentek át, akik azt megművelték. December 27-én kisajátították és társadalmosították az összes bankokat, míg az egy milliő

rubelen felüli tőkével rendelkező nagyipari üzemeket csak 1918 júniusában államosították. Az üzemekben megvalósított munkásellenőrzésnek — mint Lenin írja — az volt a feladata, hogy az egyes üzemek és iparágak között létrehozza az új szervezési kötelekek finom hálóját, amely a termelést és az elosztást új feltételek mellett, a széles tömegek részvételével megvalósítja. A munkásellenőrzés és nyilvántartás azt jelentette, hogy az osztályharc bevonult a gyárakba. A termelés rendbehozása és fejlesztése érdekében, a munkásállam és a Párt vasfegyelmet, rendet és munkát követelt.

Az osztályharc bevonult a falvakba is, 1918 júniusában megalakultak a falusi szegénység tanácsai.

Mint fentebb említettem, az ország gazdasági életét a polgárháború és a külföldi beavatkozások tönkretették. A közlekedés kétségbeesítő helyzetbe jutott, szén és kőolaj nem volt, éhínség és nyomor honolt az országban. Az ipari termelés az utolsó békeév termelésének egy hatodára esett, a mezőgazdasági termelés a felére. Ebből a kiütnékiüli helyzetből az országot Lenin lángeszű vezette ki, aki a Párt tizedik kongresszusán, 1921 márcusában kihirdette az Új Gazdasági Politikát (novaja ekonomicseszakája palyityika) az u. n. NEP-et.

Az Új Gazdasági Politika.

A tizedik kongresszuson Lenin a kérdést így állította fel: »vagy kielégítjük a parasztokat a szabad kereskedelem visszaállításával, vagy a világforradalmi mozgalom mai állása mellett nem tarthatjuk meg a hatalmat, mert ez gazdaságilag nem lehetséges... A rádió még ma hirdesse ki, hogy a pártkongresszus a rekvirálást természetbeni adózással helyettesíti... és ezzel helyreállítja a munkások és parasztok közötti szlárd kapcsolatot.«

A természetbeni adózással kezdődik az Új Gazdasági Politika korszaka. Első tekintetre ez a rendszabály nem látszik olyan nagyjelentőségűnek. Ennek a rendszabálynak a lényege, hogy a paraszt feleslegének egy részét adó fejében köteles az államnak beszolgáltatni, míg a többi felett szabadon rendelkezhet, szabadon eladhatja a piacon. Ennek a rendszabálynak azonban messzemenő következményei voltak.

Lenin világosan látta, hogy a természetbeni adózás a szabad kereskedelem visszaállítását jelenti, a szabad kereskedelem a piacot, a piac a tőkés rendet. A tizedik kongresszuson Lenin és a kongresszus lenini többsége éles harcot folytattak a trockisták és a többi megalkuvó ellenzékkel szemben, akik azt állították, hogy a NEP a forradalom elárulását jelenti. A történelem azóta bebizonyította, hogy a NEP egy szükségszerű, de átmeneti erőátcsoportosítás volt.

1921 július 7-én visszaadták régi tulajdonosaiknak a 20 munkásnál kevessebbel dolgozó ipari üzemeket és azok ismét magántulajdonba mentek át. Három nappal később rendelet jelent meg, mely megengedte nagyobb üzemek bérbeadását is, 1922 március 13-án pedig megengedték u. n. vegyes társaságok létesítését, melyben a szovjetállam és a magántőke vettek részt.

A NEP egyik jellegzetessége gazdasági engedmények adása magánvállalatok részére. Az engedmények ötölt húsz évig szóltak azzal, hogy ezen idő letelte után a teljes berendezés a szovjetállam tulajdonába megy át. Társadalmi téren az engedményeseknek be kellett tartaniok a szovjettörvényeket és elsősorban szovjetpolgárokat kellett alkalmazniok, csak a szakemberek lehettek külföldiek. Az utolsó engedmények japánok kezében voltak, akik a Szahalin szigetén levő kőolajforrások kiaknázására és a távolkeleti hájazati jogra kötöttek szerződést.

A NEP bevezetése a termelés óriási emelkedését eredményezte. Így például a vasérc termelése 1921-től 1923-ig 223%-kal, az öntöttvasé 203%-kal, az élelmiszereké 27%-kal, a kőolajé 34%-kal, a szénéé 45%-kal, a papírúé 208%-kal, a gypoté 112%-kal emelkedett.

A termelés 1926-ban majdnem elérte a békebeli színvonalat, egyes termelési ágakban pedig, például a mezőgazdaságban, szén- és kőolajiparban stb. túl is haladta.

A NEP idején nagy szerepük volt a szakszervezeteknek. Az első nézeteltérés a leninisták és az ellenzékiek között a tizedik kongresszuson épen a szakszervezetek kérdésében tört ki. Lenin szerint a szabad, demokratikus szakszervezeteknek a NEP idején a következő feladataik vannak: 1) a munkásság képviselése az üzemekben, de nem ellentétben az államérdekekkel, 2) munkaügyi törvények hozatalának kezdeményezése a szovjethatóságokkal egyetértésben és ezen törvények végrehajtásának ellenőrzése, 3) részvétel az állami ipar felépítésében és igazgatásában, 4) szakmai, politikai és kulturális propaganda, 5) részvétel a népegészségügyi intézmények megszervezésében, 6) munkástakarékpénztárak és önszegélyző intézmények alapítása és igazgatása, 7) szak- és tanoncoktatás, 8) az állami bérpolitika támogatása és keresztülvitele.

Hogy Lenin álláspontja volt helyes és nem Trockié, aki a szakszervezeteket államosítani, sőt katonássá akarta tenni, bizonyítja az is, hogy 1924-ben a szovjetszakszervezeteknek öt és fél millió tagja volt, azaz az összes dolgozók 92%-a.

A Szovjetunió szocialista megszervezéséért folytatott harc 1926-ban kezdődik. Sztalin a tizennegyedik pártkongresszuson 1925 decemberében azt mondta, hogy a Párt általános vonalának lényege és alapja a Szovjetországot agrárországból ipari országgá változtatni, amely alkalmas saját erejéből a szükséges szerszámgépeket előállítani.

Az állami kereskedelem megvalósításáért 1927—28-ban kezdődik a harc. 1928-ban a magánkereskedelem az össziforgalomnak csak 23%-át bonyolította le. Az iparosításért 1926—28-ig folytatott harc idején az iparba több mint 8 milliárd rubelt fektettek. Az ipart ekkor már nagyrészt államosították, a nagykereskedelem pedig csaknem kizárólag állami és szövetkezeti.

A tényleges munkabérek meghaladták a háborúelőtti és 1928-ban a Szovjetunió nemzetközi viszonylatban jobb helyet ért el, mint Oroszország 1913-ban. Így 1913-ban az orosz munkás az angol munkás tényleges munkabérének csak 44%-át kereste, míg 1928-ban már 52%-át. A szovjetmunkás 1928-ban munkabéréért 11%-kal többet kapott, mint a cseh munkás, 13%-kal többet mint az osztrák és 21%-kal többet mint az olasz munkás.

(Befejezése a köv. számban)

A háború folyamán hazánkban félmillió házat romboltak le és egy és háromnegyed millió ember vált hajléktalanná.

*

A fasiszta hordák Oroszországban elpusztítottak 1716 várost, 70 ezer falvat, 6 millió épületet romboltak le és 25 millió ember tettek hajléktalanná.

BULGÁRIA

Irta: Sulhof József

A mai Bulgária a Balkán és ezen keresztül Kelet-Európa békéjének fontos pillére. Ahhoz, hogy idáig eljusson, a bolgár népnek is végig kellett járnia azoknak a kis népeknek megpróbáltatásokkal és szenvedésekkel teli útját, amelyek sorsát idegen erők és idegen érdekek irányítják. Mint az utolsó évtizedekben a Balkánállamok általában, Bulgária is a hódító erőszak, az imperialista hatalmak és a pénztörek harcainak áldozata volt. Életrevalóságát, fejlődésképeségét és erejét azonban éppen azzal mutatta meg, hogy amikor a Vörös Hadsereg elérte határait, annak segítségével és annak erejére támaszkodva, ki tudta használni az alkalmas pillanatot és megszabadította magát az idegen erőszak alól.

Történelme két részre oszlik. Az egyik a középkorban kezdődik és a török hódoltsággal úgyszólván teljesen megszakad. Ennek ellenére szorosan összefügg és egyetlen fejlődési folyamatot alkot azzal a történelmi résszel, amely a XIX. század második felében kezdődik. A bolgár népet nem tudta magába olvasztani a török imperializmus még a legfanatikusabb vallási eszközökkel sem. A nép belső ereje nagyobb volt, mint a hódító erőszak ereje. A feltörő polgárság a fejlődő kapitalizmusban arra használja ki a népek önállósági és szabadságkereső törekvéseit, hogy az összeomló török birodalom kis népeit imperialista céljai szolgálatába állítja. Kis államokat teremt, hogy a mesterségesen szított ellentéteket saját céljaira használhassa fel. A cárizmus, amelynek nagy befolyása volt a Balkán népemél, e tekintetben a nyugati imperializmus leghűségesebb szövetségese volt. Amikor a Berlini Kongresszuson 1876-ban feltámasztották és önálló államná tették Bulgáriát, ez azonnal az érdekek ütköző pontjába került. A cárizmus csatlósai, a földbirtokosok és a kapitalista polgárság hamis szovinizmusba hajszolja a bolgár népet. A német imperializmus ezt késedelem nélkül kihasználja. Német hercegi családot ültet a bolgár trónra és az ország a német imperializmus egyik játékszerévé válik. Az első világháborúban a központi hatalmak mellé állott. A két világháború között a revizionista szélsőséges nemzeti mozgalom kerítette hatalmába az országot. Macedónia volt a szoviszta érdekek ütköző pontja. A négy, majd 1912 után három ország között megoszló macedón területekre három kis nemzet tart igényt imperialista célkitűzéseiben. A legsúlyosabb ellentétek Bulgária és Szerbia között keletkeztek, amelyek ismétlen hódításra indulnak Macedónia és egymás ellen. Ezzel vezeték le mindkét országban a belső zavarokat. Bulgáriában a földműves párt kísérleteivel szemben, amelyek a birtokviszony rendezésére és az ország belső egyensúlyának helyreállítására irányultak, a tőke és az idegen hatalmak érdekei érvényesültek. Merényletek történtek a bolgár nép számlájára és végül belesodorták az országot a fasiszta kalandorpolitikába. Kiszolgáltatták az országot és a népet a nemzeti szocializmus kalandor politikájának. Mennyire a népakarat ellenére történt mindez, azt legjobban az mutatja, hogy a német csatlósok sem mertek a bolgár nép nevében hadat üzeni a Szovjet Szövetségnek. Amikor a Vörös Hadsereg elérte Bulgáriát, előbb hadüzenetet és hadállapotot kellett teremteni a Szovjet Szövetség és Bulgária között, hogy fegyverszüneti szerződést köthessenek.

Ekkor kezdődik Bulgária történetének második korszaka. A valóságban mindez már korábban folyamatban volt a bolgár nép lelkében, de a fasiszta erőszakkal szemben csak akkor érvényesülhetett, amikor a Vörös Hadseregben hathatós támogatást kapott. Dimitrov Georgi, a bolgár nép nagy vezére, csak nemrégiben beszélt az 1944 szeptember 9-iki fordulat jelentőségéről.

»Szeptember 9-ike új korszakot nyitott meg történelmünkben, ez a bolgár népuralom, a Hazafias Arcvonal korszaka. A felületes emberek csak a külső formák változását látják. A valóságban ez a változás sokkal mélyebb volt, mert az igazi demokrácia diadalmaskodott. A két ország: a fasiszta királyság Bulgáriaja és a Hazafias Arcvonal demokratikus országa között mély szakadék tátong«.

A felszabadult bolgár nép valóban olyan országot teremtett, amelyben a régi fasiszta királyság emléke csak a reakció erőszakosságaiiban maradt meg. A nép erejének tudatára ébredt. Egy nagyszerű gesztussal, egyetlen nagy per keretében, a nép ítéllete elé állította népeleues vezetőit. Több mint száz vezető-politikust, köztük Kiril Koburg herceget, Filov és Mihov régenseket, 22 volt minisztert halálra ítélték és kivégeztek. A nép ezzel kinyilvánította, hogy semmiféle közösséget nem vállal azzal a politikával, amelyet az idegen bérencek folytattak és sorsának intézését saját kezébe veszi. A szakadás ezzel teljessé és tökéletessé vált a régi és az új korszak között. A népuralom azonban üres és tartalmatlan maradt volna, ha a változás csak formásokban mutatkozik meg. A felszabadulás után nyomban megalkult a Hazafias Arcvonal, amelyben a pártok, a Kommunista Párt vezetésével összefogtak, hogy egyetlen egységbe tömörüljenek az összefogó demokratikus és haladászellemtű erők. A nép támogatásával ezek az összefogó demokratikus pártok, amelyek valóban a dolgozó bolgár nép akaratát és célkitűzéseit érvényesítik, eléggé erősek voltak ahhoz, hogy gazdaságilag, kulturális téren, a politikai életben, a társadalmi rendben és az ország külpolitikájában is végrehajtsák az átszervezést.

A bolgár földműves nép törpebirtokosokból áll. Velük szemben állott a pénztoke szolgálatába hajtott szövetkezeti rendszer és az ipari nagytoke. Mindenek előtt a fődreformot kellett végrehajtani és a Hazafias Arcvonal megalakuvást nem ismerő következetességgel felosztotta a nagybirtokokat úgy, hogy maga a nép volt a birtokhódító. Ez volt a gazdasági újjáépítés alapja és ezzel párhuzamosan mentesítették a szövetkezetet a pénztoke befolyásától.

A szövetkezetek irányítását az állam vette kezébe. Ezzel az államnak uralmi szerep jutott a nemzetgazdaság irányításában és ellenőrzésében. A kapitalista magántoke nem szabad és csak annyiban vehet részt a nemzeti termelésben, amennyire beilleszkezik az állami tervek kereteibe. Ezzel biztosították azt, hogy az újjáépítés nem tokeérdekek haszonlesése szerint, hanem a nép érdekeinek megfelelően folyik. Kulturális téren megkezdték az ország teljes átnevelését. Megszabadították a népet a szélsőséges szovinizmus uszítóitól és széleskörű nevelőmunkával máris hatalmas eredményeket értek el. Az átszervezés természetes következménye volt, hogy a társadalom is átalakult és a népuralom tényezői jutottak előtérbe az eddigi kiváltságokkal szemben.

Mindaz annál nagyobb eredmény, mert Bulgária a legyőzött államok közé tartozik, amelyeknek sem a belpolitikában, sem külpolitikai téren nincsenek olyan szabad mozgási lehetőségei, mint a győzteseknek. A Hazafias Arcvonal politikája azonban ezt a nehézséget is áthidalta. Mindjárt kezdettől fogva kapcsolatot keresett a szomszédokkal, elsősorban a szláv államokkal. Megrendezte 1945 júliusában a felszabadulás évfordulóján a nagy találkozást, amelyre a szláv államok dolgozó tömegeinek küldöttségei gyűltek össze. Ezen a gyűlésen kifejezésre jutott a szláv testvériség és az a nagy összefogás, amely teljesen új szellemben, valóban demokratikus eszmék szerint kívánja az újjáépítést megvalósítani. Bulgária ezzel egy csapásra kizárt minden elkülönülési politikát és megsemmisítette a német imperializmus befolyásának minden maradványát. A Hazafias Arcvonal ezzel félreérthetetlenül tudtára adta mindenkinek, hogy szakított a gyűlölködés politikájával és szoros együttműködést kíván teremteni a szláv testvérm nemzetekkel, elsősorban pedig a Szovjet Szövetséggel és a szomszédos Jugoszláviával. A gyűlölködés helyett, amelyet évtizedeken keresztül szítottak a szerb és bolgár népekben, de mindenkor csak idegen érdekek szolgálatában, most érvényesült a testvéri egység, az összefogás és az együttműködés szelleme, ami a szomszédos népeknél egészen természetes. Jugoszlávia és Bulgária között ma több mint baráti, testvéri a viszony. Ennek egyik legfőbb oka az, hogy mind a két ország kikapcsolta a macedón kérdést, amely a gyűlölködés és imperialista célok problémája volt. Jugoszlávia keretében meg-

alakult az önálló macedon népköztársaság és egészen természetes, hogy a szabad bolgár nép elismeri a macedonok önrendelkezési jogát.

Tito marsal szkoplyei beszédében így nyilatkozott erről a kérdésről:

— Miért egyesülnek Macedonia népei idegen fennhatóság, vagy védnökség alatt? Mi elég érettek és nagykorúak vagyunk. Tudjuk, hogy a bolgár nép amellett a politika mellett van, amelyet együtt kezdeményeztünk a megszállók kiűzése után, amikor őszintén és testvérekhez hasonlóan kezdtünk beszélni... A bolgár Hazafias Arcvonal és Jugoszlávia között a kapcsolatok kitűnőek és a Balkán népei fokozott közeledésre töreksenek, — írta korábbi kijelentéseireh Títo marsal egyik nyilatkozatában, Dimitrov erről a kérdésről azt mondotta, hogy Macedonia többé nem ütközőpont a két ország között, hanem még szorosabban egymáshoz fűzi Bulgáriát és Jugoszláviát.

Bulgária újjáépítésében vannak még politikai nehézségek. A bolgár választásokat első alkalommal nem tarthatták meg, mert Amerika közbelépett. Második alkalommal, 1945 november 18-ikán megtartották a választásokat és az ellenzéknek alkalmat nyújtottak, hogy megmutassa erejét. Az ellenzék azonban, amelynek soraiban kizárólag királypártiak, fasiszta csatlósok, hitleri bérencek, a nagytőke népellenes, reakciós elemei állanak, nem mert fellépni a választásokon, mert tudta, hogy a nép eliene van, a Hazafias Arcvonal valóban olyan győzelmet aratott a választásokon, amely teljes mértékben gazolta, hogy az Arcvonal a népet és a nép akaratát képviseli. Ezzel többé nem lehetett szembehelyezkedni. Az év végén megtartott moszkvai hármastekezeletről csupán azt ajánlották a bolgár kormánynak, vonja be az ellenzéki csoportok két képviselőjét munkájába, de csak olyanokat, akik valóban képviselik az ellenzéki csoportokat. Amint a kormány kiegészítése megtörténik, a nyugati nagyhatalmak elismerik a bolgár kormányt, amelyet a Szovjet Szövetség már korábban elismert. Az új kormánynak azután meg lesz a hatalma ahhoz, hogy a felszabadulás óta kiépült belső rendszert alkotmányos alapokra helyezze. A köztársaságot mindaddig nem kiálthatták ki, mert a jelenlegi nemzetgyűlésnek nincs erre felhatalmázása. Az azonban kétségtelen, hogy a bolgár nép nem engedí többé visszaállítani a királyságot és amint a szükséges formaságoknak eleget tesznek, Bulgária hivatalosan is átalakul népköztársasággá, hogy még szorosabban illeszkedhessen a balkáni demokráciák együttesébe.

AZ ATOMTÓL — AZ ATOM-DIPLOMÁCIÁIG

Irta: Dr. Hok Rezső

1945 augusztus 6-án szenzációs hír járta be a világot: egy amerikai repülőgép bombának nevezte és romboló ereje 2000-szer volt nagyobb a legnehezebb angol bombánál. A szűkszavú híradás, melyet egy hivatalos közlésben Truman elnök is megerősített, lázbahozta a világ közvéleményét. A hír egyforma szenzációt jelentett a katonai körök, a politikusok, a gazdasági tényezők és tudományos világ számára. Az atombomba, illetőleg azok a tudományos és technikai eredmények, amelyek lehetővé tették az atomenergiának romboló bomba formájában való felhasználását, nemcsak a rombolás tudománya terén jelentettek forradalmi eseményt, hanem egyben hatalmas lépéssel közelebb hozták az ipari termelés és általában a gazdasági élet teljes forradalmasításának új korszakát is.

A sajtóhangokat, melyek az első atombomba robbanását követték kezdetben a szenzációhajhászás jellemezte. Politikai sarlatánok és nagyképű kontárok egymás kezébe adták a tollat, amikor a közvéleményt az atombombáról tájékoztatni kellett. A sajtó ezen felelőtlen atomkoncertjébe fokozatosan felelős hangok is szövédték: a hivatalos politikai megnyilatkozásnak hangjai. Lassan nyilvánvalóvá vált, hogy az atombomba a világpolitika mezején, különösen ami a nemzetközi együttműködést illeti, nagyobb tisztítást végzett és mélyebb nyomokat hagyott, mint Hirosimi szigetén. Az a tény, hogy egy páratlan erejű romboló fegyver a haditechnika terén különlegesen előnyös helyzetet teremtett a nagyhatalmak egy csoportja részére, világpolitikai viszonylatban is visszhangra talált. Az atombom-

ta, illetőleg annak titka, ma a nemzetközi politikai élet tárgysorozatának komoly programpontja. Erre vonatkozólag talán misem jellemzőbb, hogy a diplomáciai életben egy-egy gyakorlat van kialakulóban, melynek neve: »atom-diplomácia«.

A problémák, melyeket az atombomba felvetett, olyan sokrétűek, hogy az általag újságolvasó már-már elveszlik bennük. Lényegesen megnehezíti a helyzetet a körülmény, hogy az atom és atomenergia és azok lényege a széles néprétegek előtt nem közkeletű fogalmak. Az »atom-diplomácia« lényegét az atom és atomprobléma lényegének ismerete nélkül nem lehet egészen megérteni. A következőkben megkíséreljük, hogy egy összefoglaló képet, vagy talán inkább alapvető tájékoztatást nyújtsunk az atombomba problémájáról, úgy, ahogy az a sajtóban az olvasók előtt jelentkezik. Megkíséreljük fizikai és matematikai képletek és a részletek ballasztja nélkül felvázolni: mi az atom, mi az atomenergia, mi az atombomba és miben áll az atombomba politikai problémája.

Mindenekelőtt lássuk, mi az atom?

Égész állat-, növény- és ásványvilágunk, a látszat szerint, számtalan sok anyagból épül fel. Az ember és állat, például, húsból, vérből, csontból, agyvelőből, idegekből, bőrből stb.; a fák növényi rostokból és különböző nedvekből; a hegyek kőből, földből, ércből stb. állanak. Mindezen dolgok legnagyobb része azonban nem egyszerű, hanem vegyileg tovább bontható, összetett anyag. Ha például a tenger vizét vegyileg elemezzük, úgy azt fogjuk találni, hogy az főként »édes vízből« és »konyhasóból« áll. A vegyelmezés azonban igen gyakran tovább folytatható. A mi példánkban a víz például hidrogénre és oxigénre, a konyhasó pedig nátriumra és clorra bontható. Ez a vegyi bontás néha két-három, sőt több fokon át is folytatható — de nem a végtelenségig. Vannak anyagok, mint például példánk esetében a hidrogén, a nátrium és clor, amelyek már nem bonthatók tovább vegyi úton. Ilyen anyag a tudomány megállapítása szerint, 92 van. Ezek képezik a világ vegyileg felbonthatatlan, elemi részeit, miért is elemeknek hívjuk őket. A mindenséget benépesítő tarka jelenségek tömege tehát végeredményben 92 elemre vezethető vissza. A bennünket körülölelő világi világ (jómagukat is beleértve) nem más, mint e 92 elem szöveménye. A természet ezen elemeket a maga titokzatos műhelyében a benne uralkodó törvények szerint hűssá, vérré, virággá, állattá, kővé, buzavá, emberré stb., stb. változtatja.

A tudomány az anyag titkának kutatásában természetesen nem elégedhetett meg azzal, hogy az anyagi világot leegyszerűsítette 92 elemre. A főkérdésre: mi is tulajdonképpen az anyag, még mindig nem kapott választ. Felmerült a kérdés: milyen fizikai részekből áll a vegyileg felbonthatatlan elem, meddig osztható az elem fizikailag anélkül, hogy elvesztené jellemző tulajdonságait és általában milyen az anyag fizikai szerkezete.

A tudomány már régen arra a belátásra jutott, hogy kell egy határnak lenni, ahol az anyag, illetőleg az elem már elméletileg sem osztható tovább fizikai úton. Kell, hogy az elem olyan legkisebb részekből tevődjék össze, melyek fizikailag oszthatatlanok és amelyek az elem összes jellemző vonásainak hordozói. A tudomány ezt a legkisebb részt, még mielőtt azt pontos eszközeivel észlelhette volna, a görög atom szócskával jelölte meg, ami annyit jelent, mint oszthatatlan. Ezt az elméleti feltevést, hogy az anyag oszthatatlan részekből áll, a kutatók később igazolták. Az atom a feltevések birodalmából a fizikai laboratóriumok kísérleti eszközeinek boncaszatalára került. A 92 elem kérdése most már általában az anyag, azaz az atom kérdésévé »zsugorodott« össze és a kérdés most már így hangzott: milyen az atom szerkezete?

A tudomány erre a kérdésre még ma sem adott végleges választ.

E helyen meg sem kíséreljük, de nem is célunk, hogy az atomkutatás mai állását ismertessük. Céljainknak főkéletesen megfelel, ha olvasóinkat megismertetjük azzal az atomképpel, amely — jobb híjján — mint segédeszköz igen hosszú ideig lehetővé tette a tudománynak az atom titkaiban való tájékozódást.

Az úgynevezett klasszikus fizikának ezen atomképe szerint (igen leegyszerűsítve) az atom egy központból áll, mely elektronok (számuk különböző lehet, 1-től 92-ig) nagy sebességgel a mag körül forognak, mint pl. a föld és a többi bolygók a nap körül. Az anyag fizikai tulajdonságai aszerint változnak, hogy hány elektron kering az atommag körül. A fizikai laboratóriumokban kétségetkizárólag megállapított-

ták, hogy az elektronok száma a 92 elemnek megfelelően 1 és 92 között váltakozik. A vas atomjában pl. 26 elektron kering az atommag körül, a rézében 29, a broméban 35, a higanyéban 80, az uránéban pedig 92.

Nem érdektelen idejegyezni néhány adatot az atom »nagyságáról«. Az atom átmérője egy centiméter százmilliomod része! A mag viszont az atomnak százszázred részét tölti ki, vagyis kb. úgy aránylik az egész atomhoz, mint egy jókora vár az egész földgömbhöz. Az egész atomgolyó tulajdonképpen üres, melyben csupán az elektronok keringenek s amelyeket szintén igen kicsinyeknek kell gondolnunk.

Ezt a kis naprendszerünket — hatalmas erő tartja egyensúlyban. A fizikusok megállapították, hogy az atomerő a maglan összpontosul s hogy ezt az erőt az atommag szétrombolásával fel lehet szabadítani. Annak ábrázolására, hogy az atommag milyen hatalmas erőt zár magába, példaként felemlíthetjük, hogy 1 kg. uránból, elméletileg 23 millió kilovattóra villamos erőt nyerhetünk, azaz 1 tonnából 23 milliárdot. Szemléltetően ez annyit jelent, hogy 1 köbméter uránból 400 milliárd kilovattóra villamosságot nyerhetünk, azaz annyit, amennyit a világ összes elektromos művei egy év alatt termelnek.

Ez az elméleti kép szédületes lehetőségeket tár az emberiség elé. Amennyiben a tudomány az atomenergia felszabadításának elméleti lehetőségét gyakorlatilag is megoldja és gazdasági élet szolgálatába állítja úgy az emberiség egy soha nem látott mély ipari forradalom és példátlan gazdasági fellendülésnek néz elébe. Sajnos az atomrombolás kérdése igen bonyolult tudományos és műszaki problémának bizonyult. Az atomenergia ugyanis az atom szétrombolása pillanatában teljes egészében és egyszerre szabadul fel. Az atomrombolás, az atomenergia felszabadítása, ebben a formájában már régen nem probléma a fizikusok számára. Az atomrombolás fizikai laboratóriumokban bonyolult segédeszközök és óriási költségek mellett kísérleti célokból viszonylagosan elég régóta folyik. A kérdés lényege az atomenergia megszelídítésében, ipari termelés céljára való kihasználásában és technikailag egyszerű, azaz olcsó elállításában van. E két kérdés közül eddig csak az utóbbit: nagy mennyiségű atomenergiának viszonylagosan egyszerű technikai berendezéssel való felszabadítását sikerült elérni. Az atomerő emellett teljes mennyiségében egyszerre, rombolór, elemi erővel szabadul fel. A tudománynak ezen vívmányának rombolás céljára való felhasználásához csak egy lépés kellett. A lépés megtörtént és megszületett az atombomba.

Mi tulajdonképpen tehát az atombomba?

A kérdésre csak általános elvi feleletet adhatunk. Az atombomba tudományos és műszaki leírása hétepcsétes feladat, mely körül az »atomdiplomácia« magas hullámokat ver. Az atombomba elvileg egy aránylag kis térfogatú, bomba alakú szerkezet (átmérője 76 cm., hossza 275 cm.) melyben valamely elemnek, a jelek szerint az urániumnak atomjait egy viszonylag egyszerű berendezéssel oly módon rombolják szét, hogy az atomenergia fékezetlenül, elemi erővel, egyszerre szabadul fel. Az atombomba hatása a felszabaduló atomenergia mennyiségétől függ.

A Hirosimi japán támpontra leadott atombomba, mint már említettük, 2000-szer múlja felül a 10 tonnás angol repülőbombák hatását. Egy szakértő kijelentése szerint az atombomba 5 négyzetkilométer területen mindent teljesen elpusztít, míg romboló hatása 40 négyzetkilométerre terjed ki. Herer angol tudós a »Genie civil« c. folyóiratban kiszámította, hogy egy 160 cm. átmérőjű gömbalakú uránbomba hatását csak a legnagyobb természeti szerencsétlenséggel lehet összehasonlítani, melyet a Karakafau vulkán kitérése alkalmával jegyeztek fel. Amikor a vulkán váratlanul működni kezdett, a kitérés pillanatában 4 milliárd köbméter lávát és földet lövelt ki 16 kilométer magasságra. A vulkán kitérésével kapcsolatos földrengés hétszer járta körül a földet s a kitérés robaja 500 kilométerre hallatszott. A Herer által leírt bomba hatása ennél huszonötször nagyobb volna.

A fenti képből, még ha megközelítőleg sem pontos, világosan kiténik az atomenergia hadászati felhasználásának mérhetetlen fontossága. Az atomenergia hadászati fontosságát a jelen háború során a szembenálló felek egyformán felismerték. A rendelkezésre álló adatok szerint nem csak az Egyesült Államok, Anglia és Kanada dolgoztak az atom-bomba megszerkesztésén, hanem Németország is. Ma már nem kétséges, hogy a Németország részéről oly sokáig ígért, de be nem váltott csodafegyver az atombomba volt. Németországot az atom-bomba elkészítésében és az emberiség ellen való felhasználásában a szabadságszerető népek döntő katonai csa-

pásai akadályozták meg: Az atom-bomba körüli versenyfutásban az angol-szász tudomány és hadi technika került ki győztesen. Az Amerikai Egyesült Államok, Anglia és Kanada egyesült erővel láttak ennek a kérdésnek megoldásához. Az együttműködés Roosevelt elnök javaslatára 1941-ben kezdődött el és 1945-ben hatalmas anyagi eszközök felhasználása után, sikerrel be is fejeződött. Sir John Andersen, a neves angol atomfizikus megállapítása szerint, a munkatársak e négy év alatt 25—30 békeév tudományos kutatásának munkáját végezték el.

Az atombomba természetesen nem maradhatott politikai következmények nélkül. E találmány a haditechnika terén felbőritott egy egyensúlyi állapotot a világban és jelentékeny mértékben befolyásolta a nemzetközi élet politikai eseményeinek alakulását is.

Miben áll az atombomba politikai problémája?

Az atombomba politikai problémájának középpontjában két kérdés áll, éspedig: 1) kinek a kezében van e félelmetes fegyver, mi biztosítja az emberiséget az ellen, hogy az atombomba titkának birtokosai nem élnek vissza vele és nem fogják felhasználni imperialisztikus célok elérésére az emberiség és a haladás ellen; és 2) az atombomba titkát, azaz az atomrombolás legújabb vívmányait a tudományos világ és az emberiség közkincsévé kell fenni, hogy azt továbbfejlesztve a békés termelés szolgálatába állítsák.

Az első kérdés így hangzik: Megengedhető-e, hogy az atombomba az angol-szász államok kizárólagos tulajdona legyen, biztonságban érezheti-e magát az emberiség afelől, hogy a hatalom birtokosai Angliában, az Egyesült Államokban és Kanadában nem fogják adott pillanatban az atombombával katonailag és gazdaságilag megszarolni az emberiség másik részét, vagy pedig ki kell-e szolgáltatni a titkot az egyesült nemzeteknek, mint a nemzetközi béke letéleményeseinek. Az angol-amerikai közvélemény e kérdésben megoszlott. Az angol-amerikai reakció a sajtóban, rádióban és hivatalos helyeken természetesen az atombomba titkának Anglia és az Egyesült Államok számára való biztosítása mellett tört lándzsát. A reakciós sajtó, mint például az »United States News«, nyíltan kimondja, hogy az atom-bomba kizárólagos tulajdona lehetővé teszi az Egyesült Államok számára, hogy »a világ uraivá váljanak — ha akarják«. És mért ne akarnák? Hasonló stílusban, néha valóságos gangszteri hangokat ütve meg, írtak a reakciós Hearst-lapok, valamint Mac Cormic és Peterson lapjai is. A reakciós körök az atombombával kapcsolatban nyíltan imperialista hitvallást tesznek és az egész világ leigázását követelik. Nem sokat változtatnak ennek az álláspontnak lényegén a finomabb hangú rádió-magyarázatok, vagy az egész finomra csiszolt hivatalos politikai megnyilatkozások sem.

Az angol-amerikai közvélemény becsületos, haladó szellemű része a világ békeszerető népeivel egyetemben a nemzetközi béke és együttműködés biztosítása mellett száll síkra. A nemzetközi együttműködés és béke hívei az atombomba gyártásának és felhasználásának az öt nagyhatalom nemzetközi ellenőrzése alá való helyezését követelik. E tekintetben egyike a legérdekesebb dokumentumoknak Wilson amerikai atomkutató nyilatkozata, aki 400 tudós nevében, akik mint munkatársak az atombomba megszerkesztésén dolgoztak, a következő kijelentést tette: »Az atombomba elkészítésén dolgozva mi azt hittük, hogy olyan erőt teremtünk, mely hozzájárul a nemzetközi együttműködéshez és békéhez.« Wilson a leghatározottabban kikel az ellen, hogy az atombomba az Egyesült Államok, Anglia és Kanada egyoldalú ellenőrzése alá kerüljön, mivel a véleményük szerint ez a politika nem vezethet a szilárd nemzetközi békéhez, majd így folytatja: »Ez a politika még boldalmasabb háborút eredményez, mint az elmúlt háború volt. Kétségtelen, hogy a többi országok külön kutató munkát végezve, ugyancsak kidolgozzák az atomenergia előállításának technikai és ipari módszereit, amelyek ma az Egyesült Államok, Anglia és Kanada birtokában vannak. Nem telik bele sok év, amikor a többi országok is megkezdhetik az atombombák gyártását, melynek ereje esetleg százszor, sőt ezerszer pusztítóbb lesz a Hirosimire és Nagaszakira dobt bombáknál.«

A viadal a két álláspont között ma már eldőlt a demokrácia, a haladás javára.

Az atom-bombával kapcsolatos második politikai kérdés így hangzik: Az atom-

rombolás titkát az egész emberiség kincsévé kell tenni, mivel az atomerőnek a természetben való széles alkalmazása a monopol-tőke részéről nem fellendüléshez, hanem több millió bányász és ipari munkás elbocsájtásához, a piac felvevőképességének s ezzel a termelés csökkenéséhez, más szóval munkanélküliséghez és gazdasági válsághoz vezetne.

Ez a kérdés ép úgy, mint az előbbi: egyetemes, nemzetközi kérdés. A politika feladata, hogy a haladószellemű erőket csatasorba állítsa a monopol tőke erőivel szembe. Ez a harc pillanatnyilag másodrangú szerepet játszik és alig van látható nyoma a nemzetközi élet felszínén. A hangsúly ma az első kérdésem van. Mindenekelőtt a biztonságot kell megszervezni, a békét, a békés fejlődés lehetőségét kell vissza adni az emberiségnek.

E ponton felvetődik a kérdés: mik a kilátások az atombomba kérdésének fejlődésében és milyen politikai magatartást kell tanúsítani a szabadságszerető és haladószellemű népeknek e kérdésben.

Az atombomba titkának monopolizálása által teremtett feszült politikai légkör elvileg csak egyféleképpen volt feloldható: teljes megegyezés az atombomba nemzetközi ellenőrzése tekintetében. Erre annál inkább szükség volt, mivel a külföldi sajtóban gyakran kifejezésre jutott józan gondolat, hogy ma a jelentősebb ipari országok előtt nem maradhat sokáig titokban egyetlen felfedezés se s így az atombomba titka sem évváltalan nem jelent megoldást — legfeljebb egy újabb örült fegyverkezési versenyt. Helyesen szögezte le a Daily Herald vezércikkében, hogy: »az atombomba utolsó intelme az emberiséghez, mely most olyan eszköz birtokában van, mellyel megsemmisítheti önmagát. Az atombomba feltalálása a következő kérdés elé állít bennünket; nem kell-e minden erőnket latba vetnünk, hogy érvényt szerezzünk a San-Franciskóban megfogalmazott nemzetközi együttműködés elveinek? Vajjon lépést tarthat-e az értelmünk és tudásunk fejlődése a technika fejlődésével.«

Az atombomba kétös feladatát ró a szabadságszerető nemzetekre. Egyrészt a legsürgősebben mozgósítani kell a haladószellemű erőket a szilárd béke biztosítása és a nagy és kis nemzetek biztonsága megőrzése érdekében. Ha ezt megteszszük — és meg tudjuk tenni — becsúlásra nincs ok. M. Tolcsanov, a Novoje Vremje cikkírója az atombomba problémájával kapcsolatban élesen aláhuzza, hogy a második világháború tanulságai világosan megmutatták, hogy egyedül a békeszerető népek ösztönös együttműködése mentheti meg a világot a példátlan szerezésséltenségtől. Ugyanekkor — folytatja — a történelmi tapasztalat meggyőzően tanúsítja, hogy minden kísérlet, mely a világot a haditehnika új fegyvereivel akarta meghódítani, megbukott. A népek életének mai feltételei döntően különböznek azoktól a feltételektől, amikor a felfegyverzett hódítók legázáltak a fegyvertelen őslakókat. A kísérletnek, hogy a világot az »atom-diplomácia« segítségével új-járendezzék, ma is csődöt kell mondania.

A másik feladat, melyet a haladó erőknek meg kell oldaniok: az igazi nemzetközi tudományos együttműködés széles szervezetének sürgős megteremtése, mely szervezet a legalkalmasabb arra, hogy a világ szabadságszerető népei közt a megértést hatékonyan előmozdítsa.

Az atombomba problémája, mint látjuk, végeredményben a demokrácia kérdése. Az igazi demokrácia győzelme az egyetlen erő, mely szembe tud szállni az áldemokrácia mögé bújó imperialista fenyegetéseknek és támadó erőszaknak.

Hitler rablóbandái Oroszországban kiraboltak 98 ezer kolhósz, elhajtottak 7 millió lovat, 17 millió szarvasmarhát és milliószámra öldösték a disznókat és juhokat.

„VAJDASÁGI AGGODALMAK“

Irtá: Kek Zsigmond

Egyes vajdaságiak véleményében mostanában olyan szemlélet üti föl a fejét, amelyben a jóakartú, de tudatlan emberek tájékozatlansága mögött a reakció tudatos aknamunkáját figyelhetjük meg. A buzabeszolgáltatással kapcsolatosan igen gyakran fölvetődik az a kérdés, hogy mit is kap a Vajdaság ezért a buzáért cserében, mennyi szemet, fát s egyéb üzem és nyersanyagot kap az ország többi vidékeitől. A földreformmal kapcsolatban gyakran megnyilatkoznak az az aggodalom, hogy a telepések miatt nem marad elég föld a vajdasági földigénylőknek. A nyersanyag-elosztással, sőt a közellátással kapcsolatban is gyakran nyomára jöhetünk ilyen »vajdasági aggodalmaknak«. Ezeket az aggodalmaskodó kérdéseket pedig legtöbbször már tagadólag teszük föl: nem kap ellenértéket, nem jut elég föld, nem látják el a Vajdaságot. A fölsoport kérdésekben és a mögötte megnyilatkozó szemléletben a reakciónak egy nagyon alattomos és veszélyes fegyverét látjuk s így jó ha szembenézünk ezekkel a »vajdasági aggodalmakkal« és ha egy kicsit tisztázzuk Vajdaságnak új népközösségünkhöz és államegységünkhöz való kapcsolatait.

Most tehát nem a fenti kérdéseket akarjuk közvetlenül megvizsgálni és ezekre megfelelni hanem a kérdésekben megnyilvánuló szemléletet akarjuk leleplezni. Mi a közös és jellemző ezekben az »aggodalmakban?« A vajdasági szemszög, a különérdek, a partikularizmus. Ezzel a ferde vajdasági szemszöggel szeretnénk egy kicsit foglalkozni, megvizsgálni, mi a gyökere, kiindulópontja és hová vezetnek, mire akarnak kilukadni a vajdasági aggodalmaskodók.

Vajdasági szemmel nézni a földreformot, vajdasági érdekekkel mérni a telepítést, vajdasági szempontból tekinteni az ország ellátását, nemcsak félreismerést jelent a népfőlszabadító harc céljának és örökségeinek, hanem egyenes veszélyeztetését. Ebből a kurta szemszögből tekintve torz fogalmunk lesz nemcsak a földreformról, telepítésről és ellátásról, hanem mindenről, ami ma hazánkban történik. A legelső dolog, amivel mindenkinek tisztában kell lennie, az hogy a földreform nem vajdasági, hanem jugoszláv földreform. Ezt elvben persze mindenki tudja és elfogadja, de gyakorlatban sokan voniák le ennek következményeit. Gyakorlati következménye ennek tudniillik az, hogy nem a vajdasági földtelenek földhözjuttatásáról, hanem Jugoszlávia minden népének földhözjuttatásáról van szó. Ugyanúgy, ahogy például a bányák és bizonyos nagyiparok nacionalizálása nem a szerb vagy horvát, hanem Jugoszlávia minden népének tulajdonává teszi azokat. Provinciálisan és részlegesen oldani meg népeink évszázados törekvéseit, árulást és kijátszást jelent a dolgozó néppel szemben. Ahogy az oszthatatlan Jugoszláviáért emeltek fegyvert népeik, úgy a földreform is egész Jugoszlávia földtelenjeinek honfoglalása. A népfőlszabadító harc hőseit és áldozatait nem partikuláris érdekek vezették, nem különérdekek egyesítették őket, csak közös cél és egység tudta győzelemre vezetni fegyvereinket. Aki pedig ebből a haroból visszatérték, nem húnyják be egyik szemüket és nem szűkítik meg szemszögüket csak szűkebb hazájuk érdekeire. Aki a népek nagy főlszabadító háborújában résztvett, annak kinyíltak szemei az egész világot mozgató nagy demokratikus célokra és tudja, hogy ha ma elvesztené szemelőt ezt az általános szemléletet, akkor kicsúszna kezéből ennek a szemléletnek és harcnak minden vívmánya. A népek szabadságának nevében megvívott harc iránya, és belső törvényei olyan vonalat képviselnek, amelyet büntetlenül nem lehet elhagyni a harc után sem. Az új Jugoszlávia nevében megvívott harc eredményeit és örökségeit tehát csak az egész ország mértékével lehet mérni és nem vajdasági mértékkel.

A földreform, a nacionalizálás és a népfőlszabadító harc minden egyéb eredménye éppen olyan oszthatatlannal jugoszláv, mint volt maga a harc. Csak országos viszonylatban érthető, csak úgy hajtható végre. Mi országos szempont-

ből nézzük azt a kérdést is, hogy nem jut mindenkinek föld. A vajdasági aggodalmaskodóknak Vajdaság földtelenjeiért fáj a szívük (később azt is meglátjuk mit takar ez a fájdalom) és ezzel egyszerűen kitudják Jugoszlávia több földtelenjét ebből a kérdésből. Pedig a földreform a jugoszláv földmunkásság kérdése, itt Jugoszlávia földtelenjeinek honfoglalásáról van szó s nihelyt más szempontból, nacionaliszból; szerbből, magyarból, vagy területi szempontból: Vajdaság, Szerbia, vagy Horvátország szempontjából nézzük, levesszük arról az alapról, amely kivívta és biztosítja a dolgozó népek ezt a vívmányát. Akj ma különérdekeket hangoztat, diametrális ellentétben áll a népfőszabadító harccal és a harcban kivívott jogokat ellene akarja fölhasználni.

A vajdasági aggodalmak a régi népellenes uralmak hagyatéka. Évtizedekre nyúlik vissza a gyökere, arra az időre, amikor Vajdaság zsírjából Bécsset, Budapestet, Beográdot építették, amikor a vajdasági buza a fővárosok tőzsdéseit hízaltta, és munkásainkat, gyárainkat, parasztjainkat és mezőgazdaságunkat a fővárosi finánc-tőke zsarolta. Vajdaság akkor egyképen küzdött akár a k. und k. akár a szentistvánii, akár a nagyszerb centralizmus kizsákmányolása ellen. A régi Jugoszlávia nagyszerb hegemoniája, a beográdi csarsija rablótökéje, az elnyomó monarchikus centralizáló ellen fejlődött ki a vajdasági ellenállás. De ugyanakkor nemcsak Vajdaságban, hanem Jugoszlávia minden népe részéről s köztük a szerb nép részéről is megindult a harc a monarchiában testetöltő nagyszerb törekvések ellen. Akkor Vajdaság jogaért, érdekeiért síkraszállni demokráciát jelentett, az elnyomó hatalom gyöngítését. Akkor a jugoszlávnak nevezett nagyszerb államegység erősítése népellenes volt, aki akkor centralizmust hirdetett, aki Bécs, Budapest, Beograd mellé állt, népének árulója, az elnyomó bérence volt. Frontális támadást nem is tartott volna ki a nagyszerb klikk s ezért igyekezett az autonómikus törekvéseket, a népi szabadságmozgalmakat egymás ellen ki játszani, a szerbet a horvátok, a magyart mindakettő ellen fölhasználni, a vajdaság val lepaktatni, a szerbiait vajdasági konccal lekenyerezni.

Ennek az elmúlt és soha visszanevető harcnak gyakorlata sokakban mint tehetetlenségi törvény továbbél és ma is megrontja szemléletüket. Ma ezt minden jóhiszemű emberből tudatosító munkával ki kell nevelnünk. De egyúttal kiméretlen harcot kell indítanunk azok ellen, akik ezt a személet tudatosan és romboló céllal fölhasználják és terjesztik. Tudnunk kell, hogy akik annak idején a legkövetkezetesebben centralisták voltak, a beográdi finánc-tőke és a szerb hegemonia fizetett bérencei és hű szolgálai, ma ugyanazok következetesen partikularisták. Ma nem elég nekik a vajdasági autonómia, ma federatív egységet követelnének. Ezek állítják, hogy Vajdaság ma is fejlődésben, ezek beszének arról, hogy a vajdaságiagnak a telepések miatt nem jut elég föld. Ezek ráncolják homlokukat és aggodalmaskodnak minden népi törvény alkalmazásakor. Most vajdasági szemüveget tesznek föl és »védik a vajdasági érdekeket«, »féltik Vajdaságot.« Akkor nem jutott eszükbe Vajdaság érdeke, amikor Vajdaságot létérdekeiben támadta a centralisztikus nagyszerb hegemonia, vagy amikor a fasiszmus szipolyozta véréit és búzáját. Akkor kis kockokért ártulták Vajdaság érdekeit: búzáját, szabadságjogait, autonómiáját.

Ma is kibújik a »vajdasági érdekek« zsákjából a szög: reakciós, népellenes érdekek, kulákok »földszeretete«, magyar, horvát vagy szerb sovinizmus és revizió. Mert nemcsak a magyar, de a horvát és szerb nagygazdákra is most jött rá a »vajdasági aggodalom«. Akadna nem egy horvát nagygazda is, hogy a magyar kulákról ne is beszéljünk, aki szívesen önrendelkezne Magyarország javára, mert ott »nagyobb a maximum.« Jól tudják ezek a »vajdasági érdekeltek«, hogy Vajdaság olyan fejlődés előtt áll, amelyre sohasem volt lehetősége eddig, de ezek a lehetőségek most a dolgozó népei, Piszkos érdekeiket most »vajdasági érdekek« címen hozták forgalomba s így támadják az államegységet, mert ez az államegység és ez az államberendezés a dolgozók egysége és a dolgozók állama. Jobb volt nekik az a régi jugoszláv államegység, amikor a nagyszerb, nagyhorvát és vadmagyar, minden nacionalizmusuk mellett is, megtalálták közös számításukat a népellenes rendszerben. A mai államegységből nem lehet megélni, Beograd ma nem tart bérenceket. És mivel ma nem bátor-ságos és célravezető egyenesen a rendszer ellen beszélni, a földreformot földes-úri, kuláki szemmel ítélni és ellene izgatni, megpróbálják hát vajdasági érdekekkel, nacionalista jelszavakkal kikezdeni.

A dolgozó nép azonban tudja, hogy aki az új Jugoszlávia egységét támadja, ha csak ilyen finom »aggodalmaikkal« is, az Jugoszláv a szabadságát és függetlenségét, és ezzel a mi végre elnyert szabadságunkat is veszélyezteti. Bécs, Budapest, Beograd gyarmata után most először éli Vajdaság is a szabad fejlődés életét. Ma az államegység azt jelenti, hogy Vajdaság többé nem hatámas macskák egere. Ma a búza nem Beogradba jut, nem beográdi tőzsdések zsebet töm, hanem azt a harcos és dolgozó népet táplálja, amely kivívta Vajdaság szabadságát és s építi közös hazánk jövőjét. Ma az államegység a népi szabadságjogok védelme s ezért a dolgozó nép nem szűk vajdasági szempontokból nézi a dolgokat, hanem azonosítja Vajdaság ügyét Jugoszlávia ügyével, amellyel együtt áll vagy esik. Ma, amikor Vajdaság az asztalnál ül s többé nem beográdi urak zsámbéja, nem vajdasági szempontokból nézzük Jugoszlávia ügyét, hanem jugoszláv szempontokból nézzük Vajdaságot is. Nem kicsinyes szűk érdekekkel, hanem a demokrácia egyetemes érdekeivel mérjük a dolgokat. Az államegység egyetlen garanciája a mi érdekeinknek is. És ezért ahol a reakció »vajdasági aggodalmai« jön elő, ott mi a népközösség erősödését, a dolgozó nép honfoglalását, a dolgozó társadalmának megszilárdulását látjuk.

Ma Beograd a népi szabadság legfőbb védelmezője. Azzal a Beograddal szemben, amely zsarolta Vajdaságot és Jugoszlávia minden népét, beleértve a szerb népet s, nem lehetett más álláspontja becstelen embernek, mint a lezélésebb harc a népeleves »egységesítő« erőszakkal szemben. Az iránt a Beograd iránt pedig, amely Jugoszlávia népeinek szabadságot, szuverén népköztársasági formát, Vajdaságnak pedig autonómiát nyújt, nem lehet más álláspontunk, mint a legteljesebb bizalom és az államegység szilárdítása. Tíz azt mondja: »Beograd mostantól kezdve igazán Jugoszláv főváros lesz, olyan város, amelyet szeretnek Jugoszlávia népei, olyan város, amelyért életüket adták Jugoszlávia valamennyi népeinek fiai. Beogradból fognak ragyogni és sugározni azok az eszmék, melyek nagyon nehéz napokon át vezettek — az egység és testvériség, a nagy és boldog Jugoszlávia eszméi.«

S itt ki kell térnünk a magyarság állásfoglalására s. A régi Jugoszlávia népeleves uralmaival a lojalitás néparulás volt. Akik akkor Beogradnak behódoltak, akik népünk fogadtalan prókátoraiaként a kormánypartokkal paktumot kötöttek: népünk ellenségei és népérdekeink árulója voltak. Akkor nem lehetett Beograddal szemben más állásfoglalása a magyar demokratának, mint a regmerevebb ellenzékiesség, az ország demokratikus mozgalmaival és erővel szövetségben éles harc a monarchia, hegemonia és centralizmus ellen. Ma, amikor a dolgozó magyar nép előtt a népfőszabadító harc vívmányakép és a demokratikus Jugoszláv népköztársaság alkotmánya alapján szabad fejlődés áll, nem lehet jóhiszemű magyarnak más állásfoglalása, mint a jugoszláv államegység erősítése, mert ezzel saját szabadságát erősíti. A begyökerezett ellenzékiességnek fői kell oldódnia abban a bizalomban, amit a dolgozó nép érez a dolgozó állama iránt. — Annak idején a fasizmus veszélyét félre smerve, a következményekkel nem számolva, a magyarság politikailag föl nem világosult része kapva kapott Jugoszlávia szétomlásán és rosszul felfogott szűk érdekekért fölázdozta a demokrácia nagy távlatait. Nagy árat fizetett ezért az egész magyar nép. Ma, a vajdasági magyarságnak minden oka megvan arra, hogy erősítse és építse ennek az államnak egységét és függetlenségét minden magyar vagy vajdasági különérdek, minden magyar vagy vajdasági aggodalom nélkül, mert saját jövőjét és szabad fejlődését védi Jugoszlávia erejében és függetlenségében. Semmilyen ország nem biztosíthat és biztosít a magyar dolgozóknak olyan szabad népi felet, mint Jugoszláv a.

Tudjuk, hogy nálunk is, ugyanazok a rétegek és egyesek, akik a régi Jugoszláviában behódoltak és osztottak a néparulás koncán, ma igyekeznek aláadni a dolgozó magyar nép bizalmát, széttegni a szerb és magyar dolgozó nép egységét a közös hazában. Az akkor lojalitást hirdető középosztály, a magyar földmunkás kárára privilegizált paritás védte kulákság, a korrupciós nagyiparosok, dzsentri földbirtokosok behódolt szolgalelkű értelmiségiek, a megszállás alatt pedig az éjtörnyös rablókkal csmboráló, a Vajdaságot kifosztó rendszer profitalói, most egyszerre »féltik Vajdaság érdekeit«. Persze hogy féltik Vajdaság iparát a dolgozóktól, Vajdaság földjét a földmunkásoktól, sajnálják Vajdaság búzáját a harcosoktól — féltik saját piszkos népeleves érdekeiket. Vajdaság

dolgozó népeinek érdekei az ország minden dolgozójának érdekei: népuralom, földreform, nacionalizálás, népek testvérisége.

A vajdasági dolgozó népben, szerbben, horvátban, magyarban egyaránt a »vajdasági aggodalmak« régen fölvetotta a hazánk dolgozó népevel való egység akarata és tökéletes bizalom Titó új Jugoszláviája iránt, amelynek egysége minden népének szabadságán nyugszik, Jugoszlávia szabad népej ezt az egységet, mint szabadságuk biztosítékát meg tudják és meg fogják őrizni, az egységbontókat pedig elporjásítják. Mi ma nemcsak a vajdasági dolgokat nézzük egyetemes jugoszláv szempontból, hanem magát Jugoszláviát is európai és világszemzögből tekintjük, mert az új Jugoszlávia a demokrácia olyan fokát jelenti, amit az egyetemes demokrácia szempontjából is minden áron és minden erővel fenntartani és szilárdítani kell.

Hanga.

DOLGOZÓK

(Hanga András rajza)

AZ ALKOTMÁNYTERVEZET JELENTŐSÉGE

Irta: Szalai József

A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság alkotmánytervezete, amely a nemrégiben került a nép széles tömegei elé megvitatás céljából, állami rendünk, gazdasági életünk és fejlődésünk szilárd alapja és legfőbb biztosítója. Az alkotmánytervezet ellentétben a régi alkotmányokkal, nem a társadalmi és politikai csúcscsoportok ajándéka vagy akaratanak a kifejezője, őrzője, hanem népi alapokon nyugszik és a nép boldogabb jövőjének a záloga.

Alkotmányunk főjellegzetessége tehát a népurálok, amely a megbonthatatlan egységbe tömörült néptömegekből nőtt ki. Itt meg kell vizsgálnunk, hogy mi a lényege és mi az a forrás, amelyből a népurálok, a jugoszláv népi állam és annak minden ereje támadt. Ez a forrás a népfőszabadító harcok vívmánya, amelyben kifejezésre jutott a dolgozó nép évszázados szabadságvágya, legyőzte a szabadságjogok eltiróit, fölemelte, főszabadította a dolgozók millióit és évszázados elnyomatás alól s ezzel a nagy történelmi lépéssel megteremtette az új népi állam alapjait. Népköztársaságunk alkotmánytervezete ennek a műnek a megfogalmazása és kifejezője. Meghatározza az állam formáját, a társadalom rendjét és a népi állam alapvető szerveit. Ezzel az alkotmány nem egy zárt keret, amely nem enged semmiféle változást vagy változtatást érvényesíteni, ellenkezőleg, az alkotmány az állami szervek viszonyának meghatározásával tág teret nyit a fejlődésnek s egyúttal »hatalmas fegyverré válik a nép kezében«.

Az alkotmánytervezet az állami szervek — népbizottságok, néphatóságok, népbíróságok és néphadsereg — viszonyának meghatározásával döntő fontosságú változásokat idézett elő azokban a kérdésekben, amelyek az állam új berendezését érintik. Az alkotmánytervezet kibocsátásakor Kardely Eduárd, a szövetségi kormány alelnöke a következő három pontba foglalta össze ezen változások lényegét:

1. Köztudomású, hogy a háború folyamán Jugoszláviában nemcsak a kormány vagy a parlamenti rendszer, vagy esetleg az általános közigazgatási állam-berendezés változott, hanem egészen mélyenszántó gyökeres forradalmi változás állott be magukban a hatalmi pozíciókban. Más szóval: megváltozott a hatalom birtokosa az országban. A népellenes reakciós kizsákmányoló osztálycsoportot megfosztották hatalmától és a hatalom a nép kezébe jutott, a szó legvalódiabb értelmében, vagyis az őriási többség kezébe, amelyet a dolgozó városi és falusi nép jelent.

2. Ezzel az országunkban bekövetkezett alapvető változással szoros összefüggésben állnak az új Jugoszlávia társadalmi és gazdasági rendszerében bekövetkezett változások. Nemzetgazdaságunkban három tényezőt különböztetünk meg: állami, szövetkezeti és magánkapitalista gazdaságot. Szemellátható azonban, hogy az állami tulajdon a régi Jugoszláviában nem lehetett általános néptulajdon, amelyet arra használnak fel, hogy a széles néptömegek társadalmi fejlődését és anyagi jólétét elősegítsék. Ellenkezőleg, az állami tulajdon azoknak a reakciósnak és népellenes csoportoknak a kezében volt, akik kezükben tartották az országot is. Végző vonalaiban ez erősítette a régi rendszert. Az is világos, hogy ilyen előfeltételek mellett a szövetkezet is elkerülhetetlenül a pénztöke és a munkástömegek egyéb ellenségeinek zsákmányává vált. A gyakorlat napról-napra csökkentette még egy szövetkezeti állam megteremtésének

lehetőségeit is, vagyis egy olyan rendszerét, amelyben a szövetkezet út és eszköz, hogy a dolgozó tömegeket kegyelk a kizsákmányolók és spekulánsok hatásköréből és valami fajta demokratikus gazdasági rendszert teremtsenek. Voltak az országban olyanok is, akik ilyen káros ábrándképeket hajszoltak.

A hatalomváltozás folytán gyökeres változás állott be minden tekintetben. A valóban népi kormányzatban az államtulajdon általános néptulajdonná vált. Szerepe rendkívül fontos, mert egyrészt a széles néprétegek legfőbb gazdasági menedékhelyét képezi abban a harcban, amely a haladó szociális fejlődésért folyik, másrészt a népállamnak közvetlenül is lehetővé teszi egész gazdaságunk eredményes és reális ellenőrzését és végül lehetőséget nyújt olyan általános állami terv megvalósítására, amely egész gazdaságunk fejlesztésére irányul. Kétségtelen az is, hogy népi szövetkezeti rendszerünk számára lehetővé vált, hogy szilárdan támaszkodva a állam, vagyis az általános népi gazdasági rendszerre, a pénztöke függetlenül fejlődjék és mentesüljön a különböző kapitalista és nagybirtokos csoportok befolyásától is. Ilyen módon a szövetkezeti rendszer jelentős mértékben hozzájárulhat egy haladó szociális fejlődéshez és a dolgozó tömegek jólétének fokozásához. Ez áll különösen a földműves szövetkezetekre.

Emellett országunkban továbbra is fenáll a magánkapitalista gazdasági szektor, amely gazdasági életünk jelentős részét képviseli. A népállam ugyan ezt a szektort is ellenőrzi és bekapcsolja, a lehetőség határai között, az általános gazdasági tervbe, azonban mégis saját normális keretei között fejlődik. Téves volna az a feltevés, hogy ezeket a gazdasági szektorokat kínai falak választják el egymástól. A valóságban ezek nemzetgazdaságunk fejlődésének három fő átlátást képviselik és irányítják belyegüket népköztársaságunk gazdasági és társadalmi rendszerének egész fejlődésére. Az csak természetes, hogy ilyen rendszerből számos ellentét származik és a reakciós erők a gazdaságban továbbra is megkísérlik, hogy gyengítsék a népköztársaság gazdasági pozícióját és aláássák magát a népuralmat is. Ne higgyük tehát azt, hogy mi már békés és biztos révbe értünk, ahol többé nem érhetnek el bennünket a társadalmi ellentétek viharos és veszedelmes hullámai.

3. A harmadik nagy változás Jugoszláviában a népek egymás közötti viszonya az országban. A nagyszerb kiikk egyeduralmi rendszere letűnt. Ez a rendszer a horvát, szlovén és Jugoszlávia egyéb népeinek reakciós és népellenes csúcsaira támaszkodott. A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság népeink önkéntes egyesüléséből született meg önkéntes elhatározásból és az egyenjogúság elvei alapján. Népeink ezt az egyesülést vérükkel írták alá és az önkéntes elhatározás és az egyenjogúság civét gyakorlatban úgy valósították meg, hogy kiépítették nemzeti föderális egységeket, valamint együttes föderatív közösségüket. Ezekkel megteremtették az előfeltételeket a nemzetiségi kérdések feldszámolásához, amely problémák a régi Jugoszláviát megingatták és aláásták.

Kardely szerint ez a három főpontja a népállamunkban bekövetkező változásnak s ebből következnek mindazok a változások, amelyek már bekövetkeztek, vagy fejlődésünk során elkövetkeznek.

Mint az alkotmánytervezet mondja, a »nép a maga hatalmát az általa állami hatóságként szabadon választott szervek, népbizottságok útján érvényesíti» s ezek az alapszervek valójában az összetevői az egész államhatalomnak. Az alkotmánytervezet nem egy szakasza ezeknek a munkálából nőtt ki igazolva, hogy amint az állam népi jellegű, úgy az alkotmány is népi eredetű. Ezt az alkotmányt nem a király s nem a dolgozók fölött élősködő politikai kiikkék a tándékozták vagy helyesebben erőszakolták a népre, hanem maga a nép készítette önmagának. Így az alkotmány nem a professorok, jogtudósok és pénzhalászó ügyvédek dolga, hanem a népé. Ezért is adult meg országszerte az alkotmányvita falvakban, városokban és a dolgozó népnek alkalma nyílt, hogy megismerje az alkotmánytervezetet, hozzájárjon, megvívassa annak legfontosabb szakaszait és kifejezésre juttassa az észrevételeket, amelyek az alkotmánytervezet hallatára támadtak bennük. Szovjetországról után a

középeurópai népek történetében ez volt az első alkalom, hogy a nép hozzáférhetett az alkotmányhoz, megvitathatta azt s ilymódon önmaga is megfogalmazhatta államának és társadalmának rendjét.

Az alkotmányviták gazdag anyagai termeltek: az alkotmánytervezet ismeretése, boncolgatása és magyarázata kifejezésre juttatta azt a tényt, hogy a dolgozó nép minden erejével törekszik demokratikus jogainak megismerésére. Gyári munkások, zsellérek, kisparasztok hozzászólásai az egyre erősödő politikai öntudarról adott hírt s éppen ezekből a híradásokból tudjuk, hogy népünk valóban megismerte az alkotmánytervezetet.

Az értékes konferenciáknak szinte fölmérhetetlen eredménye az, hogy az alkotmány nemcsak papíron él, hanem benne él a széles néptömegek tudatában, s ezzel nemcsak szavakban, hanem tettekben is megvalósul.

◆◆◆◆◆

VILAGSZEMLE

Irta: Steinfeld Sándor

„A nagy hármas külügyminisztereinek moszkvai tárgyalása új fordulat a nemzetközi viszonyok fejlődésének történetében és egy új korszak kezdetét jelenti.”
(Pravda)

A reakció pillanatnyilag takarodót ívutatott — állapítottuk meg utóljára. A bekövetkezett események igazolták szavainkat. Nem atómbombákkal megrakott óriás bombázók röpültek Moszkva és Beograd fölé, hogy szétzúzzák, a földdel egyenlővé tegyék a népi szabadság e két jelképét, ahogyan azt óhajtették, hirdették, sutogták »úton-útfélen« püspökök és bankárok, nagytőkések és földbirtokosok és összes ügynökeik a hullarablásból élő feketebörzések. Úgy esett meg minden, ahogyan elvártuk. Moszkvába elrepültek a külügyminiszterek — nemcsak, hogy egy formai, esedékes összejövetelt tartsanak, — hanem, hogy folytassák a potsdami értekezlet határozatainak valóraváltását. Amit Londonban nem sikerült nyélbeütniük. Elröpültek az éter hullámaiban és diplomáciai okiratok formájában a Jugoszáv Szövetségi Népköztársaság elismerési nyilatkozatai. A reakció méregkeverő konyhája pillanatnyilag egyre inkább a fekete internacionálé felé, a Vatikán felé orientálódik. Honnan ez a »fordulat«?

Ami Londonban és London után nem sikerült: az a Szovjet és vele a szabadságszerető népek megfélemlítése volt. Mert egy pillanatig sem szabad, hogy félrevezessen minket a hirtelennek látszó engedékenység az angolszások oldaláról. Nem a magasabb emberi szempontok — mert ezt kürtölik — birták a Wall Streetet arra, hogy belemenyjen az atomenergia nemzetközi ellenőrzésébe és fölhasználásába. A dolog sokkal egyszerűbb. Az urak rájöttek, hogy az atomenergia immáron nemcsak az ő féltett titkuk, hogy azzal más is rendelkezik. Így a reakció víg arcot vágva a részére keserű pilulához belement abba, hogy Moszkvában aláírják mindazon egyezményeket, melyekre vonatkozólag Londonban már megállapodás történt. Másrészt a fenyegető gazdasági válság egyre növekvő áruyéka mellett nem lenne egyszerű lemondani a profittal kecsesgató orosz megrendelésokról. Mert hát ez a tétel is szerepet játszott a nagytőke számításáiban, a reakció nemzetközi hívei egy csalódással gazdagabbak lettek, míg a világ dolgozóinak a Szovjetunió erejébe vetett hite és bizalma megerősödött. Mert a legelszántabb és a népek szabadságát gyűlölő és az attól rettegő reakciók az elkövetkezendő gazdasági válság elől szívesen menekültek volna beie esetleg egy újabb háborúba. A dolgozók megegyeztet tapasztalták, hogy a békét a Szovjetunió népe és munkája tudománya és üzemei, határtalan gazdagsága és ereje őrizte meg számukra. Bebizonyosodott, hogy a Szovjetunió megíngathatatlan nyugalma a londoni eredménytelenség után, nem a gyöngye-papírra és adott szóra való költő: hivatkozása volt, nemcsak üres fölhívás a világ lelkiismeretéhez, kiáltó szó a pusztában, vadállatokhoz és fenevadakhoz intézett emberi nyelv, hanem való erejének és lehetőségeinek teljes

tudatában lévő örösi nyugalma és biztonsága. Ugyanaz a biztonság, amely 1914-ben a legválságosabb napokban elmondaita Sztájinnal: »Legyenek a megpróbáltatások még oly nagyok és a ránkrontó ellenség kezdeti és átmeneti sikere még oly szembeszökőek; ezt a háborút mi nyerjük meg és saját odújainkra állítjuk ki a fasiszta ínevedat«. Ahogyan ez akkor nem volt üres szó, mert tartalommal teltették a fölépült és épülő uráji órási ipartelepek és a szovjetnépek egységbe forrt akarata — a háború győztes befejezése ezt is mutatta az ámuló világnak — ugyanúgy öntudatos biztonság fészült a háború minden szavában a londoni értekezlet félbeszakítása után adott nyilatkozatában. Ezt a hívőknek és barátainak hitet kölcsönző biztonságot és ellenérőket számára félelmetes erőt látjuk és tapasztalhatjuk a diadalmas szocializmus országának minden életmegnyilvánulásában.

Ha most áttevünk a moszkvai értekezlet pontra lefektetett határozatainak taglalásába, vissza kell emlékeznünk előbb a jaltai és potsdami értekezlet határozataira, majd a londoni megbeszéléseken elért, de aláírásokkal nem szentesített megegyezésekre.

A háború tartama alatt tartott értekezletek kimondották, hogy a békefeltételek előkészítésében csak a nagy hármas tagjait lehet meg a döntő szó, a többi szövetséges államokat csak ott haligatják meg, ahol az őket közvetlenül érdeklő és érintő kérdéseket tárgyalják. Ugyanúgy meghatározták a leggyőzött államokkal szemben követendő eljárások elvi alapjait.

Mért ragaszkodik ehhez a demokratikus elveknek látszatra — de csakis látszatra — annyira elentmondó állásponchoz a Szovjetunió kormánya? (Mert az angol és amerikai államfűriak mindent megtektek, hogy a tárgyalásokba döntő szóval minden szövetséges állam, sőt a leggyőzöttek is, de legalább a francia és kínai kormány belefolyhassanak.) A felelet igen egyszerű. Ha ki akarunk kerülni egy újabb viszályt és nem ónaitjuk, hogy egy második Népszövetség tehetetlen szaválásának segítségével és álcája alatt az emberiség rövidesen új világháborúba keveredjék, úgy a békének sz-klaszilárd alapokon kell nyugodnia. Ezt pedig a nagy hármas tagjain kívül senki sem biztosíthatja. A kis államok alkai egyenlősége csak módot adhatna a viszályok kiéiezésére. Mert ezek külpolitikai önállósága éppen gazdasági gyengeségük folytán tisztán látszólagos és minden esetben a nagyhatalmak egyikének befolyása alatt állanak. Ezt mindennél meggyőzőbben a háborút megelőző események és maga a háború bizonyították be. Ezért ragaszkodtak a Szovjetunió és vele a demokrácia lényegét védő államok ehhez a látszólag antidemokratikus főfogáshoz és ennek érvényrejuttatásához. A nagyobb tengerrel nagyobb felelőség is jár és ennek a tényleges elismerése csak a diplomácia szembekeötödsi játékaainak megszüntetését és a demokrácia és népszabadságok elleni összeesküvések nehezebbé tételét, a békének biztosabb alapokra helyezését szavatolja. Így nem boríthatják majd útra lángokba a világot, mondjuk Paraguay és Uruguay határvillongásai, vagy más kis államok mesterségesen szított ellentéte, melyek mögött az imperialista rablógyilkosok hódító és tericszkedési szándékai állnak.

A moszkvai értekezlet határozatai nagyobb részt már Londonban elnyerték mai formájukat, de akkor éppen a békétárgyalások módozatai ill. a reakció áskálódásai zátonyra juttatták a béke ügyét, Moszkvában az egész világ dolgozó és békeszerető népei gyönyörű karácsonyi ajándékot kaptak. A határozatok három kérdéscsoportra vonatkoznak. Először Olaszországgal és a tengely csatlóállamaival való békétötésekre, másodsor a távolkeleti kérdések rendezésére, ide tartozik Japán igazgatása, a fenyegető polgárháború fölszámolása és egy fontos kísérlet a gyarmati kérdés megoldására; a gondnokság megszervezése Kóréában öt évre, melynek multával ez az ország meg kell, hogy kapja a teljes demokrácián alapuló külső és belső önállóságot. Mindez a Szovjetunió cselekvő részvételével. Végül az atomenergiát ellenőrző nemzetközi bizottság létesítése az Egyesült Nemzetek Szervezetén belül.

Ezen nagy forderejű határozatok a világ jövője kialakulásának alapjait képezik és a tartós béke megszervezésének kiinduló pontjai.

A békétötéseket illetően hazánkat csak a Finnországgal kötendő nem érinti közvetlenül. Legfontosabbak azonban ránk nézve az Olaszországgal és Magyarországgal kötendő béke feltételei.

Az olasz kormány mögé bánt reakció úgy nevezett »cég átírással« szerepelne úgy a háború felidézésével, mint az elkövetett háborús gaztettek és a velük járó erkölcsi és anyagi felelősség terelődő, és vádiától szabadulni. Arra való hivatkozással, hogy a háborút és a vele járó büncselekményeket Mussolini és fasisztái követték föl és követték el, halálra sem akar Jugoszlávia jogos kártérítési követeléseiről. Olaszországban ma még ugyanazon nagytőkésék irányítják a gazdasági és ezzel az államélet szekerét, akk annak dején a hatalmat a fasizmus kezére játszották, akik a hadszállításokon megszámlálhatatlan milliókat kerestek. Ezt bizonyítja az is, hogy ma Olaszországban lépten nyomon fasiszta összeesküvések nyomára jut a rendőrség és a letartóztatott háborús bűnösök nap, mint nap »szöknek« meg a börtönökből. Ezt bizonyítják a sajtó reakció részének állandó támadásai Jugoszlávia ellen és a saját bűnük és gaztettek kártató leplezése. Mindetől eltekintve Olaszországgal szemben jogunk van jóvátételekre és területi kívánságokra, mert olaszok szűnték meg Jugoszlávia minden felet és olasz banditák pusztították el falvaink ezreit és gyilkolták le népünk százezreit és végül, meggyőztük ebben a ránk kényszerített háborúban. Az olasz hadigépezet tetőért az olasz burzsoáziának ma felelnie kell. Ez alól nincs, nem is lehet és nem is lesz kivétel. Jelentő ténnet, hogy a »szánalomra méltó« Németország »ártatlan« népe érdekében indított sajtóhadjáratot ugyanazon körök táplálják, mint az Olaszország »jogos« feltételei hirdető újságíróit.

Titó marsall két-öge. Elzárással alapította meg hogy:

»Ha a római urak elismerik a logika erejét, tisztában kell lenniök azzal, hogy... Mussolini ezért adta megvalósítandó terveit, mert hathatósan támogatja őt az imperalizmusú áthatott burzsoázia és támogatták őt a fasiszta herdek, amelyek száma nem tízezreket, hanem száz és százczereket tett ki és amelyek segítségével rabságba vetette mindenek előtt a városok és falvak dolgozó olasz népét, hogy utóbb belevigye őket azokba a véres háborúkba, amelyek az olasz iőkés csoportok imperialista céljainak megvalósítására irányultak. Ezek szerint tehát nemcsak Mussolini felelős azért, amit az olasz megszálló seregek elkövettek, hanem sok ezren azok közül is, akik ma ismét hatalmon vannak. Egyesek az ottani urak közül bizonyára tiltakoznak az ilyen megállapítás ellen, de mondják meg, hánvat bűntettek meg a bűnösök közül a mai napig az elkövetett bűntettekért? Nemcsak kijátszák a moszkvai egyezmények azon rendelkezéseit, hogy a háborús bűnösöket azon országoknak kell kiadni, amelyek kárára büncselekményeket elkövettek, hanem még az olasz nép előtt sem vonják felelősségre saját bűnöket. Magától értetődik, hogy ezért nem az olasz dolgozó nép a felelős, hanem az olasz és nemzetközi reakció. A mai új Jugoszláviának nagy figyelmet kell szentelnie ezen ügyeknek, mert ebben a háborúban éppen ezektől a fasiszta lóhéroktól szenvedett legtöbbet.«

»A jóvátétel nagyságát és a területi kérdéseket csak a tárgyalások során lehet véglegesen rendezni. De a feltételeket nem Olaszország, hanem Jugoszlávia szabja. Ezzel kapcsolatban azt kívánjuk szövegeseinktől, hogy ismerjék el jogos kívánságainkat, áldozatainkat és a nekünk okozott károkat, népeink súlyos helyzetét és szenvedéseit azokon a vidékeken, amelyek olasz megszállás alatt állottak. Ezen kérdések teljes megértése és bátor rendezése kétségtelenül nagyban hozzájárul a béke megszilárdításához.«

Végül meg kell állapítanunk, hogy az olasz dolgozó nép nem ért egyet urainak véleményével. Ezt megmutatta Togliattinak az Olasz Kommunista Párt titkárának nyilatkozata, amelyben mindenben elismerte Jugoszlávia anyagi és területi követeléseinek föltétlen jogosságát.

A Magyarországgal kötendő béke is elsősorban érdekli hazánkat, de kisebbségünkre különösen fontos. Az utóbbi pár hónap folyamán, a nemzetközi reakció teljes és szívből fakadó támogatása mellett az első kábulatából magához tért reakció nemcsak, hogy fölütötte a fejét, de a legmagasabb államhivatalokba is befurakodott és ennek eredménye a sovinszta és revizionista mákony, hol álcázott hintése. Mert a múlt átkos szellemének fölédézése és terjesztése, amikor a magyar rádió éppen a moszkvai tárgyalásokhoz szólva állandóan azt hangoztatja,

hogy a most kötendő béke nem lesz olyan, mint a trianoni, mert most igenis nem a bosszúvágy vezeti a föltételek előkészítőit, hanem az igazság és a néprajzi határok tisztelgetben tartása. Revizionizmus az is, amikor a francia kormánynak azt az állásfoglalását emelik ki, mint az igazi francia lovagiasság jelét, hogy a szerződések előkészítésénél a legyőzött államok kívánságait is figyelembe vegyék. Revizionista a magyar álláspont, amikor Csehszlovákia felé a lakosságcsere kérdésében, határkiigazítást követel. Először meg kell mutatnia a magyar demokráciának, hogy igazán a nép és nem a nép kzsákmányolóinak fegyvere. Meg kell mutatnia, hogy úrrá tud lenni a maga portáján és képes végrehajtani az ezer év óta húzódo leszámolást saját elnyomóival, a mai Magyarországnak kevés esélye van a demokratikus népek ítélőszéke előtt. A házáunkkal való jóviszony fontosságát pedig egyedül csak a Magyar Kommunista Párt látja helyesen.

»A magyar reakció térhódítása a belpolitikában a szomszédos országok magyar kisebbségeire is hatott. Jugoszlávia és Erdély magyarságának soraiban ennek folytán a sovinszták sikereket könyvelhetnek el. Ahelyett, hogy a kisebbségek a jugoszláv, vagy a román demokráciával működneek együtt, egy követ fújnak a reakcióval... Jugoszláviában a magyar kisebbség sajnos a jugoszláv reakció csatlósa lett... A jugoszláv magyar viszonyban a magyar sovinizmuson kívül nincs zavaró körülmény.«

írja Révai József a »Szabad Nép«-ben.

A háborús bűnösök pöreinek tárgyalása, az ítéletek végrehajtásának halogatása ugyanolyan tünetei a reakciónak, mint a kormány tehetetlensége az inflációval szemben. Főrendszabályokkal nem érhetőek el egész eredmények. Ha Magyarország nem akarja átkos délibáb politikáját folytatni, akkor gyökerében kell kiirtania, mindazt, ami a nyilas és nyilas előtti mult lángjait fűttatja és nem követelésekkel kell szomszédai felé fordulnia, hanem rendcsinálással odahaza. A magyar nép tudatára kell, hogy ébredjen annak, hogy a Dunamendecében a demokrácia ma barátokat talál és segítő kezeket, a reakció elutasítást és halálos ellenségeket.

A bolgár és román kormányok elismerésének feltételei engedmény a szovjet kormány részéről az angolszász hatalmak felé, azonban ez is csak azt bizonyítja, hogy a béke érdekében a Szovjetunió hajlandó úgy áldozatokra, mint megegyezésre és a tanács elfogadása az érdekelj kormányok részéről nem akadályozhatja a népi politika sikerének győzelmét.

Fontos tény és a világbéke kialakulását elősegítő a Távoikleti kérdésben történt megegyezés. Ezek után a Szovjetunió is felelős részt vesz úgy a Japámmal szemben alkalmazott politikai vonal megállapításában, mint ezen vonal végrehajtása keresztülvitelének ellenőrzésében. A bolgár és román belviszonyok kialakításában alkalmazott módszer párhuzama a kínai kormánnyal történt megállapodás. A kínai demokráziának a Kommunista Párt részvételével biztosítéka annak, hogy az ázsiai politika — legalább egyelőre a népi erők fejlődésének vonalán halad és ezzel a béke ügyét szolgálja.

A Koreára történt megállapodás példanélküli a világtörténelemben. A mult világháborút követő béketárgyalásokon a gyarmati és félgyarmati országok sorsára vonatkozóan hangzatos kijelentések történtek, de a gyakorlati eredmények mást mutattak. A gyarmati elnyomás és a szolgaság megmaradt és a megbizatosok (mandátumok) csak az imperialista zsákmányolás nem is nagyon álcázott formái voltak. Ezt bizonyítja, hogy mind máig Szírián és Libanonon kívül egyetlen mandátumos terület sem kapta meg önállóságát. Az utóbbiak is úgy, hogy még ma is csak titakozhatnak a franciá és angol haderőknek területeiken való tartózkodása ellen. Indonéziáról nem is szólnak.

Ezzel szöges ellentétben áll a szovjet álláspont. A gyarmati népeknek föl kell szabadulniok az idegen uralom alól és be kell kapcsolódnok a szabad, demokratikus népek életébe. Koreában a japán elnyomás következményeit kell előbb egy ötévig tartó közös angolszász—szovjet gondnokságnak elűntetnie, hogy a határidő letelte után ez az ország egyenrangú és jogúvá váljék a világ többi népeivel. Nem föltételes — ha majd a megbizott hatalom jónak látja — megállapodás ez — mert az imperialista rabló soha sem látja jónak és elérke-

zettnek az időt a gyarmati, tehát kizsákmányolt nép fölszabadítására — hanem rövid határidejű egyezmény, amelyet közösen hajtanak végre. És na ez a módszer beválik, és a demokratikus erők a reakciót féken tudják tartani, megnyílik az út a Szovjetunió hathatós segítsége mellett az összes gyarmati népek szabadsága előtt is.

Az atómerőre vonatkozó megegyezés csak a tényleges helyzet elismerése és az »atómdiplomácia« sárfelirata.

A görögországi helyzet lényegében alig mutat javulást. Ez is bizonyítéka annak, hogy az idegen érdekek szolgálatába szegődött reakció népellenes politikája szerencsétlenségbe dönti az országot. Görögország mellett ma Törökország a reakció utolsó mentővára a Balkánon. Ezt megmutatják a »diákság« szovjetellenes tüntetései ugyanúgy, mint a török kormányssajtó írásai.

Amíg, mint a jelentkező gazdasági válság vilárfelhői Amerikában egyik sztrájk a másikat éri, hazánkban az újjáépítés az egyesült kül- és belföldi reakció áskálódásai ellenére is sikert sikerre könyvel el. A hádák egymás után emelkednek ki romjaikból, a gyárkérmények füstjükkal rajzolják az égre a népi demokrácia teremtő diadalát. Hazánk ma — a Szovjetunió mellett — szinte egyetlen állama Európának, ahol a háború okozta rombolások által ütött sebek tervszerű gyógyítása először indult meg és rövid nyolc hónappal a háború befejezése után a politikai szabadság vívmányait a gazdasági fölemelkedés ívelő vonala díszíti. Erről bővebben most nem írunk, egyrészt helyszűke miatt, másrészt, mert másutt ezzel a tárggyal foglalkozunk és végül, mert a napi sajtó ezt a kérdést állandóan tárgyalja.

Mi győzünk itt is. Ha segít a külföld akkor gyorsabban. Ha nem, akkor is. Legfőbb az iram, lesz lassúbb, de meg van bennünk az elszántság és akarat, hogy saját erőnkkel álljunk talpra. Ehhez nem férhet semmi kétség és ezt az egész világ elismeri.

Külön cseménye helppolitikai életünknek az alkotmány tervezet és annak megtárgyalási módja. Másik fontos kérdés az újjáépítés mellett a politikai reakció elleni harc vonalán a katolikus egyház egy részének leleplezése, mint a fasiszta gyilkosok egykori és mai támogatói. Magától értetődő, hogy a mai fölépítésében keresztül-kasul reakciós szellemmel átítatott püspökök és főpapok nem lehetnek a népi szabadság hívei, amikor ez az ő gazdagságuk és befolyásuk rovására megy. Éppen ezért fokozott figyelmet kell szentelnünk a leleplezéseknek és megkövetelnünk az egyház képviselőitől, hogy a pap isten ígését hirdesse és ne ártsa bele a vallást és magát abba, amihez semmi köze, a napi politikába, vagy ha ezt teszi, ne az egyház védelmének palástja alatt, hanem tegye ezt nyíltan és vállalja a felelősséget ténykedéséért.

Ki kell emelnünk az egész Jugoszláviát átfogó május elsejei munkaverseny óriási jelentőségét. Ez a verseny újabb próbaköve lesz népeink politikai érettségének. Mert a mi demokraciánk nem szaval, hanem cselekszik, nem alszik, hanem épít. És a szavakat minden esetben tettek követik.

A nehézségek, akadályok nem lankasztják erőnket és öntudatunkat, mert dolgozó népeinknek minden egyes tagja tudja, hogy hazánk — életünk olyanivá válik, amilyenre azt mi építjük. És mi világos kertet építünk magunknak és gyermekeinknek, mert így akariuk és ehhez megvan minden lehetőségünk.

Szabotica, 1946 január 6-án.

ENGELSZ FRIGYES, A MARKSZIZMUS ELMELTÉNEK MEGALAPÍTÓJA

Írta: Szvelev Iván

Engelsz Frigyes hű barátja és munkatársa volt Marksz Károlynak. Közösen, szoros barátságban alkották meg életük nagy művét, a tudományos szocializmust. Közösen szervezték meg a »Kommunisták Szövetségét«, az I. Internacionálét és közösen vezették Európában és Amerikában a munkásosztály harcát.

Óriási volt Marksz és Engelsz tudományos és forradalmi működésének hatása és jelentősége az egész tudomány történetére és a munkásosztály harcára. Lenjin írta: »Hogy megértsük, mit tett Engelsz a proletariátusért, alaposan meg kell ismernünk Markszt tanításának és munkájának hatását a munkásmozgalom fejlődésére.«

A tudományos szocializmus haladó eszméje, melynek megalkotásán és megalapozásán Marksz és Engelsz annyit dolgoztak, lebizonyította életképességét, továbbfejlődött Lenjin és Sztaljin műveiben és megvalósult a Bolsevik Párt nagyszerű alkalmazásában.

A XIX. század negyvenes éveiben a munkásmozgalomnak nem volt még tudományosan megalapozott harci programja. A tőkés rend ellentmondásainak tanulmányozása közben Marksznak és Engelsznek az volt a feladatuk, hogy megmagyarázzák a munkásság kizsákmányolásának okait, hogy megtalálják a helyes irányt a társadalmi egyenlőtlenségnek megszüntetésére és a szocialista társadalom megalkotására.

A súlyos probléma megoldása érdekében a munkásság vezetői minden részletében tanulmányozták a tőkés rend alatt és előtt létező összes világnézeteket, azonban osztályelfogultsága és korlátoltsága miatt a multnak egyetlen elmélete sem bölcséleti, sem politikai, sem gazdasági, vagy egyéb tekintetben nem tudta megmagyarázni a társadalom fejlődésének törvényszerűségeit.

Marksz és Engelsz tanai megalkotása közben, felhasználták a kultúra összes értékeit, egyetlen fennálló, vagy régi elméletről sem feledkeztek meg, mindet vizsgálat alá vették, alátámasztották a tények tömegével és felépítették elméletüket — a markszizmust.

Marksz és Engelsz előtt is létezett már materialista természettudomány, de az emberiség történelmének felfogásában kizárólag az idealizmus uralkodott. Marks és Engelsz alkották meg a történelmi materializmus világnézetét és kiterjesztették az anyagelűséget a társadalmi élet megnyilvánulásának magyarázatára és megvilágítására is.

A dialektika törvényeinek alkalmazásával a proletariátus szellemi vezéreinek sikerült nemcsak helyesen megvilágítani a történelem multját, hanem a jelen fejlődésének törvényszerűségét, valamint a jövő osztály nélküli társadalmához vezető utat is. Először a történelemben Marks és Engelsz fogták fel helyesen a munkásosztály szerepét és be is bizonyították, hogy csak a munkásosztály képes megsemmisíteni a kizsákmányolókat uralmát és felépíteni saját uralmi rendszerét. A markszizmus arra tanít, hogy a proletár forradalom és a proletariátus diktatúrája történelmi szükségszerűség és elkerülhetetlen. A proletariátus magához ragadva a hatalmat, felépítheti az új osztály nélküli társadalmat, pártjába gyűjtve a dolgozó tömegeket és a párt vezetésével megszervezi a szocializmus győzelmét.

A XIX. században uralkodó különböző reakciós iskolák és áramlatok ellen folytatott nehéz harcokból megerősödve került ki a tudományos szocializmus eszméje.

Marksz és Engelsz különösen Hegelnek, a német bölcsésznek reakciós társadalom politikai világnézetét tették súlyos bírálat tárgyává. A markszizmus alapítói szakítottak Hegel idealisztikus rendszerével és ellentétben az ő idealista dialektikájával, mely kizárólag a multból merített, megalkották és kidolgozták a materialista dialektikát, mely nemcsak a mult, hanem a jelen és jövő felé is fordul.

Marksz és Engelsz megalkották a politikai közgazdaság elméletét, feltárták a termelés fejlődésének és az értéktöbbletnek törvényét és bebizonyították a tőkés rend elkerülhetetlen bukását. Nagy része volt Engelsznek Marksz örökbecsű műve, a »Tőke« második és harmadik kötetének megalkotásában is.

A Markszt és Engelsz által alapított, Lenjin és Sztaljin által továbbfejlesztett dialektikus, vagy történelmi materializmus lett Markszt-Lenjin pártjának világnézete. A markszista tudomány elméletnek jellemző sajátága, hogy folyton fejlődik, alkalmazza az összes tudományok mindenkorai eredményeit és általában a társadalmi fejlődés új tapasztalatait.

Markszt és Engelsz következetesen védtek a materialista bölcseletet és több ízben megmagyarázták mennyire téves minden eltávolodás ettől az alaptól. Nézetük legvilágosabban és legrészletesebben Engelsznek »Ludwig Feuerbach« és »Anti Dühring« című műveiben vannak lefektetve. Ezen könyveknek a »Kommunista Kiáltvány«-nyal együtt minden öntudatos munkás kedvenc olvasmányává kell válniok.

Markszt és Engelsz dialektikus materializmusa kifejezője a proletariátus külön világnézetének, mely lehetővé teszi, hogy az emberiség történelmének ne csak a múltra vonatkozó fejlődési törvényszerűségeit értsük meg, hanem a jelen fejlődését is, a jövőbe, a szocialista társadalomba vezető út törvényszerűségeit is.

A dialektikus materializmusról beszélve Sztaljin megjegyzi: »A markszizmus nemcsak a szocializmus elmélete, hanem teljes világnézet, bölcsészeti rendszer, melynek logikus következménye Markszt proletár szocializmusa.«

Amikor Markszt és Engelsz megalkották elméletüket a tőkés társadalom feltételeiről, a természet és társadalomtudomány akkoriban ismert eredményeire és a munkásmozgalomban szerzett tapasztalataira támaszkodtak.

Az Engelsz halála óta eltelt fél évszázad legnagyobb világtörténelmi eseményeinek egyike az oroszországi októberi forradalom, meghozta a proletariátus győzelmét. A szovjet kormány megalakulása, a demokrácia legtökéletesebb formája új korszakot nyitott a történelemben. A szovjet államban a Bolsevik Párt vezetésével győzött a szocializmus és Oroszországból hatalmas ipari és mezőgazdasági állam lett. A Hitler Németország elleni harcokban a szocialista állam kibírta a leg súlyosabb megpróbáltatást, belágyította életképességét, erejét és győztesen került ki a háborúból. Ezek az események fényes bizonyítékai a markszizmus igazságának és felelőségének. Újabb óriási anyagot szolgáltatnak a markszizmus további fejlődéséhez és kimélvítéséhez.

Lenjin és Sztaljin új történelmi feltételek mellett fejlesztették a markszizmust és vállották valóvá és a felmerülő kérdések során helyesbítették néhány elavult megállapítást. Így Engelsz többek között arról is beszélt, hogy a szocializmus győzelme nem lehetséges elszigetelten a földnek csak egyik részében. Engelsznek ez az állítása a maga idejében, a monopol-kapitalizmus előtti korszakban helyes is volt.

De az új imperialista korszak feltételeit tanulmányozva Lenjin felismerte a kapitalizmus egyenlőtlen fejlődésének törvényét és ezen megismerésből kiindulva, tudományosan bebizonyította, hogy lehetséges a szocializmus győzelme a földgolyó egy részén is. Sztaljin elvtárs, a lenjini tanok továbbfejlesztője megvalósította a szocializmushoz vezető átmenet irányát és formáját.

Ha Lenjin és Sztaljin mereven ragaszkodtak volna a markszizmus holt betűéhez, nem adhattak volna eszmei fegyvert a Bolsevik Pártnak a szocializmusért folyó harchoz és a tömegeket lelkesítő haladó eszme nélkül nem lehetett volna megszervezni a szocializmus felépítését.

Markszt és Engelsz a maguk idejében azt is tanították, hogy a szocializmus győzelmével maga az állam is feleslegessé válik, nem lesz rá tovább szükség és ezért meg is szűnik. De amikor Engelsz az állam megszűnéséről beszélt, nem gondolt arra a lehetőségre, hogy a szocializmus kezdetben csak egy országban győz és tőkés államoktól körülölvé lesz kénytelen felépíteni a szocializmust. De ameddig az a helyzet, hogy a szocializmus csak egy országban győzött, de a környező államokban a tőkés rendszer uralkodik, addig az állam nemcsak, hogy nem szűnhet meg, hanem ellenkezőleg, tovább kell fejlődnie és megszilárdulnia. Ezért természetesen, hogy Sztaljin megváltoztatta Engelsz álláspontját az állam megszűnéséről és azt tanítja, hogy a szovjet állam megszilárdítására nemcsak a szocializmusban, de még a kommunizmusban is szükség lesz, ha akkor is meg lesz még az ellenséges környezet.

A markszizmus jellemző tulajdonsága, hogy ruganyos, folyton fejlődik és új tapasztalatokkal gazdagodik. Ennek köszönhető, hogy fényesen kiállotta az idők

megpórbáltatásait. Lenjinnek és Sztaljinnek a bolsevistákkal együtt, az elmúlt évtizedekben megfeszített erővel kellett küzdeniök a különböző megalkuvók ellen, akik igyekeztek a markszizmust elferdíteni. És a Bolsevista Párt csak azért vezethette a Szovjetűnlő népeit a nagyszerű győzelmekhez, mert megtanulta, hogy a markszista elméletet tekintse cselekedetei irányítójának.

Lenjin elfogadta Markszt és Engelsz tanait és kiegészítette azokat az ő saját elméletével az új imperialista korszakról. Ezen korszak törvényeinek ismerete lett a bolsevikiek pártjának új fegyvere.

Lenjin és Sztaljin elfogadták alapul Markszt és Engelsz filozófiai világnézetét és gyarapították a dialektika tudományát az új korszak törvényszerűségeinek megismerésével. Ezzel meg is valósították Markszt forradalmi módszereit.

Markszt, Engelsz és Lenjin tanai ma Sztaljin műveiben fejlődnek tovább, s az új korszak törvényeinek feltárásával irányt és eszközöket adott a népnek a legádázabb reakció — a német fasizmus — elleni harchoz.

»Túlzás nélkül elmondhatjuk — írja a Bolsevik Párt történetének rövid tanfolyama, hogy Engelsz halála óta a markszisták közül csak Lenjin, a nagy teoretikus, azután Sztaljin és Lenjin többi tanítványai vitték előre és gazdagították új tapasztalatokkal és a proletár osztályharc új feltételeivel a markszista eszmét.«

Mély elismeréssel adózunk Markszt hű munkatársa, Engelsz Frigyes munkájának, mivel együtt alkotta meg Markszt a tudományos szocializmus alkotó tanait. A markszizmus tanai, melyek tovább fejlődtek Lenjinnel és Sztaljin műveiben megvalósultak a győztes szocializmus országában.

MUNKÁS TESTNEVELÉS

Dolgozó életünk fontos mozzanata ez a kérdés. Megoldását nem szabad kívülről várunk, nekünk magunknak kell minden nehézséggel szembe néznünk. Tudomásul kell vennünk, hogy néhány ifjú munkás labdarúgása, egy-két versenyen való részvétele még nem jelenti a munkás testnevelés megoldását.

A haladó szellemű elvtársak úgy vélik, hogy a sport támogatásával minden lehető megtették. A maradian gondolkodók meg úgy nyilatkoznak, mint nemrégiben egy jó ismerősöm: »Én megveretnék mindenkít, aki komoly ember léte olyan bolond, hogy egy labda után rohanászik vasárnap. Aki rendszeren végzi a munkáját, örül, hogy pihenhet szabadnapján.«

A munkásember rendszerint már gyerekkorában kezd dolgozni. A diákifűság testi foglalkoztatásáról gondoskodnak. Az ifjú munkás kifárad, testi erejét amúgyis igénybevevő foglalkozása közben. Érthető tehát, hogy szabad idejében nem nagyon vágyik újabb erőmegfeszítésekre. Azonban minden foglalkozás valamilyen szempontból ártalmas lehet. Nézzünk csak egy pár ipari foglalkozást: a cipészek rendszerint meggörnyednek; az asztalosok féloldalasakká válnak a gyalú és lüresz félkezes használatától; a szabók lábuj-

kat megerősítetik, ugyanígy a borbélyok, kezük meg gyöngé marad; az állandó zsákokat emelgető molnárok, a nehéz vassal dolgozó öntőmunkások, téglagyári napszámosok között nagyon gyakori a sérv.

Az állandóan használatban lévő testrész megerősödik, rendszerint a többi rovására. Előfordul azonban az is, hogy túlerőltetődik. A foglalkozási ártalmakat teljesen kiküszöbölni nem lehet, mert a cipész kisiparos mégis csak főként ülve fog dolgozni, a borbély meg állva és nem lehet elképzelni olyan molnárt, aki sose ne emelgessen zsákokat.

Első követelmény természetesen az, hogy minden lehető balesetvédelmi berendezést használjunk kell. A második és számunkra fontosabb, hogy a munkásembereket magukat védjük, mert országunk újjáépítési versenyében mindannyiunknak tehetsége egészét és teljes erejét kell adni.

A munkás testnevelés első feladata tanítani az embereket arra, hogyan kell legkisebb erőkifejtéssel a legnagyobb munkát elvégezni.

A legkisebb erőkifejtéssel való nagyeredményű munkát kétféleképpen lehet elsajátítani: tapasztalat révén és tudo-

mányos kutatások eredményeiből.

A munkástestnevelés második feladata: a munkaártalmakat kiküszöbölni javító és kiegészítő testneveléssel.

A gyengébb testalkatú emberen mindenféle ártalom hamar meglátszik. De ha huzamos ideig egyoldalúan foglalkoztatnak valakit, bármilyen erős szervezetű legyen is, egyoldalúvá fejlődik. Az erвосj tudomány igazolja sok szomorú adattal ezt az állítást. Testünk természetből fogva sokoldalú és olyan jól szerkesztett, mint egy finomművű bonyolult motor. Abban a pillanatban vége a motor jó működésének, amelyikben valamelyik alkatrész meggyengül, esetleg rossz összeállítás következtében túlméretezett. Testünkben végbement bármilyen egyensúlybomlás egész szervezetünkre károsan hat. Egyik szerv megbetegedése rendszerint maga után vonja a másikat, harmadikét, végül valamennyit. Nélkülözhetetlen tehát, hogy az egyoldalú foglalkoztatás miatt kifejlődött testi hibákat azonnal javítsuk. Tapasztalatból mondhatom, hogy rendszeres javító tornával egészen reménytelennek látszó görbe, vézna emberekből is gyönyörű, formás testalkatú, ép férfiak lettek.

Nagyon igaz, hogy munkában kifáradtan nem jó sportolni. Egyáltalán fáradtan nem jó sportolni és testnevelni ha lehet is, de nagyon nehéz. Azt azonban el ne feledjük, hogyha a testünk fejlesztésével csak annyit törődünk, amennyire a munka, a kenyérgépezet kényszerít, akkor még lassanként elpredáljuk azt a kevesünket is, amink van. Pedig a munka örömet csak az ismerheti meg, akinek erőfőlségeiből futja s nem azt érzi, hogy életét öröli fel. Ugyanaz a munka nem mindenkét fáraszt ki egyformán. Egy minden tekintetben fejlett, erős embernek meg sem koftyan az a munka, amely egy véznát már halálosan kimerít. A kifáradást nemcsak a közvetlenül foglalkoztatott izmok gyengesége okozza, hanem az úgynevezett segédizmoké is. Ezt példával magyarázom meg. Legtöbb ember azt hiszi, hogy a járáshoz más nem is szükséges, csak a lábizmok ép működése. Hogy mennyire nem így van azt akkor érezzük csak, amikor egy megfázásos hátfájás miatt lépni is alig bírunk. A zsákemeléshöz nemcsak erős kar, derék, hanem izmos láb is szükséges. A favágó izomgömbölye nemcsak kar, hanem kemény derékmunka is.

Minden foglalkozás főként egy bizonyos izomsoportot dolgoztat, de ha a nem közvetlenül igénybevett többi izom segít a munkában, átveszi a megterhelés egy részét, olyan eredményre jutunk, mintha egy megrakott kocsit egy ember helyett 3—4, vagy még több húzna. Ahhoz tehát, hogy eredményes, könnyű és jó munkát végezhessünk az szükséges, hogy egész testünkben arányosan, jól fejlettek legyünk. Ezt úgy érhetjük el, hogy kiegészítő testneveléssel ugyanolyan mértékben kifejlesztjük, neveljük testünknek a munkában nem foglalkoztatott többi részét is.

Megoldható a javító, kiegészítő testnevelés sporttal is, de vannak különös esetek, amikor csak megfelelő szaktudású vezető irányításával végzett javító, kiegészítő torna segíthet.

Azt hiszem, megérthető az eddig elmondottakból, hogy a munkás testneveléshez nem elégséges a sportok: labdarúgás, atlétika, torna, birkózás, box, teke, asztalitenisz, korcsolya, úszás, stb. Űzése, megszervezése, támogatása, nem elégséges a diáksport utáztása, hanem különleges munkás testnevelés megszervezése szükséges. Ehhez a megszervezéshez azonban megfelelő képzettségű sport és testnevelő szakemberekre van szükség. Mi munkások ne várjuk, hogy testnevelési kérdéseinket más oldja meg. Magunk érezzük a hiányok kárát, magunk élvezzük a jól szervezottség hasznát, magunkból neveljünk ki szakembereket akik felvilágosítják a nép széles rétegeit és lehetőséget nyújtanak minden dolgozónak egészséges és ezen keresztül boldog életre.

Kovács Géza

Az analfabetizmus kérdéséhez

Országunk az Újjáépítés lázában él, minden öntudatos dolgozó felismeri ennek a munkának fontosságát s igyekszik a reáeső feladatokat minél tökéletesebben elvégezni.

A fasiszták által lerombolt és kifosztott ország felépítése, a termelés háború előtti színvonalának elérése és túlhaladása a szakmunkások egész seregeit foglalkoztatja. A feladat hatalmas és csak úgy oldható meg sikeresen, ha a dolgozó tömegek a mai magas termelési tehnikának megfelelő áultúr színvonalat el tudják érni.

Nagyon fontos a kulturális színvonal felemelése a politikai öntudat kiépítésénél is. A helyes irányú népművelődési munka elősegíti a tömegek politikai nevelését és így megakadályozza azt, hogy a dolgozók széles rétegei a fasizmus, vagy bármely más reakció hazug hírverésének zsákmányává váljanak.

Az Újjáépítés, a termelés fokozása, a politikai öntudat további erősödése szorosan összekapcsolódik a népi műveltség fejlődésével, amelynek első és legfontosabb feladata az írástudatlanság megszüntetése. Mielőtt az általános fejlődés vonalán tovább haladhatnánk, sikeresen meg kell oldanunk ezt az alapvető feladatot. Ez országunkban annál is fontosabb, mert a történelmi események és hatások következtében lakosságunk egy jelentős része írástudatlan maradt. Ezeknek a száma különösen magas a főbb közlekedési vonalaktól, a városoktól távolabb eső egyszerűbb életformák között élő földműveseknél. Számuk több helyen eléri a lakosság 50%-át. A legutóbbi adatgyűjtések alkalmával kiderült, hogy az e tekintetben szerencsésebb helyzetű észak-vidékeinken is kedvezőtlen a helyzet. Így még a százezer lakosú Szuboticeán, országunk egyik legnagyobb városában is, az írástudatlanok száma a lakosság 8%-át teszi ki. Pedig ezek az összeírások még nem is teljesek, mert nem vették az írástudatlanok közé azokat, akik nevüket ugyan le tudják írni, de az olvasásban vagy írásban általában olyan gyengék, hogy a teljes írástudatlanok közé kell őket számítani.

Az írástudatlanság megszüntetésére most megindult országos mozgalom kitűzött célja, hogy a téli hónapok alatt rendezett tanfolyamokon lényegében és tömegeiben megszüntesse az írástudatlanságot a régi népiellenes uralkodó szomorú örökséget. Népi hatóságaink részletes terveket dolgoztak ki a munka sikeres elvégzése érdekében, amelyek megvalósításánál, különösen a tanfolyamok megszervezésével kapcsolatos technikai előfeltetelek megteremtésénél, fontos feladatok várnak antifasiszta szervezeinkre és a kultúregyesületekre.

A munka lényege a már különben is sok feladattal megbízott tanítóinkat terhelő munkára most lezáró rohammunka teljesítmény vár. Ez természetesen

nem jelenti azt, hogy csak szakemberek vezethetik a tanfolyamokat, mert ezeknek hiányában bármely tanult, írni-olvasni tudó ember helyettesítheti a tanítót, ha kedve van a munkához és rendelkezik a tanfolyam vezetéséhez szükséges felkészültséggel. A munkában fel lehet használni a magasabb osztályokba járó tanító-képzési tanulókat, akiket ezen munkájukban tanárik előőrskéntek.

A néphatóságaink által összegyűjtött adatokból kitűnik, hogy az írástudatlanok túlnyomó része nő. A noviszádi kerületben az összeírt magyar nemzetiségű írástudatlanok 72%-át, a becskerek-i kerületben pedig 60%-át teszik ki a nők. Szomorú eredménye az összegyűjtött adatoknak az, hogy a fiatalabb korosztályoknál is elég magas az írástudatlanok száma, amely egyben le is leplezi a régi, népiellenes rendszerek nagykereskedő színterét a népi közoktatás terén. Az elmúlt évtizedek iskolapolitikája mellett tömegesen maradtak írástudatlanok. A noviszádi kerület magyar írástudatlanaiból:

10—20 éves	15%
20—30 »	15%
30—40 »	35%
40—50 »	35%

A szabadkai kerület 10 községében az írástudatlanok megoszlása évek szerint a következő:

10—20 éves	13%
20—30 »	20%
30—40 »	30%
40—50 »	27%

Ha egy helyiségben több tanfolyamot kell tartani, úgy a lehetőségek szerint válasszuk külön a fiatalabbakat az idősebbektől, mert ez esetben az elért eredmény lényegesen kedvezőbb lesz.

Országunkban a dolgozók országában a kultúra közkinés, amelyet az egész nép tulajdonává kell tenni. Ez csak úgy lehetséges, hogyha hazánk minden egyes dolgozójának kulturális színvonala megfelelő színvonalra emelkedik. A kulturális színvonal emelkedése viszont csak olyan közösségben lehetséges, amelyben ismeretlen fogalom az írástudatlan.

Ismerve a felszabadult népi erők kiapadhatatlan forrását, biztosan állíthatjuk, hogy még a jelenlegi nehéz körülmények között is, országunkban a legrovidebb időn belül megszűnik az írástudatlanság. Egy-két év alatt elérjük azt, amit a régi rendszerek soha-

sem tudtak megvalósítani, mert komolyan nem is akarták. Az alacsony színvonalú tömegeken könnyebb az uralkodás, egyszerűbb a közszákmányolásuk. Az újjáépítés gazdasági eredményeinek beszámolójánál ott lesznek az írástudatlanság leküzdéséért folytatott munka eredményének adatai, amelyek bizonyítani fogják a most folyó országos akció sikerét.

Kun Szabó György.

A mi traktorállomásaink

A népi Jugoszláviában megszülettek a traktorállomások is. Míg annyi sok más, ezek is a népi felszabadító harcok eredményeként jelentkeznek. A harcolók tudták, hogy minden emberélet és minden csepp vér a népek boldogulását szolgálja.

Az új Jugoszlávia születésénél a politikai és katonai győzelem után a fő gond az ellátás, az élelmezés, a gazdasági vérkeringés megindítása volt. Népeink a harcok folyamán kénytelenségéből túrték a nincstelenséget. A fiatal néphatóságok tisztában voltak a rájuk háruló munka fontosságával és elsőrangú feladatként azonnal elkezdték az elhagyott traktorok és ezek összeszedését. Ez nem volt könnyű dolog. A háború még határunkon belül dúlt. Honfitársaink színe-java az első vonalakban harcolt. A hátul maradtokra a közigazgatás millió kérdése neheztelt. A polgárság nem hitte a népi erők és igazság győzelmében. Ilyen körülmények között minden erőnkkel biztosítanunk kellett a téli és tavaszi szántással legszükségesebbet.

Február és március hónapokban a néphatóságok és az Egységfront segítségével kialakultak traktorállomásaink csirái. Kelekezésükben hűjával voltak majdnem minden szervezkedésnek és központi irányításnak. A felszó a szántás és vetés volt. Vajdaság másfél milliónyi hold szántóföldjéből 800 ezret kellett felszántani, hogy ezáltal a legszükségesebb keretek között biztosíthassuk ellátásunkat. Óriási küzdelem kezdődött. Munkába állították az összes magántulajdonban levő és elhagyott traktorokat. És ez mind kevés volt. Előfordult, hogy egy traktorra 4—5 traktorvezető esett. Rögtönzött traktoranyagok létesültek, hogy a hadsorban levőket és az elszökötteket pótolni lehessen. Iraz, ez gvenge utánpótlás volt, de a feladat nem tűrt halasztást.

Az erőszakszűkület sikerrel bonozta. A föld javát megemlévelték és így biztosították az eddig éhező népeink élelme-

zését. Nem szakított, de lelkesedéstől fűfött traktorstáink sok gépet tettek harc-képtelenné és nehezen fogták fel az elszámolás jelentőségét. Így történt meg, hogy sok vezető és tulajdonos még ma sem jutott járandóságához. Ugyancsak sok helyen a földet sekélyen szántották fel és ez a termés rovására ment. De körülöttünk sivatárság volt, az emberek ijedtek a múlt keserves tapasztalatai által megfőlemli ettek, szaktudásai rendelkezők kevesen. Iga egyes vidékeken majdnem semmi, köröskörül elhagyott birtokok; valahogy és valahol el kellett kezdenünk. Vot úgy, hogy központi irányítás hűjával (közlekedési eszközök, telefon, táviró nem állottak a rendelkezésünkre) a traktorok sokszor szédelegtek, a legcsekélyebb hibáknál napokig álltak.

Ma más a helyzet. Majdnem minden okot, ami az eredménytelensége; a multban okozta, kiküszöböltük. Új biztos alapot teremtettünk. Ma Vajdaságban 122 traktorállomás áll irányítás alatt. Tudjuk, hogy még vannak hibáink, de minden erőnkkel arra törekszünk, hogy azokat eltüntessük. A tartományi traktorállomás igazgatósága hivatalosa magaslatán áll. Ott vagyunk, hogy hat ügyosztályunkat beszerelve összefogtuk a vajdasági hat körzet (Noviszád, Szombor, Szubotica, Petrovgrad, Pansevo és Szremszka Mitrovica) és 25 járás traktorállomásai. Ezeken kívül még 91 községi állomás működik. Minden körzeti állomásnak majdnem gyárszerű műhelye van. A noviszádi főműhely és szerelő állomás lassan gyárrá fejlődik ki, amely képes lesz a hiányzó traktoralkatrészeket termelni. Hogy milyen hatalmas méretűek a mi vajdasági traktorállomásaink, arról képet alkothatunk, ha elgondoljuk, hogy évi szövetésünk félmilliárd dinárt tesz ki és öt-ezer munkást és alkalmazottat foglalkoztatunk.

Ma a traktorállomásokra hárul a szerep, hogy eltüntessék a birtok megszállás miatt nehézségekkel küzdő törpe és kisbirtokosok és telepesek szántási és vetési nehézségeit. Tudjuk, hogy a négy-éves harc folyamán reugeteg hazánkfia vesztette el hallékár és életfenntarítási lehetőségeit hazánkfia egyébként is terméketlen vidékein. Nekik, akik a mi szabadságunkért annyit áldoztak és kitarították a legkétségbeesettebb pillanatokban is, romalamzsa jár, hanem emberi, emberhez méltó dolgos élet. A régi rendszer osztott ugyan földet, de minden leltár nélkül és nem gondoskodott a telepesek neveléséről és utasításokat sem adott ne-

kik. A földosztás csak a nemzeti vizsály kiélésítését szolgálta. Traktorállomásaink ma a rendelkezésükre álló 800 régi és 800 új traktorral és ekével a földművelés első szakaszától a szántástól a vetésen át az aratásig, cséplésig mindent el tudnak végezni. Sőt a termés befuvarozását is végrehajtják. Ebben a munkában nem tesszünk különbséget állami és magán szektor között.

A traktorok különböző állomásokhoz tartoznak. Minden állomás teljesítőképessége a körülötte lévő földterület nagyságához viszonyul. Munkában a traktorok brigádonként működnek. Minden egyes brigád három-öt traktorból áll, 6-10 traktorvezetővel, egy irnokkal és egy parancsnokkal. »brigádirral«. A traktorvezetők munkaideje 8 óra. A parancsnok felügyel a szántás vagy más művelet szakszerűségére, míg az irnok az órát igezi, a »normát«, ugyan úgy az üzemanyag fogyasztását, elszámolja a munkabéreket és jelentést készít a heti munkáról. Mint a szántásnál, úgy a cséplésnél is az idén brigádonként fogunk csépelni. Egy brigádban 3—5 cséplőgép dolgozik majd. Kevés a szakember és ily módon használjuk a legegyszerűbben a rendelkezésre állókat. Télen a traktorvezetők nagyjából műhelyekben, kukori-

cadaralók és morzsolók mellett foglalkoznak, vagy, ha az idő engedi a mély szántással.

A traktorállomásokra nagy földadat vár. A telepítéssel és az agrárreform végrehajtásával kapcsolatban meg kell szerveznünk a szövetkezeti földművelést. Ennek beáthlatatlan előnyei lesznek. Először is a nagy területeket sokkal gazdaságosabb művelni és olcsóbb is, másodsor az egyenletes jó és szakszerű megművelésnek az eredménye a nagyobb hozam. Telepeseinknek és a földreform útján földhöz jutottaknak úgy szólván jätékká válik a földművelés és betakarítás. Az így nyert szabad idejüket és megtakarított erejüket földművesek a maguk nevelésének emelésére és szellemi gazdagodásukra fordíthatják. A felszabadult munkacserő pedig újjáépülő és szélesedő gyár-iparunk kádereinek k szélesedésében nyer hasznos helyet.

Egész hazánk területén működnek már a traktorállomások. Nemsokára legelmaradottabb vidékeinken is megindul a ferszerűen irányított földművelés. Többi iparágainkkal válllvetve traktorállomásaink is elvégzik a rájuk bízott feladatot: segédkeznek felépíteni a romokban heverő országot és boldoggá tenni hazánk lakosságát.

Pcpovics Károly

S Z E M L E

A MAGYAR Népszínház két bemutatója

SÁRI BÍRÓ. — (Móricz Zsigmond népi vígjátéka). A Magyar Népszínház decemberi munkatervében színrehozta Móricz Zsigmond ifjúkori könnyű népi vígjátékát. Ez a népi vígjáték egyes külsőségeiben még némi rokonságot mutat a múlt század végén virágozott »népszínművekkel«, azonban a hasonló külsőségek mellett is lényegbevágó az eltérés. Ebben a színdarabban valóságos élő, hétköznapi emberek szerepelnek és nem papírmásé figurák, mint a legtöbb régi népszínműben. Ezek az emberek nemcsak dalolnak és szerelmeseik után sóhajtoznak, vagy ördögi gonoszságokat forralnak, hanem élnek, küzdenek és a maguk érdekeiért fondorlatos, vagy egyéni indulatossággal síkra is szállnak.

Egy falusi bíróválasztás a tengelye a darabnak. A falu élén egy tizenegyszer megválasztott, és harminchárom éve élő-

ködő pipogya bíró áll, akinek minden tettét tulajdonképpen parasztbasa felesége diktálja. A bíró kíméletlen szerzési vágyú felesége irányításával majd egy emberöltőn át fosztogatta, zsarolta a falu szegényét, gazdagját. Mindenkinek van valami adóslevele a bíró »komótjában«. Ha ellene szavaznak, előkerülnek az adóslevelek.

A közerdők, rétek kisajátítása, vagy tagosítás elsősorban mindig a bíró zsebébe tömte, birtokát növelte. S mindez a nagyakartú asszony vezénylése mellett. Megvámolta a részesei keresztjét is, mert a termés rosszul fizetett. Se szeri, se száma basáskodásainak.

Pipogyasága mégis közismert, a falu Sári bírónak csúfolja.

De már belefáradt az örökös tisztsgviselésbe. Legszívesebben egésznap a pálinkás butykost szopogatná. Legkeisebb fia szerelmésének apja a falu ellenelölte a bírói tisztsgre, s a fiatalok kedvéért ez

egyszer a bíró titokban felesége akaratának ellene szegül és a bírói tisztásgtól szabadulva a fiatalok boldogságát segíti elő.

A vígjáték alakjai közül talán az öreg »Sári bírónak«, meg házasulandó fiának alakja emlékeztet legjobban a régi népszínművek alakjaira. Amikor Móricz Zsigmond ezt a vígjátékát írta, még valóságfestő színdarab nehezen futhatott sikerrel magyar színpadokon ezért a darabon végigvonul a tréfás kedv és nem mindig markol az író regényeiben megszokott merészségével a falusi élet mélységeibe.

A »Sári bíró« Nyárai Rezső becskeréki színművész rendezte és maga játszotta a címszerepet. Nyárai Rezső még a múlt század végén kialakult és a magyar vidéki színpadokon az első világháború után is sok helyen fellelhető színjátszó stílust adja, határozottan jó tehetséggel és nagy rutinnal. Mint az a régi színjátszó gárda, melynek mindig tekintélyes tagja volt, Nyárai Rezső mindig a közönségnek, illetve a közönség felé játszik, a közönségnek kacint stb. Szinte feltűnő volt, hogy amíg az ifjú társulat tagjai, akik a darab többi alakjait testesítették meg, a mai ember számára megszokottan mindig a jelenetek szereplőjéhez fordulva természetesen beszéltek, s nem az egykori hatásvadászattal a közönség felé, addig Nyárai Rezső a bíró szerepében majdnem minden fontosabb mondanivalóját a közönség felé fordulva mondta el. Erről persze Nyárai már nem tehet, hogy az ő korában már nem sajtóíthatja el a leegyszerűsített és mai játéktípusú. Így régieken is szeretettel zárta szívébe a szubotivai színházlátogató közönség szép magyar beszédjéért, és, a játéktípusbeli különbség ellenére is, jó alakításáért.

A bíróné szerepében Kiss Klára, a fiatalokból álló magyar színi együttes egyik legifjabb tagja próbálta ki erejét, s nem is éppen eredménytelenül. A nagy szereptudást kívánó szöveget megtanulta, bele találta magát a hatvanéves asszony mozdulataiba és kardosságába, s egy cseppet sem zavarta, hogy egy kiforrott, régi, valóban idős művész mellett kell megállnia a sarat. Szövegmondása persze még nem hibátlan, játéka nem mindig követi és bizonyítja mondanivalóját, de fegyelmezett tanulással, alapos elmélyedéssel tudna segíteni művészi hiányosságain.

A bíró fia, Jóska szerepében az együttes egy igen fiatal növendéke, Fejes György próbálkozott, s bizonytalansága és nehézkessége mellett is tűrhető alakítást nyújtott. Pengő-Kovács, a bíró ellenje-

létje szerepében Németh Rudolf fegyelmezett, rendes alakítással mozgott. Pengő-Kovács leányát Szabóné Cseh Márta jelentette meg. Szerepében biztosan mozgott, azonban nem minden jelenetben játszotta elhíthetően a falusi lányt. Balázs Janka Veroni szerepében a megszokott biztonssággal alakította a ravaszkodó, hízelgő falusi asszonyt.

Sántha Sándor Varnyu epizód-jeleneteiben sikerült alakítást nyújtott. Gedi alakját pedig az együttes egy másik fiatal növendéke, Gyapjas János adta sikeresen. Szép kiejtéssel, ügyes mozgásával Mancsi szerepében jó volt Szőnyi Hermína. Szép megtalálta a falusi birtokos paraszt ellenszenv hangját Szabó István. A kisebb szerepekben jól illeszkedtek az együttes játékába még Gy. Dávid Márta és Salamon Zoltán.

Kár, hogy a Népkör színpadi berendezése és világítási lehetőségei mellett nem mutatkozott a paraszti udvar berendezése teljes illúzió keltéssel. A havas háttérre pl. árnyékok estek, stb.

A darab mind a négy elődigi előadását jól ház kacagta végig.

FATORNYOK. — (Zilahy Lajos színműve). Mindjárt a Sári bíró bemutatója után került sor Zilahy Lajos: Fatornyok című színművének bemutatójára.

A Fatornyok Zilahynak 1943 végén, a magyarországi német megszállás előtti utolsó hónapokban írott színműve. Ma már szinte megdöbbenünk, hogy akkor és ott a mai napokban becsületes állásfoglalású Zilahynak ez az írása mondanivalónak, titokzósónak számított és megbecsülésnek örvendett. Egy színmű, mely a nagy világháború második felében keletkezett, s még csak egy szó, egy halvány előzárás sem esik benne, hogy háború van, és hogy a darabban történő dolgok szegről-végre mégis csak összefüggnek az emberiség legnagyobb megpróbáltatásainak kérdéseivel. De ha a dolgozó magyarság állásfoglalásával nézzük ezt a darabot, még nagyobb az ámulásunk, hát akkor csak ilyen hitvány, semmirevaló emberek felvonultatásával lehetett érteni az egyetlen emberies gondolatot: a magyarok soraiból a faji gondolat kiküszöbölését. Csak a magyarok soraiban, mert a német faji hazakivánczozását és állásfoglalását érintetlenül hagyja.

Mert nézzük csak, kik is az alakjai a Fatornyok-nak? Kriegs Rudolf ömeltősága, érzélgős, magyarok közé költözött német, aki nyolcéveskorú német emlékeit sirja vissza folyton, s a magyarok között ide-

genként jár-ke. Felesége egy a betegességig konzervatív magyar asszony, aki az ősi birtokot sírja vissza. Az asszony apja, egykori magyar főispán, lecsúszott nagyrú, zálogcédlulákat gyűjtő, meggyőző-désnélküli figura, Kriegsék fia, Árpád, szemtelen érettségizett fővárosi krakéler. Kriegsék barátja, Junka, egy a férjeket válogatás nélkül elfogadó, hontalan, kiélt hölgy, akit rásóznak Kriegséné évtizedek óta reménytelen udvarlójára, Kálmány Balázs úrra, aki »munkával« háromszáz saját földet szerzett szorgos életében. Aztán Kriegs Rudolf öccsének, Kis Ottónak rokonszenyűnként érdemlő, de számandóan gerinctelen zsidó felesége. Ő sem jellem. Nem hősnő.

Ott látjuk ki-le botorkálni, mint egy öreg bűntudaratot Kriegsénéek volt régi kastélyából a fővárosba vetődött vén szobanészt, aki könnyes szemekkel simogatja szolgaságának emlékeit, a régi faragott támlásszékeket.

Egyetlen ember szerepe rokonszenves és emleeri, Kis Ottóé, Kriegs Rudolf patikus öccséé, aki bátyja faji iszonyatának és hőbortos német terveinek nem hajlandó feláldozni a feleségét.

Mi is történik ebben a darabban? Kriegs Rudolfék méltóságoskodnak, névnapoznak, fiuk érettségi után mulat és cserkészkirándulásra megy. Kriegsné apja, az öreg Borcay kedvelkesedik. Kriegsné örökkösen reménytelen udvarlója lemond reménytelen szerelméről és Kriegsénének egy sokszorosan elvált, sokmindenig kószolt barátját veszi feleségül Kriegsné kedvéért, csupa »idealizmusból«. Kriegs Rudolfban az évtizedeken keresztül rejtgetett német »felébred« és elhagyja a földet, ahol felesége, műveltséget és jó módot szerzett, megvásárolja németországi ősei házáat és elhagyja szülőföldjéhez ragaszkodó családját, rokonait és barátait. És főképpen sokat szenvedek.

A darab dramaturgiai szempontból vett felépítése hiánytalan. Csak az anyag, amelyből merít Zilahy, az visszariasztó. Azok az emberpuhánkok, amelyeket a hőmányaiból elénk emel és természetesen jár-ke, mozgat, beszéltet, azok a megdöbbenések. Hogy is akart Zilahy ilyen semmiemberekkel állásfoglalást mutatni. S mégis a német megszállás kezdetén nagy közönségsikerére, valamint passzív sejtetésére való tekintettel, (hogy a faji problémát nem helyesli), a nyilasodó magyar hatóságok betöltötték a darabot.

A Fatornyokat a Magyar Népszínház együttese Garay Béla szuboticeai színmű-

vész rendezésében és Garay, Nyárai Rezső és Raczkó Ilonka vendégfelleléptével hozta színre.

A darab férfi főszereplőjét, Kriegs Rudolfot Garay Béla alakította. Garay Béla, a régi stílusú játékos volt és híve. A színpad méreteihez képest sokat mozog, gesztikulál. Olyan szerepeket választ ki magának, ahol feltétlenül a darab tengelyében maradhat, ami nem volna baj, mert nagy tudású és tehetségű színművész, de az a veszély fenyegeti, hogy évtizedeken át mindig ugyanazt önmagát adja. Ennek a németnek egy szárazabb, laposfejűbb, öntelt németnek kellett volna lennie, és egy jovialis vidéki magyar úr lett belőle. Szép beszédje, tiszta előadómódja nem tudta feledtetni a rendezői felfogás tövességét, hogy nem németet érzékeltetett a megjelenített személy.

Nyárai Rezső Borcay-ja a megszokott könnyelmű öreg nagyrú volt: jó, de rugics stílusú játékkal előadva. Raczkó Ilonka nagyon ízes, és tiszta magyar beszédje nagyjából sültizált játéka nagy élvezetet szerezhetett volna, ha nem egy ilyen konzervatív, egy elsöpört világ maradványainak tipikus asszonyát kell adnia. Felfogásunk szerint öneki is fátaltabbnak és idősebbnek kellett volna lennie Kriegsné szerepében, de ez megint rendezői felfogás dolga.

Általában mind a három vendég szereplő művész játékán érezhető a régi könyvű színművek és erettilék játékosának hatása legjobban Nyárainál, legkevésbé Raczkó Ilonkánál. A régi játékos stílusú híveit sokat feszülnek a közönség felé, és olyan gesztusokat használnak, amelyeket sem ők, sem mások az életben nem alkalmaznak, csak a régi befalultság hajtja őket erre.

A többi szerepekben a Magyar Népszínház együttesének tagjai többé-kevésbé jól megállított helyüket. Sántha Sándor Kálmány Balázs szerepében nagyjából megfelelő partnere volt a három vendég szereplő művészeknek. Kisebbszöveghibáitól eltekintve jó alakítást nyújtott, bár a vidéki dörnyög agglégányt keserűbbnek, kevésbé fésültnek és bajszosabbnak képzeltek. Itt a rendezés szempontjai jönnek megint csak előtérbe. Kiss Mária a sokminden átélő asszony szerepében gyermeketegen fiatal volt és nem hatott elhíthetően. Kiss Ottó szerepében Pataki Elszőlo maradó-talanul adta epizód szerepének teljességét, de ő is idősebb férfifigurát adhatott volna. Szőnyi Hermina Kiss Ottó zsidó feleségének szerepében kissé bizonytalan

és túl fiatalos volt. Nagy Frigyes az érettségizett fiú szerepében egy budapesti ifjú krakéler alakját megkézeiltőleg elhibetlően játszotta. Szabó István a szobainas konvencionális alakját megfelelően érzékeltette. Apróbb szerepét Gy. Dávid Maria, ifj. Kunyi Mihály, Dér János és Kishegyesi Ferenc ügyesen az együttes játékába illeszkedve játszotta.

Az előadások simán, zökkenésmentesen zajlottak le, a technikai rendezés kifogástalanul működött.

Magának a darabnak rendezői felfogása, közelebbről az egyes alakok elképzelése azonban sablonosságra vall. Szinte sen-

kinék sem volt egyéni maszkja az egy szobainast alakító színészen kívül. Mindenki a megszokott operettszépesség formájában lépett a színpadra. Idősebbek-fiatalab-
bak egyaránt.

Az egyes alakok szavaiból érzékelhető életkort, az élettapasztalatok fizikai nyomát egy arcon, egy ősz balántékon sem láthattuk. Az idealista színpadi felfogás termékei voltak ezek az alakok és nem a realista színjátszásé. A darab egyébként több rendezői — dramaturgiai hűzásra szorult volna.

Laták István

ARKIV ZA PRAVNE I PRUSTVENE NABRAJ.

Beograd, 1945.

A belgrádi Jogi fakultás folyóirata. Jog- és tarsasag-tudományi közlemények. Munkatársai kiváló politikai egyéniségek, szaktekinőtők.

A bevezető tanulmányt dr. Györgyevics Jovan, a folyóirat felelős szerkesztője írta. Kimentő és könnyen érthető írásában az alkotmányozó nemzetgyűlésről és az új választói rendszerről értekezik. Alkotmányozó nemzetgyűlésünk két kamarából, a szövetségi és a népi képviseletből (szkupstinából) áll. Az állami és a népi hatalom a nemzetgyűlést illeti. Nálunk tehát a két kamarából álló szkupstina a szuverenitás hordozója. Ennélfogva a nemzetgyűlés dönt az államforma kérdésében is. Szuverén természete alapján a nemzetgyűlés alkotmányba iktatja népeink történelmi vívmányait, az egyenjogúságot és szabadságot, úgyiszerin a néptömegeknek az államhatalmi apparátusban való részvételi jogait egy önkéntes társulás alapján írtott, szövetségi (federatív) népiállam keretében.

Az alkotmánykérdés időszereűsége vall dr. Ribár Iván tanulmánya az SHS alkotmányozó nemzetgyűléséről, amely mint ismeretes 1920—1921-ben ülésezett és a vidovdáni-alkotmányt hozta. A nemzetgyűlésnek 419 képviselője volt, közöttük 92 demokrata-párti, 91 radikális, 58 kommunista-párti, 50 horvát parasztpárti, 10 szociál-demokrata, stb. A radikálisok és a demokraták koalíciós kormányt alakítottak. Ez a kormány a Radics-féle köztársasági horvát parasztpárt visszavonulásának köszönhetta létét és uralmát. Dr. Ri-

bár állítása szerint az SHS alkotmányozó nemzetgyűlésének többsége nem volt köztársasági jellegű. Megemlíti azonban, hogy a többség valójában köztársasági hajlamú és érzelű volt, azonban figyelemmel a képviselők többségének parts. erinti bevértartozására, monarchisztikus volt. Természetesen ez a többség szövetségi (federatív), parlamentaris királyságot — monarchiát hozott javaslatba. A kommunista párt, a horvát köztársasági parasztpárt, a jugoszláv köztársasági és a szociál demokrata párt a köztársasági államforma mellett foglalt állást. A köztársaságiaknak összesen 123, míg a királyság pártiaknak 296 képviselőjük volt. De a centralista államberendezésnek még így sem volt elég híve. Az alkotmány meghozatalához 210 szavazat kellett, a koalíciós kormány azonban csak 193 felett rendelkezett. Pasics elszámította magát s azt hitte, hogy a földműves-párt az alkotmányra szavaz. Amikor arról értesült, hogy a földművesek az alkotmány ellen szavaznak, nyomban tárgyaásokba bocsátkozott a boszniai mohamedánokkal és a macedóniai török képviselőkkel. A pénzért megvásárolt macedón török képviselők mentették meg a vidovdáni-alkotmányt és Pasics hírnevét. A kommunista párt a kormány erőszakos intézkedése elleni tiltakozása jeléül már korábban visszavonult. Dr. Ribár állítása szerint a horvát köztársasági parasztpárt részvétel a nemzetgyűlés munkájában lényegesen megváltoztatta volna a helyzetet a képviselőházban, s ellenzéki pártcsoporthozulásnak adott volna lendületet. A politikai erőeltolódás azonban nemcsak a kormányt, hanem ma-

gát az államot is kilátástalan válságba sodorta volna s az 1918. december 1-én kikiáltott államegyesülés érvénye könnyen vitás lehetett volna. Radics azonban tekintettel az akkori idők komolyságára, nem kívánt államválsággal kísérletezni, míg egy független horvát köztársaság létrehozásához nem volt elég ereje. A független horvát köztársaság mégis Radics terve volt, amit egy nagy jugoszláv államközösség keretén belül látott megvalósíthatónak.

Dr. Konsztantinovics Mihailo, volt szubotociai egyetemj tanár, a szovjet házassági joggal foglalkozva, népszerűen vázolja a gyermekek és anyák védelmét célzó jogszabályokat és intézményeket. Ezen utóbbi a szovjetállam legfőbb gondoskodásának egyike. A szovjet törvényhozás biztosítja a házastársak egyenjogúságát és szabadságát. A házasságkötés alkalmából a feleség nem veszti el leánykori családi nevét; lakhelyüket a házastársak együttesen állapítják meg s amennyiben az egyik házastárs eltávozik, a másik nem köteles követni. Egyébként mindegyik megtartja a házasságkötés előtti időből származó különvagyonát, míg az együttélés alatt szerzett vagyont köz-

szereménynek minősíti a szovjet törvény. Szükség esetére a férj is követelhet tartást feleségétől. Ezen esetben az egyenjogúság a férj javára szolgál!

A Szovjetunió költségvetéséről dr. Blagojeviics Ohren értekezett. A költségvetés összeállításánál és jóváhagyásánál a demokrácia teljes kifejezésre jut. A lenjin-sztálini nemzetiségi politika olyképpen érvényesül, hogy a szövetségi köztársaságoknak és a többi államjogi közületeknek saját költségvetésük van, amiből az anyagi és kulturális szükségleteiket fedezik.

A szövetkezetekkel kapcsolatban dr. Vucskovics Mihailo írt tanulmányt, míg dr. Krbek Ivó az állampolgárságról és illetőségről értekezik. Figyelmet érdemel dr. Vogelnik Dolfe írása az új statisztika feladatairól és célkitűzéseiről.

Az alkotmányjogi és politikai szemle keretében dr. Gerskovics Leon értekezik új jogrendünk kérdéseivel. Nincsiacs Gyűrő a nemzetközi biztonsági szervezettel foglalkozik.

A tanulmányokat joggyakorlat és értékes könyvszemle követi.

Dr. Gyetvai Károly

LAPSZEMLE

A nürnbergi pörrel kapcsolatban a moszkvai »Pravda« a következőket jelentí:

A nemzetközi reakcióra új csapat mérték. Csütörtököt mondott az a kísérlet, hogy a fő háborús gonosztevők fölötti ítélezést megakadályozzák. A kísérlet, hogy megismételjék az első világháborút követő politikai komédiát, nem sikerült. A fasiszta katonai rablógylökkosság fő bűnösei a vádlottak padjára kerültek. Mielőtt végleg elnémulnának, meghalljuk utolsó szavukat. A népek üdvözlők Európa hóhérai bűntárgyalásának megnyitását.

Ez a pör túlnő Németország határain. Hitler az európai reakció és a

nemzetközi imperializmus kedvence. Politikai szülői és nagyszámú politikai rokonsága van. Nemcsak németek. Még nem is az argentinai fasiszták. Sokan szabadlábban vannak. Sőt sokan kormányon ülnek. Azt hiszik, hogy nem lehet őket gonosztevőknek nevezni, mert politikusok. Ezt hitték ezek is és most a vádlottak padját díszítik. Azt hitték, hogy állásuk és címeik mentesítik őket mindentől.

A belseni tárgyalás a nürnberginek elő és bevezető szava volt. Mint ismeretes, az előző túlhosszú volt és nem sikerült. Az angol jogászoknak ez a tárgyalás nem öregbíjtette hírnevét. Gaztettek és nem gaztevők fölött ítéleztek.

Jelen számunk 4. oldalán Paizs Pál versének címe: »Nagy Alkődnek pogány népe«, a szerkesztőség mulasztása hibájából kimaradt.